

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ MBA TOURISM
MANAGEMENT

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ -
ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Μ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2010

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΔΙΑ

*Αφιερώνεται στη
γιαγιά μου Άννα*

РАНЕЕЗНАМО ТЕРПАА

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	VI
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	VII
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ	VIII
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	IX
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	X
1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	1
1.1.1. ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ	1
1.1.2. Η ΚΡΗΤΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ	3
1.1.3. Η ΚΡΗΤΗ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ	5
1.1.4. ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ – ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ	7
1.1.5. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ	12
1.2. ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΗ	13
1.3. ΟΙ ΜΥΚΗΝΑΙΟΙ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ	14
1.4. ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ	15
1.5. ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΑ ΜΝΗΜΕΙΑ	17
1.6. ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ	19
1.7. ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΜΑΧΑΙΡΙ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ	21

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΚΡΗΤΗ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

2.1. ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ	25
2.2. ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ Η ΚΡΗΤΗ .	26
2.3. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ	28
2.3.1. ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΘΕΣΗ	28
2.3.2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΝΟΜΟΙ	28
2.4. ΟΡΗ, ΣΠΗΛΑΙΑ, ΕΛΑΦΟΣ	29
2.5. ΦΑΡΑΓΓΙΑ, ΠΟΤΑΜΙΑ, ΛΙΜΝΕΣ	29
2.6. ΑΚΤΕΣ, ΠΑΡΑΛΙΕΣ, ΟΡΜΟΙ, ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΙ	30
2.7. ΚΛΙΜΑ	31
2.8. ΚΡΗΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ	32
2.9. ΚΡΗΤΙΚΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ	33
2.10. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ	35
2.10.1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	35
2.10.1.1. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	35
2.10.1.2. ΥΔΡΕΥΣΗ, ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ, ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ	41
2.10.1.3. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	44
2.10.1.4. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΥΓΕΙΑΣ	45
2.10.1.5. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	46
2.10.1.6. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	47
2.10.2. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	55

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ο ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ ΩΣ ΠΟΛΟΣ ΕΛΞΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	59
3.2. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	60
3.3. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ.....	61
3.4. ΗΘΗ ΚΑΙ ΈΘΙΜΑ	65
3.5. ΤΟΠΙΚΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ	67
3.6. ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ	68
3.6.1. ΧΩΡΟΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ	70

3.6.2. ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ	73
3.7. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	74
4 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΑΦΙΞΕΩΝ ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ	83
5 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΕΤΑΙΡΩ ΕΡΕΥΝΑ..	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	98

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αρχικά αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Μιγάλη Σφακιανάκη για την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου, για τη συνεχή και άριστη συνεργασία μας, την καθοδήγηση και τις πολύτιμες συμβουλές του, οι οποίες συνετέλεσαν σημαντικά στο παρόν αποτέλεσμα.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο να μελετήσει και να αποτυπώσει, κατά το δυνατόν, την ιστορία και τα σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος της Κρήτης γενικά αλλά και πιο συγκεκριμένα για το νομό Χανίων.

Αυτά αναλύονται διεξοδικά στα τρία πρώτα κεφάλαια της εργασίας, ενώ το τέταρτο και το πέμπτο αναφέρονται σε τουριστικές προβλέψεις για τα επόμενα χρόνια και σε συμπεράσματα που προκύπτουν αντίστοιχα.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια ιστορική αναδρομή ξεκινώντας από τη μυθολογία μέχρι και τη σύγχρονη εποχή, και αναλύονται οι ιδεολογικές επιδράσεις που δέχτηκαν οι κρητικοί από άλλους λαούς.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στα σημαντικότερα και πιο δημοφιλή αξιοθέατα του νησιού και σημεία που παρουσιάζουν τουριστικό ενδιαφέρον, καθώς επίσης το γιατί η Κρήτη συγκαταλέγεται ανάμεσα στους αγαπημένους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως.

Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στο νομό Χανίων αναλύοντας μεταξύ άλλων το φυσικό περιβάλλον, την διάσημη κρητική φιλοξενία, τα ήθη και έθιμα και το θρησκευτικό τουρισμό.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, με στοιχεία που προέρχονται από τη Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ), και αφορούν τις τουριστικές αφίξεις των τελευταίων έντεκα ετών, γίνεται πρόβλεψη για το επόμενο έτος όσον αφορά στις μελλοντικές αφίξεις τουριστών.

Τέλος στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται συγκεντρωτικά τα συμπεράσματα που προέκυψαν καθώς και προτάσεις για περαιτέρω ανάπτυξη επάνω στον τομέα του τουρισμού.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ξενοδοχεία, δωμάτια και κλίνες νομού Χανίων για το έτος 2008 63

Πίνακας 2 : Προβλέψεις για το έτος 2009 με βάση στοιχεία ετών 1998-2008 86

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Ξενοδοχεία νομού Χανίων 2008	63
Γράφημα 2: Δωμάτια νομού Χανίων 2008	64
Γράφημα 3: Κλίνες νομού Χανίων 2008	64
Γράφημα 4 : Τουριστικές αφίξεις στο νομό Χανίων (1998-2008)	84
Γράφημα 5 : Γράφημα χρονοσειράς με την αντίστοιχη πρόβλεψη για το 2009	85

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός αποτελεί σήμερα έναν από τους πλέον σημαντικούς κοινωνικοοικονομικούς κλάδους στον κόσμο. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, η τουριστική βιομηχανία αποτελεί ένα από τους βασικούς παράγοντες ανάπτυξης της οικονομίας, καθώς συμμετέχει σε υψηλό ποσοστό του ΑΕΠ, προσφέρει σημαντικό αριθμό θέσεων εργασίας και συμβάλλει ποικιλοτρόπως στην αύξηση των εσόδων της χώρας. Ο ελληνικός τουρισμός έχει εδραιώσει εδώ και χρόνια την παρουσία του στην παγκόσμια τουριστική βιομηχανία. Η όξυνση, όμως, του ανταγωνισμού που οδήγησε σε μεταβολή των μεριδίων των διαφόρων προορισμών και ήταν ιδιαίτερα έντονη στην περίπτωση του μεσογειακού τουρισμού και η «ωρίμανση» των τουριστών απειλούν τον τουρισμό της χώρας μας.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1.1. ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Είναι γνωστή η σχέση της Ελλάδας με την μυθολογία. Έτσι και η Κρήτη έχει μια ιδιαίτερη σχέση αφού σύμφωνα με τον μύθο είναι ο τόπος που γεννήθηκε ο Δίας. Ο βασιλιάς ουρανού και γης Κρόνος φοβούμενος ότι θα χάσει τον θρόνο, κατάπινε τα παιδιά του. Γι' αυτό τον λόγο η γυναίκα του Ρέα κατέφυγε στην Κρήτη και συγκεκριμένα στο Δικταίο Άνδρο για να γεννήσει το παιδί της κρυφά και στην συνέχεια έκρυψε το παιδί στο Ιδαίο Άνδρο. Έτσι γεννήθηκε και ανατράφηκε ο Δίας που ονομάστηκε Κρηταγενής Δίας, όπου στην συνέχεια πήρε τον θρόνο από τον πατέρα του και έγινε ο βασιλιάς των θεών.

Κάποια από τα ονόματα της Κρήτης κατά την μυθολογία είναι : Αερία, για το εύκρατο κλίμα της. Δολιχή, από το στενόμακρο σχήμα της. Ιδαίο, από το όνομα της νύμφης Ιδαίας ή από το όνομα του Ψηλορείτη Ίδη. Κουρήτης, ως χώρα των Κουρητών. Μακαρόνησος, ως χώρα ευτυχισμένων ανθρώπων. Τελχινία, από τους δαίμονες της μεταλλουργίας Τελχίνες αφού οι κάτοικοι ήταν άριστοι στην τέχνη του μετάλλου. Το όνομα Κρήτη οφείλεται στην νύμφη Κρήτη ή στον γιο του Δία και πανάρχαιο βασιλιά του νησιού Κρήτα, από τον αρχαίο τραγικό συγγραφέα Όμηρο. Ένα άλλο στοιχείο της μυθολογίας που μπλέκεται με την πραγματικότητα είναι ο Μίνωας, όπου σύμφωνα με την μυθολογία είναι γιος του Δία. Ο Δίας ερωτεύθηκε την κόρη του βασιλιά Φοινίκης Αγήνορα, Ευρώπη. Για να την πλησιάσει μεταμορφώθηκε σε λευκό ταύρο και με την γοητεία του σαγήνεψε την Ευρώπη που έκατσε πάνω του. Τότε ο Δίας την απήγαγε και την πήγε στην Κρήτη όπου έκανε τον γάμο κάτω από ένα πλάτανο στην Γόρτυνα. Από τον γάμο αυτό γεννήθηκαν οι Μίνωας, Ραδάμανθυς και Σαρπηδόνας. Ο Μίνωας έγινε βασιλιάς την Κνωσού όπου κάθε εννιά χρόνια μιλούσε με τον πατέρα του Δία για νέους νόμους. Από αυτό το σημείο και έπειτα ο μύθος μπλέκεται με τα ιστορικά στοιχεία. Ο βασιλιάς Μίνωας ζούσε στο ανάκτορο της Κνωσού και ήταν άρχοντας όλης της Κρήτης. Ήταν ακόμα διοικητής, αρχηγός στρατού, δικαστής και αρχιερέας. Πολλοί βασιλιάδες του νησιού είχαν το όνομά του όπου σήμαινε τίτλο όπως οι Φαραώ στην Αίγυπτο. Ο γιος του Ανδρόγεως δολοφονήθηκε στην Αθήνα και έτσι ύστερα από πολιορκία ο Μίνωας επέβαλε στους Αθηναίους κεφαλικό φόρο. Έπρεπε δηλαδή η

Αθήνα να στέλνει εφτά νέες και εφτά νέους για τον Μινώταυρο. Ο Μινώταυρος ήταν ένα τέρας που ήταν μισός άνθρωπος και μισός ταύρος, ενώ ζούσε μέσα σε έναν λαβύρινθο. Η πραγματικότητα είναι ότι πολλοί νέοι αθλητές σκοτώνονταν κατά την διάρκεια ενός αγωνίσματος με ταύρους που γινόταν στην Κνωσό. Ο λαβύρινθος ήταν το παλάτι της Κνωσού που η αναπτυσσόμενη αρχιτεκτονική το είχε κάνει τόσο πολύπλοκο που έμοιαζε με λαβύρινθο. Ο θάνατος του Μινώταυρου προήλθε από τον Θησέα, γιο του βασιλιά της Αθήνας Αιγέα. Η κόρη του Μίνωα Αριάδνη ερωτεύτηκε τον Θησέα και προμηθευόντάς τον με ένα σπάγκο (μίτος της Αριάδνης) τον βοήθησε να θανατώσει τον Μινώταυρο και να μπορέσει να βγει από τον λαβύρινθο. Ο Δαίδαλος ήταν αυτός που κατασκεύασε τα ανάκτορα και ο Μίνωας τον φυλάκισε για να μην μπορεί να κατασκευάσει άλλο τέτοιο αριστούργημα. Ο πολυμήχανος και εφευρέτης Δαίδαλος κατασκεύασε από κερί φτερά και μαζί με τον γιο του Ίκαρο κατάφεραν να πετάξουν και να φύγουν από το νησί. Ο Ίκαρος όμως από την χαρά του που πέταγε πήγε πολύ ψηλά και κοντά στον ήλιο όπου η ζέστη έλιωσε τα φτερά του και έπεσε. Στην συνέχεια ο Δαίδαλος κατέφυγε στην Σικελία κοντά στον βασιλιά του Καμικίου Κώκαλο. Ο Μίνωας άρχισε να ψάχνει τον Δαίδαλο και όταν έφτασε στην Σικελία ζήτησε από τον βασιλιά Κώκαλο να του βρει έναν τεχνίτη που να μπορεί να περάσει μια κλωστή από ένα κοχύλι που κρατούσε. Ο βασιλιάς Κώκαλος έδωσε το κοχύλι στον Δαίδαλο όπου πέρασε την κλωστή. Ο Μίνωας κατάλαβε όμως ότι μόνο ο Δαίδαλος ήταν ικανός για κάτι τέτοιο και ζήτησε να του παραδοθεί αμέσως. Ο Κώκαλος υποσχέθηκε ότι θα του παραδώσει τον Δαίδαλο, όμως ο βασιλιάς δολοφόνησε τον Μίνωα προσφέροντάς του ένα μάντιο όπου το νερό ήταν καυτό.

1.1.2. Η ΚΡΗΤΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Νεολιθική εποχή (6500 – 2800 π.Χ.)

Πέρα από την μυθολογία οι ανασκαφές που έγιναν και γίνονται στο νησί είναι αυτές που μας πληροφορούν για την ιστορία στα αρχαία χρόνια. Τα παλαιότερα στοιχεία των πρώτων κατοίκων είναι της Κνωσού, όπου ο Άγγλος αρχαιολόγος Έβανς το 1900 ανακάλυψε ολόκληρο νεολιθικό συνοικισμό κάτω από τις αυλές του Μινωικού ανακτόρου. Από τον Έβανς βρέθηκε παλαιότατος προκεραμικός οικισμός που χρονολογείται στο τέλος της 7^{ης} χιλιετίας. Τα ευρήματα γίνονται ολοένα και πιο εμφανή και έχουμε την Αρχαιότερη Νεολιθική της Κνωσού. Οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού πιστεύεται ότι προήλθαν από την ηπειρωτική Ελλάδα. Ο άνθρωπος εκείνης της εποχής ζούσε σε πέτρινες καλύβες και η τροφή του προερχόταν από το κυνήγι, το ψάρεμα και κάποιοι είδους γεωργία. Στη νεολιθική εποχή παρουσιάζεται και η πρώτη μορφή τέχνης όπου με τα κόκαλα από τα ζώα που έτρωγε ο άνθρωπος κατασκεύαζε εργαλεία και στολίδια. Ακόμη έχουμε την επεξεργασία του πυλού χωρίς όμως την χρησιμοποίηση του κεραμικού τροχού.

Προ-ανακτορική εποχή – εποχή χαλκού (2800 – 1900 π.Χ.)

Το 3000 π.Χ. έληξε ο νεολιθικός πολιτισμός και έρχεται η εποχή του χαλκού. Την εποχή αυτή υπάρχει εξέλιξη του πολιτισμού με δημιουργία πόλεων και στα άγονα βουνά. Την εποχή αυτή αρχίζει η επεξεργασία των πολύτιμων λίθων και του ελεφαντόδοντου. Η Μινωική Κρήτη ήταν ισχυρή στο ναυτικό και συγχρόνως στο εμπόριο όπου είχε συναλλαγές με την Κύπρο, την Αίγυπτο και την Μέση Ανατολή. Αυτό αποδεικνύεται από τα ευρήματα της Ζάκρου που είναι Κυπριακά χάλκινα τάλαντα και Συριακά ελεφαντόδοντα.

Παλαιο-ανακτορική εποχή (1900 – 1700 π.Χ.)

Την εποχή αυτή έχουμε το κτίσιμο των Μινωικών παλατιών. Ο πολιτισμός την εποχή αυτή ήταν ιδιαίτερα ανεπτυγμένος σε όλους τους τομείς, ενώ πρέπει να αναφερθεί η ισότητα της γυναίκας όπου συμμετείχε στα κοινά. Από τα ευρήματα της Κνωσού μπορούμε να δούμε

την ανάπτυξη της ζωγραφικής, γλυπτικής, κεραμικής, μεταλλοτεχνία. Τα μινωικά κέντρα της Κρήτης ήταν τέσσερα : Η Κνωσός, η Φαιστός, τα Μάλλια και η Ζάκρος. Υπήρχαν όμως και πολλές άλλες πόλεις κυρίως στο κέντρο και στα ανατολικά του νησιού. Στην Κρήτη δεν παρουσιάζεται το φαινόμενο της υπόλοιπης Ελλάδας όπου κάθε πόλη ήταν ξεχωριστό κράτος, το νησί ήταν ενωμένο με βασιλιά τον Μίνωα.

Νέο-ανακτορική εποχή (1700 – 1400 π.Χ.)

Μετά από σεισμό το 1700 π.Χ. τα ανάκτορα ξαναχτίζονται ενώ παράλληλα χτίζονται και άλλα παλάτια όπως στις Αρχάνες, τα Χανιά και την Κυδωνία. Παράλληλα ο πολιτισμός ολοένα και αναπτύσσεται ενώ τα ευρήματα εκείνης της εποχής είναι πολλά και μπορούμε να γνωρίζουμε την ζωή εκείνη την εποχή. Απομεινάρια εκείνης της εποχής βλέπουμε σήμερα στους περισσότερους αρχαιολογικούς χώρους. Ιδιαίτερη ανάπτυξη είχε και η τέχνη όπως η μικροπλαστική, ζωγραφική, λιθοτεχνία, χρυσοχοΐα.

Μετά-ανακτορική εποχή (1400 – 1100 π.Χ.)

Όμως όλος αυτός ο λαμπρός πολιτισμός χάνεται ξαφνικά από αίτια που δεν γνωρίζουμε. Τρεις είναι οι κυριότερες εκδοχές :

- α) Ξένοι κατακτητές
- β) Επανάσταση των Κρητών εναντίον των Αχαιών και η πιο πιθανή εξήγηση
- γ) Έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης.

Ο Μινωικός πολιτισμός συνεχίζεται σαν τμήμα του Μυκηναϊκού πολιτισμού. Οι Αχαιοί εκμεταλλεύτηκαν την καταστροφή αυτή και ισχυροποίησαν την θέση τους στο νησί. Οι ανασκαφές μας δείχνουν την επιρροή των δύο πολιτισμών, ενώ το εμπόριο συνεχίζει να υπάρχει.

Εποχή του σιδήρου – Δωριείς (1100 – 67 π.Χ.)

Τον 10ο αιώνα π.Χ. το νησί αποικήθηκε από Δωριείς όπου μετέφεραν στην Κρήτη τον πολιτισμό τους. Οι κάτοικοι του νησιού κατέφυγαν στα βουνά και σε απόκρημνες περιοχές. Οι Δωριείς εγκαταστάθηκαν στις σημαντικότερες πόλεις όπως Κνωσό, Φαιστό, Γόρτυνα, Τύλισο, Χερσόνησο, Κυδωνία, Σητεία. Η τέχνη παίρνει νέα μορφή με την χρησιμοποίηση του σιδήρου. Ο πολιτισμός συνεχίζει την ανάπτυξή του με περισσότερο Δωρικές και ανατολικές επιρροές. Το νησί συνεχίζει να είναι εμπορικό κέντρο.

Ρωμαϊκή περίοδος (67 π.Χ. – 330 μ.Χ.)

Δεν γλίτωσε ούτε η Κρήτη από την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία όπου λόγω της γεωγραφικής της θέσης έγινε “πόθος” της Ρώμης από πολύ νωρίς. Πολλά οικοδομήματα, ωδεία, ναούς, στάδια, λουτρά χτίστηκαν σε πολλές πόλεις του νησιού με πρωτεύουσα την Γόρτυνα. Εκείνη την εποχή ήρθε και ο χριστιανισμός στην Κρήτη από εμπόρους που παραβρέθηκαν στα Ιεροσόλυμα την πεντηκοστή στο κήρυγμα του Πέτρου. Ο Απόστολος Παύλος ήταν αυτός που δίδαξε τον Χριστιανισμό στο νησί και ο μαθητής του Τίτος συνέχισε το έργο του.

1.1.3. Η ΚΡΗΤΗ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑΒυζαντινή περίοδος (330 – 1204 μ.Χ.)

Η Κρήτη από τα μέσα του 4^{ου} αιώνα μ.Χ. έως τις αρχές του 13^{ου} ήταν θέμα (επαρχία) της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Με την ένταξη της Κρήτης στο ανατολικό Βυζάντιο και μέχρι την κατάκτηση από τους Άραβες, δεν υπήρχαν σημαντικά γεγονότα, αν εξαιρέσουμε κάποιες επιδρομές που έγιναν. Την εποχή αυτή ο Χριστιανισμός μπήκε στη ζωή των κατοίκων του νησιού και τους στήριξε στους αγώνες που έγιναν στο μέλλον.

Αραβοκρατία (824 – 961 μ.Χ.)

Τον 9^ο αιώνα περίπου οι Άραβες κατάκτησαν το νησί και το χρησιμοποιούσαν ως ορμητήριο για την πειρατεία που έκαναν στα νησιά του Αιγαίου. Οχύρωσαν την σημερινή

πόλη του Ηρακλείου και έσκαψαν μια μεγάλη τάφρο, έτσι πήρε την ονομασία Χάνδακας. Παρ'όλη την δύναμη του κατακτητή ο Κρητικός λαός δεν έχασε την παράδοση. Συμπεραίνουμε ότι ο πολιτισμός δεν επηρεάστηκε από τον Αραβικό κόσμο αφού ελάχιστες είναι οι Αραβικές λέξεις που χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα. Από της ληστρικές επιδρομές οι Άραβες συγκέντρωσαν μεγάλο αριθμό αγαθών, και δούλων όπου στην πλατεία Ελ. Βενιζέλου υπήρχε διεθνές δουλεμπόριο. Πολλές ήταν οι προσπάθειες του Βυζαντίου για την απελευθέρωση της Κρήτης. Το 961 μ.Χ. ο Νικηφόρος Φωκάς ξεκίνησε με πολυάριθμα στρατεύματα για την απελευθέρωση του νησιού. Η πολιορκία κράτησε 9 μήνες και ήταν πολύ σκληρή, ώσπου οι Βυζαντινοί έσκαψαν τούνελ κάτω από τα τείχη και το ανατίναξαν. Το αποτέλεσμα ήταν να καταρρεύσουν δύο πύργοι και το μεσοπύργιό τους. Οι θησαυροί που υπήρχαν στάλθηκαν στο Βυζάντιο ενώ μερικοί υπάρχουν στο Άγιον Όρος.

Ενετοκρατία (1204 – 1669 μ.Χ.)

Από τον 10ο αιώνα άρχισε η παρακμή του Βυζαντίου και κορυφώθηκε τον 12^ο αιώνα. Έτσι και η Κρήτη σαν επαρχία του Βυζαντίου “προσφέρθηκε” από τον Αλέξιο σαν δώρο στον Βονιφάτιο τον Μομφερρατικό. Η κατάκτησή της από τον Βονιφάτιο ήταν αδύνατη, έτσι ο Βονιφάτιος με σημαντικά ανταλλάγματα παραχώρησε την Κρήτη στη Δημοκρατία της Βενετίας. Από το 1212 έως το 1669 η Κρήτη υποδουλώθηκε στην Βενετία, εκτός από τα Σφακιά που δεν υποτάχθηκαν ολοκληρωτικά. Στο νησί έφθασαν Ενετοί ευγενείς όπου τους είχαν προσφερθεί κομμάτια γης. Το νησί διαιρέθηκε σε 6 τμήματα : Των Αγίων Αποστόλων , του Αγίου Μάρκου , του Σταυρού , του Καστέλου , του Αγίου Παύλου και του Dorsoduro. Επειδή ο Χάνδακας συνεχώς μεγάλωνε χτίστηκαν νέα τείχη και είναι αυτά που εμείς γνωρίζουμε. Τα τείχη αυτά ήταν τα καλύτερα της εποχής και άντεξαν 21 χρόνια πολιορκίας από τους Τούρκους. Παρ'όλο που η Κρήτη ήταν υποδουλωμένη, οι τέχνες και τα γράμματα δεν έπαψαν να ανθίζουν, μέχρι την κατάκτηση από τους Τούρκους τουλάχιστον. Οι Βυζαντινές και οι Ενετικές επιρροές ανέπτυξαν τις τέχνες και τα γράμματα. Πολλοί ήταν οι Βυζαντινοί λόγιοι που κατέφυγαν στην Κρήτη. Ακόμα οι κάτοικοι της Κρήτης είχαν την δυνατότητα να ταξιδέψουν στην Ιταλία όπου ευρύτερες σπουδές, που στη συνέχεια επέστρεφαν πίσω για να μεταφέρουν τα νέα επιστημονικά ρεύματα ή έμεναν στην δύση όπου διέπρεπαν. Πολλοί ήταν οι λογοτέχνες εκείνης της εποχής με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Βιτσέντζο Κορνάρο με το έργο “Ερωτόκριτος”. Σημαντική άνθιση γνώρισε

και η ζωγραφική με επιρροές από τους αγιογράφους του Βυζαντίου, ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος ή Ελ Γκρέκο γεννήθηκε και μαθήτευσε την εποχή αυτή. Ακόμα πολλά είναι τα κτίσματα που έχουν σωθεί μέχρι τις μέρες μας και είναι αριστουργήματα.

1.1.4. ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ - ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Τον 17^ο αιώνα η ιστορία της Κρήτης παίρνει την πιο δραματική της τροπή. Οι Τούρκοι είναι οι νέοι κατακτητές του νησιού. Δεν έχουν καμία σχέση με τους ως τώρα κατακτητές που πολλές φορές αφομοιώθηκαν από τον Κρητικό λαό (Ενετοί). Από το 1333 οι Τούρκοι προσπαθούσαν να καταλάβουν το νησί. Ωστόσο δεν μπόρεσαν να καταλάβουν το νησί εκτός από το Ρέθυμνο και κάποια χωριά που λεηλάτησαν το 1538. Η γεωγραφική θέση και τα άφθονα προϊόντα που παράγει η Κρήτη έκαναν τους Τούρκους να την θέλουν όλο και περισσότερο, έτσι το 1645 αποφασίστηκε η κατάληψή της. Στις 23 Ιουνίου 1645 έφθαναν στην Κρήτη 100 πολεμικά πλοία, 350 μεταγωγικά, 50.000 στρατιώτες με αρχηγό τον Γιουσουφ πασά και τον Μουράτ αγά. Αποβιβάστηκαν χωρίς ουσιαστική αντίσταση στα Χανιά, εκεί που σήμερα βρίσκεται η Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, όπου έκαψαν και λεηλάτησαν την μονή. Στην συνέχεια συγκρούστηκαν με τους Ενετούς στο νησάκι Θωδωρού όπου μετά από 4 ώρες σκληρής μάχης οι Ενετοί ανατινάχτηκαν παίρνοντας μαζί τους πολλούς Τούρκους όπως στην μονή Αρκαδίου μετέπειτα. Οι Τούρκοι προχώρησαν και πολιορκήσαν το φρούριο των Χανίων από στεριά και θάλασσα. Οι πολιορκημένοι ζητούσαν βοήθεια από τον Ενετικό στόλο που βρισκόταν στην Σούδα, αλλά μάταια. Η πόλη παραδόθηκε στις 22 Αυγούστου 1645 με όρους που οι Τούρκοι δεν τήρησαν. Σιγά σιγά όλος ο νομός κατακτήθηκε εκτός από τα Σφακιά. Οι κατακτητές προχώρησαν στο Ρέθυμνο. Πολλοί από τους κάτοικους πήγαν στον Χάνδακα για προστασία, όπου δεν έγιναν δεκτοί από τους Ενετούς. Στις 13 Νοεμβρίου έπεσε και το Ρέθυμνο. Γνωρίζοντας ότι το φρούριο του Χάνδακα ήταν το πιο ισχυρό κατέλαβαν πρώτα όλο το νησί και έπειτα, στις 29 Μαΐου 1648 άρχισε την πολιορκία. Οι Τούρκοι δεν κατάφεραν να πολιορκήσουν από την θάλασσα όπου τροφοδοτούνταν το φρούριο με τρόφιμα και στρατιώτες αφού είχε πανευρωπαϊκό ενδιαφέρον. Οι πολιορκητές δωροδοκούσαν τους λιποτάκτες Ενετούς και έτσι ο Ενετός συνταγματάρχης Ανδρέας Μπαρότσης έδειξε τα αδύνατα σημεία του οχυρού. Το φρούριο στις 16 Σεπτεμβρίου 1669 παραδόθηκε με ήπιους όρους. Οι απώλειες για όλο το νησί ήταν τρομακτικές. Από 500.000 κατοίκους που είχε το νησί πριν τον πόλεμο, μετά τα όσα

πέρασε έφθασε τους 50.000. Οι πόλεις καταστράφηκαν και οι κάτοικοι εκδιώχθηκαν στα βουνά. Κάθε είδος πολιτισμού χάθηκε, ενώ η ορθοδοξία ήταν η μόνη που στήριξε τους Κρητικούς παρ'όλο που οι Τούρκοι κατέστρεφαν τις εκκλησίες ή τις έκαναν τζαμιά. Η κτηνοτροφία χάθηκε ενώ η γεωργία ήταν για τους κατοίκους ένα είδος δουλείας αφού η βαριά φορολογία έπαιρνε σχεδόν όλη την σοδειά. Στην αποδεκάτιση του λαού συνέβαλε το παιδομάζωμα όπου κάθε παιδί από 8 – 13 ετών πήγαινε με την βία και εξισλαμιζόταν ώστε να γίνει δυνάστης του λαού του.

Οι πρώτες επαναστατικές δραστηριότητες

Όμως ο Κρητικός λαός αν και εξουθενωμένος παρουσίασε σημάδια αναζήτησης της ελευθερίας. Αρχικά με τους χαϊνηδες που ήταν αντάρτες και ζούσαν κρυμμένοι στα βουνά. Η πρώτη επαναστατική δραστηριότητα έγινε 23 χρόνια μετά από την κατάκτηση της Κρήτης με την επανάσταση του Μοτσενίγου στις 17 Ιουλίου 1692 που όμως καταπνίγηκε. Η επανάσταση του Δασκαλογιάννη που ξεκίνησε στα Σφακιά το 1770 είχε και αυτή ατυχή κατάληξη. Όμως οι Κρητική φλόγα για την ελευθερία ολοένα και φούντωνε παρ'όλο που η δύναμη του νησιού ήταν μικρή και η απόσταση από την ηπειρωτική Ελλάδα ήταν μεγάλη. Ακόμα δεν υπήρχε ένας αρχηγός που θα οργάνωνε την επανάσταση. Η είδηση του Μεγάλου Ξεσηκωμού του Γένους έφτασε αργά στην Κρήτη από έμπορους Σφακιανούς. Στις 21 Μαΐου 1821 έγινε συνέλευση στα Σφακιά όπου αποφασίστηκε και οργανώθηκε η επανάσταση. Οι μάχες που γίνονταν ήταν τρομερές. Οι Έλληνες ολοένα και κέρδιζαν έδαφος, με τους Τούρκους όμως για αντίποινα να σφάζουν γυναικόπαιδα. Πρώτα ελευθερώθηκε το δυτικό μέρος και σιγά σιγά οι επαναστάτες προχωρούσαν προς το κέντρο. Η έλλειψη συντονισμού και ηγέτη της επανάστασης ήταν αισθητή. Οι Κρητικοί ζήτησαν από τον Υψηλάντη να ορίσει έναν αρχηγό, μετά από κάποιες προτάσεις και αρνήσεις ορίστηκε αρχηγός ο Μιχ. Κομνηνός Αφεντούλιεφ, που αποδείχθηκε άπειρος για την Κρητική επανάσταση.

Κατάπνιξη της επανάστασης. Μωχάμετ Άλη.

Βλέποντας οι Τούρκοι ότι δεν μπορούσαν να υποτάξουν τους επαναστάτες ζήτησαν βοήθεια από την Αίγυπτο. Έτσι στις 28 Μαΐου 1822 ο Μωχάμετ Άλη μαζί με πολυάριθμο

στρατό και στόλο αποβιβάστηκε ανενόχλητος στην Σούδα. Οι μάχες που γίνονταν ήταν σκληρές μιας και ο αριθμός των κατακτητών ήταν πολύ μεγάλος, όμως οι Κρητικοί δεν έπαψαν να πολεμούν γενναία. Παρά τις παρακλήσεις για βοήθεια από την υπόλοιπη Ελλάδα δεν υπάρχει καμία απάντηση. Τον Νοέμβριο του 1822 αποφασίστηκε η αντικατάσταση του Αφεντούλιεφ από τον Εμμ. Τομπάζη που έφτασε στην Κρήτη 20 Μαΐου. Ο νέος αρμοστής όμως αποδείχθηκε μοιραίος για την εξέλιξη της επανάστασης. Ενώ οι κατακτητές δυνάμωναν από τις Αιγύπτειες δυνάμεις, η λάθος στρατηγική του Τομπάζη σιγά σιγά κατέπνιγε την επανάσταση. Στις 12 Απριλίου 1824 ο Τομπάζης έφυγε από την Κρήτη και μαζί μ' αυτόν έσβηγε η επανάσταση. Οι μόνοι που αντιστέκονταν ήταν οι “καλησπέριδες”, οι χαϊνηδες δηλαδή που ήταν κρυμμένοι στα βουνά και έκαναν κλεφτοπόλεμο προκαλώντας σημαντικές ζημιές στα Τούρκικα στρατεύματα. Η προσφορά της Κρήτης στην εδραίωση της Ελληνικής επανάστασης ήταν μεγάλη. Για 3 χρόνια η Κρήτη κράταγε απασχολημένο τον στρατό του Μωχάμετ Άλη στο νησί χωρίς να μπορεί να επιτεθεί στην υπόλοιπη Ελλάδα. Ακόμα πολλοί ήταν οι εκπατρισμένοι Κρητικοί που βοήθησαν στην ηπειρωτική Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά όμως οι εγκεφάλοι της Ελληνικής Επανάστασης δεν το αναγνώρισαν, όπως και πολλοί ιστορικοί μετέπειτα.

Γραμβούσα.

Στις 2 Αυγούστου 1824, 15 Σφακιανοί καταλαμβάνουν την Γραμβούσα που έγινε κέντρο των επαναστατικών επιχειρήσεων των επόμενων ετών. Η φλόγα της επανάστασης άρχισε να φουντώνει ξανά παρά τα όσα οι Κρητικοί έχουν περάσει. Πολλές ήταν οι μάχες που έγιναν όπως και οι προσπάθειες για την αναζωπύρωση της επανάστασης σε όλο το νησί. Ο κλεφτοπόλεμος, οι νυχτερινές ενέδρες και το ταμπούρωμα στα βουνά ήταν η κύρια στρατηγική των Κρητικών. Η έλλειψη ενός ηγέτη της επανάστασης ήταν το πρόβλημα της οργάνωσης. Έτσι στις 5 Ιανουαρίου 1828 ο Χατζημιχάλης Νταλιάνης αποβιβάστηκε στην Γραμβούσα ως ο νέος αρμοστής. Κατά το ταξίδι του προς την Κρήτη συναντήθηκε με τον Ιωάννη Καποδίστρια όπου η στάση του ως προς την Κρητική επανάσταση ήταν ψυχρή. Οι μάχες που έγιναν με αποκορύφωση την πολιορκία στο Φραγκοκάστελο ήταν σκληρές και άνισες μπροστά στον πολυάριθμο Τούρκικο στρατό ενώ ο Νταλιάνης σκοτώθηκε ηρωικά. Νέος αρμοστής ορίστηκε ο Γερμανός βαρόνος Ρέινεκ που έμεινε ως τον Μάρτιο του 1829 και πήρε την θέση του ο φιλοπόλεμος Χάιν. Τα χρόνια 1828 και 1829 ο αγώνας

δυναμώθηκε και οι Κρητικοί απελευθέρωναν όλο και περισσότερα χωριά. Όμως το μέλλον της Κρήτης δεν διαγραφόταν από τις νίκες των Κρητικών αλλά από τους διπλωμάτες Ευρωπαίους. Στο οριστικό πρωτόκολλο του Λονδίνου στις 30 Φεβρουαρίου 1830 όπου αποφασίστηκαν τα οριστικά σύνορα του Ελληνικού κράτους η Κρήτη δεν ήταν μέσα, με αποτέλεσμα την απογοήτευση των Κρητικών αφού ο πολυετής αγώνας δεν δικαιώθηκε. Με την παρέμβαση των Μ. Δυνάμεων έγινε ανακωχή που όμως οι Τούρκοι ποτέ δεν κράτησαν.

Αίγυπτος - Νέα διοίκηση

Στις 22 Ιανουαρίου 1831 η Κρήτη πέρασε στα χέρια των Αιγυπτίων σαν προσφορά του σουλτάνου στον Μωχάμετ Άλη για τις υπηρεσίες του. Η νέα διοίκηση του νησιού προσπάθησε να φέρει γαλήνη και ηρεμία. Όμως η βαριά φορολογία και οι αδικίες σε βάρος των Κρητικών τους έφεραν στην απόφαση για νέο ξεσηκωμό. Με την συνθήκη των Παρισίων το 1856 οι Κρητικοί κατείχαν κάποια προνόμια που όμως πολλές φορές παραβιάζονταν. Στις 21 Αυγούστου 1866 αποφασίστηκε νέα επαναστατική δράση που βρήκε τους Κρητικούς με παλαιό οπλισμό και λιγότερους σε αριθμό από τους κατακτητές που ήταν εκπαιδευμένοι και με σύγχρονο οπλισμό. Οι Κρητικοί όμως ήξεραν τον τόπο τους πολύ καλά και μπόρεσαν να αμυνθούν και να οργανωθούν στα βουνά και στα στενά περάσματα. Στην Αθήνα ιδρύθηκε η “Κεντρική υπέρ των Κρητών Επιτροπή” όπου βοήθησε πολύ την επανάσταση με όπλα και τρόφιμα που μεταφέρονταν με πλοία στο νησί. Στην Μονή Αρκαδίου έγινε μία από τις σημαντικότερες μάχες του Κρητικού αγώνα. Εκεί οι πολιορκημένοι ανατινάχτηκαν όταν οι Τούρκοι μπήκαν στην Μονή. Η μάχη αυτή μαθεύτηκε σε όλη την Ευρώπη και πολλοί βοήθησαν στην επανάσταση με κάθε τρόπο. Τον Ιανουάριο του 1869 οι Μ. Δυνάμεις ανάγκασαν την Ελλάδα να μην στέλνει βοήθεια στο νησί.

Την Άνοιξη του 1877 ξέσπασε πόλεμος ανάμεσα στην Ρωσία και την Τουρκία με αποτέλεσμα την οργάνωση των Κρητών όπου τον Οκτώβριο του 1878 υπογράφηκε η σύμβαση της Χαλέπας που έδινε κάποια σημαντικά προνόμια στους Κρητικούς όχι όμως την πολυπόθητη ένωση με την Ελλάδα. Τότε μεταξύ των Κρητικών ξέσπασε διχόνοια και χωρίστηκαν σε δύο κόμματα των Φιλελευθέρων και των Συντηρητικών. Οι Τούρκοι εκμεταλλευόμενοι την κατάσταση εξέδωσαν φερμάνι όπου καταργούσαν πολλά από τα προνόμια. Η παρέμβαση των Μ. Δυνάμεων ήταν ανθελληνική, αφού με τα κανόνια τους

χτύπησαν τους Έλληνες στο Επαναστατικό Στρατόπεδο του Ακρωτηρίου και πρόσφεραν βοήθεια στους πολιορκημένους Τούρκους. Έτσι οι Κρητικοί δέχτηκαν την αυτονομία. Ηρωική ήταν η πράξη του Σπύρου Καγιαλέ όπου όταν οι Ευρωπαίοι έσπασαν τον ιστό της σημαίας, αυτός έκανε το σώμα του ιστό για να κρατηθεί η σημαία ψηλά. Στις 2 Νοεμβρίου 1898 ο τελευταίος Τούρκος στρατιώτης εγκαταλείπει το νησί.

Αγώνας για την ένωση

Η άφιξη του πρίγκιπα Γεωργίου ως ύπατου αρμοστή των Μεγάλων δυνάμεων άνοιξε τον δρόμο προς την δικαίωση του πολυετή Κρητικού αγώνα. Ο νέος αρμοστής εγκαταστάθηκε στο προάστιο Χαλέπα των Χανίων και είχε κύριο μέλημα την σωστή λειτουργία της Κρήτης μετά την αυτονομία. Έτσι σχηματίστηκε κυβέρνηση και σύνταγμα με τον Ελ. Βενιζέλο ως υπουργό δικαιοσύνης. Η παρουσία των μεγάλων δυνάμεων ήταν έντονη αφού κατείχαν τις κυριότερες πόλεις. Ακόμα η ένωση του νησιού με την υπόλοιπη Ελλάδα δεν φαινόταν, ενώ κάθε μια από τις μεγάλες δυνάμεις είχε συμφέροντα στο νησί. Έτσι επήλθε ρήξη μεταξύ του νέου αρμοστή και του Ελ. Βενιζέλου όπου υποχώρησε μετά τα συκοφαντικά δημοσιεύματα στον Αθηναϊκό τύπο που ήταν έργο του πρίγκιπα. Ο Ελ. Βενιζέλος όμως οργανώθηκε και με την υποστήριξη σημαντικών προσωπικοτήτων της Κρήτης κήρυξε στο Θέρισο επανάσταση. Εκεί οργανώθηκε “Προσωρινή Κυβέρνηση Κρήτης” η οποία τύπωσε εφημερίδα, γραμματόσημα και έκανε εσωτερικό δάνειο 100.000 δρχ. Οι μικροσυρράξεις ήταν αναπόφευκτες και τον Νοέμβριο του 1905 υπεγράφη στις Μουρνιές πρωτόκολλο τερματισμού της επανάστασης με θρίαμβο του Βενιζέλου. Νέος αρμοστής ορίστηκε ο Αλεξ. Ζαΐμης τον Δεκέμβριο 1906. Στις 24 Σεπτεμβρίου η κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας εξέδωσε ψήφισμα όπου υπήρχε η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, όμως δεν αναγνωρίστηκε από την Ελληνική κυβέρνηση. Ο πόθος για την ένωση ήταν μεγάλος και όταν υψώθηκε Ελληνική σημαία στο φρούριο Φιρκά οι μεγάλες δυνάμεις ενοχλήθηκαν και τον Αύγουστο του 1909 αποβιβάστηκαν 250 άνδρες και έκοψαν τον ιστό της σημαίας που υπήρχε πάντα όμως στις καρδιές των Κρητικών. Η ανάληψη της διακυβερνήσεως της Ελλάδας από τον Ελ. Βενιζέλο έδωσε ελπίδες για την ένωση. Όμως ο Βενιζέλος σαν σωστός πολιτικός περίμενε την κατάλληλη στιγμή που θα ενεργούσε αφού γνώριζε ότι η θέση του ήταν λεπτή. Έτσι την 1η Οκτωβρίου 1912 και ύστερα από την κύρηξη πολέμου της Ιταλίας στην Τουρκία ο Ελ. Βενιζέλος κάλεσε τους Κρήτες βουλευτές

να λάβουν μέρος στη συνεδρίαση της Ελληνικής βουλής όπου ανακοινώθηκε το ένα κοινοβούλιο για Ελλάδα και Κρήτη. Όμως η αυτονομία συνέχιζε μέχρι την νίκη των βαλκανικών πολέμων όπου άνοιξε ο δρόμος για την ένωση. Η επίσημη ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα έγινε την 1^η Δεκεμβρίου 1913 όπου υψώθηκε στον Φιρκά η Ελληνική σημαία.

1.1.5. ΣΥΝΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Η συμβολή της Κρήτης στην Ελλάδα

Πριν ακόμη η Κρήτη ενωθεί με την Ελλάδα, συνέβαλε ουσιαστικά στην ιστορία της. Πολλοί ήταν οι Κρήτες Μακεδονομάχοι όπου κατά τα χρόνια 1902 – 1908 του πολέμου αυτού έδωσαν σκληρές μάχες. Σε 3.000 υπολογίζονται οι Κρητικοί που εθελοντικά πολέμησαν. Όμως η σημαντικότερη ίσως βοήθεια της Κρήτης στην Ελλάδα ήταν με τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Κατά τη δικτατορία του Μεταξά και όταν τον Νοέμβριο του 1936 επισκέφτηκε την Κρήτη μαζί με τον βασιλιά Γεώργιο, στα Χανιά ο δήμαρχος της πόλης Μουντάκης ευθαρσώς ζήτησε από τον βασιλιά να διώξει τον δικτάτορα ενώ παράλληλα οπλισμένοι Κρήτες στο Βαρύπετρο ήταν έτοιμοι να συλλάβουν τους επισκέπτες και να τους μεταφέρουν στο Θέρισο. Όμως αυτό δεν έγινε αφού τα λόγια του βασιλιά αποπροσανατόλισαν τους επαναστάτες. Το 1938 όμως στα Χανιά ξέσπασε κίνημα κατά του Μεταξά που είχε άδοξο τέλος αφού δεν υπήρξε υποστήριξη από την υπόλοιπη Ελλάδα. Στην αποτυχία συνέβαλε και η απουσία του Ελ. Βενιζέλου που είχε πεθάνει 2 χρόνια νωρίτερα.

Ο πόλεμος του 1940

Σημαντική ήταν η συμβολή της Κρήτης κατά το Έπος του 1940. Η 5^η μεραρχία πολέμησε θαρραλέα και σχηματίστηκε ένας θρύλος γύρο από το όνομά της. Η γεωγραφική θέση του νησιού ήταν από χρόνια πόθος των κατακτητών, έτσι και τώρα οι Γερμανοί ήθελαν την Κρήτη ως βάση ανεφοδιασμού για την μάχη που έδιναν στην Αφρική. Καταστρώθηκε το σχέδιο Mercur (Ερμής) που αν και το γνώριζαν οι Άγγλοι δεν έκαναν τίποτα για την οχύρωση του νησιού. Το σχέδιο αυτό πρόβλεπε επίθεση από αέρα στο νησί. Πρώτος στόχος

ήταν το αεροδρόμιο των Χανίων Μάλεμε όπου θα προσγειώνονταν τα μεταγωγικά. Στις 20 Μαΐου 1941 άρχισε η επίθεση στα Χανιά, το Ρέθυμνο και το Ηράκλειο με αεροπλάνα καθέτου εφορμήσεως Στούκας και με αλεξιπτωτιστές. Η δύναμη των κατακτητών ήταν η 7^η αεροκίνητη μεραρχία με 16.000 αλεξιπτωτιστές, η 5^η μεραρχία πεζικού, 350 μεταγωγικά και 750 βομβαρδιστικά. Οι Κρητικοί ήταν άοπλοι, αφού ο Μεταξάς πήρε τα κυνηγετικά όπλα και αρνήθηκε τον εξοπλισμό των Κρητικών από τους Άγγλους. Με μοναδική βοήθεια τα γεωργικά τους εργαλεία, οικιακά σκεύη και λίγα όπλα που είχαν κρύψει, αλλά κυρίως την γενναία ψυχή και την θέληση για λευτεριά αντιστάθηκαν για 10 μέρες. Ο Χίτλερ δεν είχε υπολογίσει σωστά τον Κρητικό λαό και έτσι ματαιώθηκαν λόγω της μάχης της Κρήτης επιθέσεις ενάντια στη Μάλτα, την Κύπρο και την Μ. Ανατολή. Ακόμη καθυστέρησε για 10 πολύτιμες μέρες η επίθεση κατά της Ρωσίας. Τα αντίποινα από τους Γερμανούς ήταν φρικτά. Σκότωναν αδιακρίτως παιδιά, γυναίκες και γέρους ενώ έκαψαν πολλά χωριά, ένα από αυτά ήταν και η Κάνδανος η οποία καταστράφηκε ολοσχερώς. Όμως οι Κρητικοί δεν έπαψαν να αγωνίζονται σε Ελλάδα και εξωτερικό ενώ με την βοήθεια Άγγλων κομάντος έκαναν σαμποτάζ και απασχολούσαν τον κατακτητή μη μπορώντας έτσι ο τελευταίος να ασχοληθεί με άλλες μάχες και κατακτήσεις. Η Κρήτη συνεχίζει να παίζει σημαντικό ρόλο όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και ολόκληρη την Ευρώπη μιας και κατέχει μια πολύ σημαντική γεωγραφική θέση που για αιώνες ήταν πόθος των κατακτητών της.

1.2. ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΗ

Οι σχέσεις της Κρήτης με την Ανατολή πυκνώνουν κατά τη Νεοανακτορική περίοδο. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν στοιχεία θρησκευτικής ιδεολογίας ανατολικής και αιγυπτιακής προέλευσης, τα οποία εδραιώνονται την περίοδο αυτή στην τοπική κουλτούρα, όπως π.χ. διάφορα δαιμονικά όντα, οι γρύπες, οι "σφίγγες" ή οι δαίμονες της βλάστησης. Αφετέρου, σημαντική πιστοποίηση της επιρροής του Κρητικού πολιτισμού στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο αποτελεί η ανάπτυξη γραφής κρητικού τύπου στην Κύπρο. Είναι η λεγόμενη κυπρο-μινωική γραφή, που πιστεύεται ότι δημιουργήθηκε αρχικά από Κύπριους και Μινωίτες στην Ουγκαρίτ, το μεγάλο κοσμοπολίτικο λιμάνι της Συρίας, και από εκεί μεταδόθηκε στην Κύπρο, όπου έτυχε μακράιωνης χρήσης. Η μινωική κεραμική στην Κύπρο και η κυπριακή κεραμική στην Κρήτη σηματοδοτούν πιο στενή επικοινωνία μεταξύ των δύο νησιών. Η Κύπρος, με μεγάλα κοιτάσματα χαλκού, έκανε μεγάλες εξαγωγές του

μεταλλεύματος σε ανατολή και δύση, με τη μορφή ταλάντων σε σχήμα δέρματος βοδιού. Τέτοια τάλαντα εμφανίζουν ευρύτατη εξάπλωση, από τη Μαύρη Θάλασσα μέχρι τη Σαρδηνία, την Κρήτη, και τη Συρία. Με τη μέθοδο της αναλυσης των ισοτόπων του μολύβδου, διαπιστώνεται ότι ο χαλκός των περισσότερων από τα τάλαντα που έχουν βρεθεί στην Κρήτη προέρχεται από το Λαύριο. Αντίθετα, περίπου τα μισά από τα τάλαντα της πόλης του Ακρωτηρίου της Θήρας, η οποία είχε στενές σχέσεις με την Κρήτη, αποδείχθηκε ότι περιείχαν χαλκό από την Κύπρο. Σφραγιδοκύλινδροι από τη Συροπαλαιστίνη συνεχίζουν να εμφανίζονται στην Κρήτη κατά τη Νεοανακτορική εποχή, δείχνοντας συνέχεια στις σχέσεις. Πέτρινα τριποδικά γουδιά συροπαλαιστινιακού τύπου κάνουν αυτή την εποχή την εμφάνισή τους στην Κρήτη και τη Θήρα. Σκεύη όπως αυτά επηρέασαν τη ντόπια παραγωγή και έγιναν μόδα στα δύο νησιά, ενώ η επέκταση, αργότερα, της χρήσης τους και στην ηπειρωτική Ελλάδα, σηματοδοτεί την επίδραση των ανατολίτικων συρμών στο Αιγαίο και στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο.

1.3. ΟΙ ΜΥΚΗΝΑΙΟΙ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Μετά τις μεγάλες καταστροφές στην Κρήτη, γύρω στο 1450, παρουσιάζονται σημαντικές αλλαγές στο νησί. Τα ανάκτορα είναι πλέον ερείπια. Μόνο η Κνωσός ξαναχτίζεται, αλλά τώρα, κατά τα φαινόμενα, γίνεται αλλαγή δυναστείας και υπάρχει μια διαφορετική άρχουσα τάξη. Η γραφή αλλάζει, η Γραμμική Α εξαφανίζεται και παρουσιάζεται η Γραμμική Β, που αποδίδει μια πανάρχαια ελληνική διάλεκτο - οι Μυκηναίοι έχουν εγκατασταθεί στην Κνωσό, δίνοντας τέλος στη μινωική αλασσοκρατία. Η παρουσία των Μυκηναίων πολεμιστών και του Μυκηναίου άνακτα στην Κνωσό αποδεικνύεται και από κείμενα της Γραμμικής Β, όπου φαίνεται ότι το σύστημα που επικρατούσε πλέον ήταν αντίστοιχο με εκείνο της μυκηναϊκής Ελλάδας. Οι νεκροί θάβονται τώρα σε θαλαμοειδείς τάφους σκαμμένους στο μαλακό φυσικό βράχο και σε χτιστούς θολωτούς τάφους, που όμως δεν έχουν τη λαμπρότητα της κατασκευής που έχουν πολλοί από τους θολωτούς της κυρίως Ελλάδας. Το τελευταίο ανάκτορο της Κρήτης, το μυκηναϊκό ανάκτορο της Κνωσού, καταστράφηκε περίπου το 1380 π.Χ. Τότε η Κρήτη χάνει την ηγετική της θέση στο Αιγαίο και, σε σημαντικό βαθμό, την εξέχουσα παρουσία της στις αγορές της Ανατολής και υποκαθίσταται από τους Μυκηναίους. Ωστόσο, η πολιτιστική παράδοση της Κρήτης παρέμεινε ζωντανή και το νησί συνέχισε να είναι σημαντικό εμπορικό κέντρο στη

Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Η αλληλεπίδραση των πολιτισμών διακρίνεται ιδιαίτερα σε μια κατηγορία σφραγιδοκυλίνδρων του 15ου και 14ου αιώνα π.Χ. Η διακόμησή τους είναι ένα αμάλγαμα μινωικών, κυπριακών, ανατολικών και αιγαιακών στοιχείων, και η διάδοσή τους είναι ευρεία στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Συνήθως είναι φτιαγμένοι από αιματίτη, ενώ τα κέντρα κατασκευής τους δεν είναι με βεβαιότητα γνωστά. Ωστόσο, θα πρέπει να κατασκευάζονταν σε κέντρα όπου το πολύπλοκο ιδεολογικό και μυθολογικό τους περιεχόμενο ήταν κατανοητό. Ανάμεικτα πολιτιστικά στοιχεία παρουσιάζουν και ορισμένα αγγεία και ελεφαντοστά της εποχής. Η πρώτη ύλη - χαυλιόδοντες ελέφαντα ή ιπποποτάμου - εισάγεται στην Κρήτη, το Αιγαίο και την Κύπρο από την Αίγυπτο. Τα παλαιότερα εργαστήρια κατασκευής ελεφαντοστών έχουν βρεθεί στη Νεοανακτορική Κρήτη, στη Ζάκρο και την Κνωσό. Αριστουργήματα όπως ο "Κούρος του Παλαικάστρου" αποδεικνύουν τη δεξιότητα των Μινωικών τεχνιτών. Ωστόσο, μετά το 1450 φαίνεται ότι ιδιαίτερη ακμή η ελεφαντουργία γνώρισε στα μυκηναϊκά κέντρα, που τα προϊόντα τους είχαν ευρεία διάδοση μέχρι την Κύπρο και τη Συρία, ακόμη και στην ίδια την Κρήτη.

1.4. ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Ηδη από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού, οι Κρήτες χρησιμοποιούσαν για την εναπόθεση των νεκρών σαρκοφάγους, δηλαδή πήλινα φέρετρα, η χρήση των οποίων συνεχίστηκε στη Μέση και στην υστερη Εποχή του Χαλκού. Τον 14ο αιώνα εμφανίζονται σαρκοφάγοι σε ταφους στο Ισραήλ (Γκεζέρ και Ακκο), ενώ τον 13ο αιώνα στην Τανάγρα της Βοιωτίας υπάρχει ολόκληρο μυκηναϊκό νεκροταφείο, όπου η χρήση των σαρκοφάγων - η οποία σημειώνεται και σε άλλα σημεία του μυκηναϊκού κόσμου - είναι συχνή. Προς το τέλος της εποχής του Χαλκού, λουτήρες κρητομυκηναϊκού τύπου εμφανίζονται σε οικισμούς και τάφους της Κύπρου. Τα αποθηκευτικά σκεύη, επίσης, που χρησιμοποιούνταν για την φύλαξη και τη μεταφορά εμπορεύσιμων προϊόντων, δίνουν σημαντικές πληροφορίες για τις σχέσεις, τις ανταλλαγές και την οικονομία της εποχής. Χαρακτηριστικά ανάμεσά τους είναι οι χαναναϊτικοί αμφορείς από τη Συρία και παλαιστίνη, και οι αποθηκευτικοί ψευδόστομοι αμφορείς από την Κρήτη. Και οι δύο αυτοί τύποι αγγείων αποτελούσαν τα τυπικά δοχεία του διαμετακομιστικού εμπορίου της εποχής στην Ανατολική Μεσόγειο, αλλά ενώ η χρήση των χαναναϊτικών αμφορέων συνεχίστηκε και στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου - ίσως επειδή ήταν αγγεία κατάλληλα για πολλαπλές χρήσεις, π.χ. υγρά, σιτηρά ακόμη και

μικροαντικείμενα όπως οι χάνδρες - οι ψευδόστομοι αμφορείς έπαυσαν ως αντικείμενο εμπορίου μετά το 12ο αιώνα, επειδή το εξειδικευμένο σχήμα τους ήταν κατάλληλο μόνο για υγρά - λάδι, κρασί, αρώματα: προϊόντα που στην παραγωγή τους ξεχώριζε η Κρήτη ήδη από την Παλαιοαναακτορική εποχή. Οι κρητικοί ψευδόστομοι αμφορείς συχνά έφεραν κόσμηση χταποδιών ή μόνο των πλοκάμων τους. Ίσως η χαρακτηριστική αυτή κόσμηση λειτουργούσε ως "σήμα κατατεθέν" της προέλευσής τους και τα αγγεία αυτά γίνονταν έτσι εύκολα αναγνωρίσιμα. Τον 13ο αιώνα πυκνώνουν οι εξαγωγές κρητικών αγγείων στην Κύπρο, τα οποία συνήθως βρίσκονται μαζί με ομάδες πολυάριθμων μυκηναϊκών αγγείων. Την ίδια εποχή αυξάνεται και ο αριθμός των κυπριακών αγγείων στην Κρήτη. Γραπτές πηγές από την Ουγκαρίτ, χρονολογούμενες γύρω στο 1300 π.Χ., αναφέρονται σε εμπορικά πλοία της Ουγκαρίτ που ταξιδεύουν στην Κρήτη. Τον 12ο αιώνα, το εμπόριο προς και από την Κρήτη ελαττώνεται αλλά δεν σταματά εντελώς. Τον 12ο και 11ο αιώνα παρατηρείται μια κίνηση ομάδων Μυκηναίων από την κυρίως Ελλάδα προς την Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου, καθώς και Κρητών προς τη Ρόδο. Η κίνηση αυτή, η οποία είναι προφανής μέσα από χαρακτηριστικά στοιχεία της κεραμικής, της πλαστικής, της θρησκείας καθώς και της εικονογραφίας της εποχής, είναι μάλλον αποτέλεσμα των καταστροφών οι οποίες έπληξαν τα μυκηναϊκά κέντρα και των κοινωνικών ανακατατάξεων που ακολούθησαν στη συνέχεια. Η επίδραση της Κρήτης στην Κύπρο αυτή την εποχή είναι ιδιαίτερα έντονη στο χώρο της θρησκείας. Η μινωική θεά με Υψωμένα χέρια, σε στάση ευλογίας, ταξιδεύει αυτή την εποχή στην Κύπρο, μαζί με στρογγυλά ομοιώματα ναίσκων και με κέρατα καθοσιώσεως, με δαιμονικά όντα με σώμα ζώου και ανθρώπινη κεφαλή, καθώς και με ομοιώματα κύκλιου χορού. Σημαντικά στοιχεία για τη διακίνηση των εμπορευμάτων αλλά και των ιδεών αυτή την εποχή μεταξύ Κρήτης και Κύπρου μας παρέχουν αντικείμενα της μεταλλοτεχνίας, ορισμένα από αυτά εξαιρετικής τέχνης - π.χ. ραβδωτοί τρίποδες, τετράπλευροι υποστάτες κυπριακής κατασκευής, που γίνονται αντικείμενα εμπορίου αλλά και μίμησης στον κόσμο της Μεσογείου - καθώς και αμφοροειδείς κρατήρες, τυπικό μινωικό σχήμα αγγείου, ορισμένοι από τους οποίους αν και κοσμούνται με διακοσμητικά θέματα που έχουν μακράιωνα παράδοση στην Κρήτη, φαίνεται ωστόσο, ότι κατασκευάζονται στην Κύπρο, κάτω από την επίδραση της μινωικής ιδεολογίας και ίσως και τεχνικής. Τέτοιου είδους αντικείμενα συνεχίζουν να παράγονται και να χρησιμοποιούνται και στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, δείχνοντας έτσι τη συνέχεια της μεταλλοτεχνίας από τη μια εποχή στην άλλη. Τα τελευταία χρόνια, η μελέτη των πολιτιστικών και εμπορικών σχέσεων της Κρήτης έχει

οδηγήσει στην έρευνα των λιμανιών όπου έρχονταν τα πλοία που μετέφεραν προϊόντα, ανθρώπους και ιδέες, καθώς και των θαλάσσιων δρόμων που ακολουθούσαν. Πολύ σημαντικό ήταν το λιμάνι της Κνωσού, στην περιοχή του Πόρου - Κατσαμπά, όπου περίπου το σημερινό λιμάνι του Ηρακλείου, ενώ στη δυτική Κρήτη υπήρχε το λιμάνι της μινωικής Κυδωνίας, μάλλον στην περιοχή του βενετσιάνικου λιμανιού της παλιάς πόλης των Χανίων. Εξάλλου, στη νότια κεντρική Κρήτη σημαντικό λιμάνι και οικισμός έχουν ανασκαφεί στον Κομμό. Η ανατολική Κρήτη επίσης είχε σειρά από σημαντικά λιμάνια στην Ψείρα, τον Μόχλο και τη Ζάκρο. Τα ως τώρα γνωστά αρχαιολογικά στοιχεία υποδεικνύουν ότι η χρήση των λιμανιών της Κνωσού και του Κομμού συνεχίστηκε και στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Ο πολιτισμός της Κρήτης, ο πρώτος ευρωπαϊκός πολιτισμός στον κόσμο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, άσκησε με διάφορους τρόπους, τόσο κατά την εποχή του Χαλκού όσο και κατά την πρώιμη Εποχή του Σιδήρου, σημαντική επιρροή, η οποία επέζησε στις μνήμες της μεταγενέστερης Ελλάδας και μεταφέρθηκε ως τις μέρες μας μέσα από τα έργα αρχαίων συγγραφέων. Εμπόριο πολυτελών ειδών, ειδών διατροφής, ανταλλαγές τεχνογνωσίας, αλλά και των ίδιων των τεχνιτών, διάδοση των ιδεών - είτε ως αποτέλεσμα των εμπορικών συναλλαγών είτε ως προϊόντα ανταλλαγής δώρων μεταξύ ηγεμόνων, ενδεχομένως ίσως και μέσα από συγκεκριμένη μινωική κρατική πολιτική, έπαιξαν το ρόλο τους στη δάδοση της μινωικής πολιτιστικής παράδοσης. Ο Ομηρος θυμάται θεούς, ήρωες, εμπόρους Ανατολής σε καιρούς που δεν ξεχάστηκαν αλλά τυλίχθηκαν με τη γοητεία του μύθου μέχρι τις μέρες μας, οπότε η σκαπάνη του αρχαιολόγου τους έφερε και πάλι στο φως.

1.5. BYZANTINA ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Η βυζαντινή αυτοκρατορία και η ορθοδοξία ήταν οι δύο άξονες που επηρέασαν ανεξίτηλα την πορεία της Κρήτης. Μόνο στο νομό Χανίων σώζονται σήμερα περισσότερες από 300 βυζαντινές εκκλησίες. Οι παλαιοχριστιανικές βασιλικές της Σούγιας και η βασιλική της Αλμυρίδας, με τα εξαιρετικά δείγματα ψηφιδωτών δαπέδων, η Ροτόντα ή Ναός του Αρχαγγέλου Μιχαήλ (6ος αι.) στην Επισκοπή Κισάμου, με την εντυπωσιακή και μοναδική αρχιτεκτονική του και τα περισσότερα από 5 στρώματα αιογράφησης, ο Ναός του Αγ. Νικολάου (11ος αι.) στα Κυριακοσέλια Αποκορώνου, της Μοναστήρας ή Παναγίας Ζερβιώτισσας (12ος αι.) στο Στύλο και ο Ναός του Αγ. Γεωργίου (1243) στον Αλικιανό

αγιογραφημένος από το χέρι του Παύλου Προβατά (1430), είναι μερικά από τα σημαντικότερα εκκλησιαστικά μνημεία του νομού. Η εκκλησία Αγ. Γεωργίου (1314) στους Κομιτάδες Σφακίων, η Μητέρα του Θεού στο Κακοδίκι Σελίνου, ο Αρχάγγελος Μιχαήλ (14ος αι.) στην Αράδενα Σφακίων και στην Σαρακήνα Σελίνου και δεκάδες ακόμη άλλες εκκλησίες και ξωκλήσια θα τραβήξουν το ενδιαφέρον του επισκέπτη και θα τον συγκινήσουν.

Τα μοναστήρια υπάρχουν στην Κρήτη από την 1η βυζαντινή περίοδο, πριν από το 824, αλλά από τον 16ο αιώνα, με την απειλή του Τούρκικου κινδύνου, νέα μοναστήρια αρχίζουν να κτίζονται και τα παλαιά να ανακαινίζονται με την στήριξη των Βενετών κατακτητών. Τα σημαντικότερα βρίσκονται στο Ακρωτήρι: Η Μονή Αγίας Τριάδας ή Τζαγκαρόλων (17ος αι.), με πολλά δυτικά αρχιτεκτονικά στοιχεία, λίγο παραπέρα η Μονή Γδερνέτου (Γουβερνέτου) αφιερωμένη στην Κυρία των Αγγέλων (16ος αι.), φρουριακής μορφής και πιο 'κει, μέσα σε ένα φαράγγι, το «Καθολικό» της μονής του Αγ. Ιωάννη του Ερημίτη (17ος αι.), εξαιρετικό δείγμα αρχιτεκτονικής προσαρμοσμένης στην αγριότητα και δυσβατότητα του τοπίου. Σημαντικές επίσης είναι η γυναικεία Μονή Τιμίου Προδρόμου στις Κορακίες, η φρουριακής μορφής Μονή Παναγίας Οδηγήτριας ή Γωνιάς στο Κολυμπάρι (17ος αι.), η Μονή του Αγ. Ιωάννου Θεολόγου στο Στύλο Αποκορώνου, η οχυρωμένη πάνω σε βράχο Μονή της Παναγίας Χρυσοκαλίτισσας στην δυτική ακτή του νησιού, το γυναικείο Μοναστήρι της Χρυσοπηγής στις Μουρνιές, της Αγίας Κυριακής στο Βαρύπετρο, το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στο Καρύδι (12ος αι.) κ.α.

Οι αναρίθμητοι κατακτητές άφησαν την σφραγίδα τους σε ολόκληρο το Νομό, με μνημεία που ανακαλούν το δράμα του Κρητικού λαού αλλά και την ανδρεία του. Το φρούριο του Σελίνου στην Παλαιόχωρα (13ος αι.), το Φραγκοκάστελο (14ος αι.), τα ερείπια του πύργου των Da Molin (13ος αι.) στον Αλικιανό, τα ενετικά κτίρια Κοκολάκη στο Ντερέ και η έπαυλη Ροτόντα στις Καλάθενες Κισάμου είναι μερικά από τα πρώιμα κατάλοιπα της Ενετοκρατίας. Προς το τέλος της περιόδου και ενόψει το τουρκικού κινδύνου οι πιο ικανοί βενετοί αρχιτέκτονες δημιούργησαν μερικά από τα καλύτερα δείγματα αμυντικής αρχιτεκτονικής: το κάστρο των Χανίων, έργο του Sanmicheli (1537), το κάστρο του νησιού της Σούδας και το κάστρο της Γραμβούσας, έργα του Orsini (1570 και 1579 αντίστοιχα). Μια σειρά από άλλα κάστρα και κουλέδες, όπως το Ιτζεδίν (1872) στο Καλάμι, ο κούλες της Απτέρας (1867), οι κουλέδες του Ασκύφου, και ο πύργος του Αλιδάκη στον Εμπρόσνερο Αποκορώνου, είναι αντιπροσωπευτικά κατάλοιπα της Τουρκοκρατίας.

Οι τελευταίοι κατακτητές του νησιού δεν ίδρυσαν μεγαλόπρεπα οικοδομήματα, άφησαν όμως ένα μνημείο-αναφορά στην φρίκη και τη ματαιότητα της ανθρώπινης απληστίας και του πολέμου: το Γερμανικό Νεκροταφείο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στο Μάλεμε, όπου αναπαύονται 4400 γερμανοί στρατιώτες

1.6. ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ

Ξένιος Ζευς: Ο ορισμός της φιλοξενίας στην Αρχαία Ελλάδα

Στην Αρχαία Ελλάδα η φιλοξενία εθεωρείτο πράξη αρετής. Τους ξένους προστάτευαν ο Ξένιος Δίας και η Αθηνά η Ξενία, όπως και οι Διόσκουροι Κάστωρ και Πολυδεύκης. Υπήρχε θεία απαίτηση για την περιποίηση των ξένων και εθεωρείτο αμάρτημα η κακή αντιμετώπισή τους. Η φιλοξενία ακολουθούσε μία ιεροτελεστία και παρέχονταν σε κάθε ξένο, ο οποίος ανεξάρτητα από την τάξη που ανήκε, μπορούσε να μείνει σε ειδικό δωμάτιο στον «ξενώνα».

Η φιλοξενία είχε σημαντική κοινωνική δύναμη, διότι μπορούσε να συνδέσει άτομα οποιασδήποτε τάξης, ακόμη και απλούς πολίτες με βασιλιάδες. Στα χρόνια του Ομήρου, σε όποιο σπίτι και αν πήγαινε ένας ξένος, θα έβρισκε φιλοξενία. Κάτι τέτοιο αφορούσε όλες τις Πόλεις Κράτη της Ελλάδας, αν και οι Θεσσαλοί και οι Αθηναίοι φημίζονταν ειδικά για τα φιλόξενα τους αισθήματα. Ο ξένος βέβαια της εποχής του Ομήρου δεν ήταν τουρίστας, αλλά αγγελιοφόρος, εξόριστος, ταξιδιώτης, κλπ.

Η αποδοχή ενός ξένου για φιλοξενία λεγόταν «εστιάν» ή «ξενίζειν» ή «ξενοδοχείν». Ο ξένος με την άφιξή του έκανε ευχές στην οικογένεια που τον φιλοξενούσε και στην αναχώρηση δεχόταν δώρα. Όταν εμφανιζόταν ένας ξένος, ο κύριος του σπιτιού ή στην περίπτωση σύμφωνα με τους αρχαίους Έλληνες «ξενοδόχος» ή «στεγανόμος», ή «εστιοπάμμων» ή «ναύκληρος», τον προσκαλούσε στο σπίτι του και παρέθετε γεύμα προς τιμή του.

Η πρόσκληση σε γεύμα λεγόταν «επί ξενία καλείν». Ο ξένος μετά από το καθιερωμένο λουτρό, φορούσε τα πολυτελή ενδύματα που του προσέφερε ο οικοδεσπότης και στη συνέχεια καθόταν τιμητικά σε θρόνο. Το γεύμα συνήθως διαρκούσε πολύ, ενώ στη συζήτηση συμμετείχε και η οικοδέσποινα. Ο ξένος μετά από τα γεύματα έλεγε κάποια

ιστορία ή κάποιο ανέκδοτο. Στην περίπτωση που κάποια ημέρα της φιλοξενίας δεν έτρωγε μαζί με τον ξενοδόχο του, τότε αυτός του έστελνε τρόφιμα στον ξένο του.

Στους πρώτους ιστορικούς χρόνους βελτιώθηκαν οι συγκοινωνίες με αποτέλεσμα την ανάπτυξη του εμπορίου. Οι πολιτείες και οι κοινωνίες ήκμαζαν, όπως επίσης οι επιστήμες και οι τέχνες. Τα ταξίδια τότε έγιναν συχνά και πήραν μαζικό χαρακτήρα σε περιόδους αγώνων και εορτών. Οι ελληνικές πόλεις, σε περιπτώσεις εορτών, αθλητικών εκδηλώσεων και πανηγυρισμών, εκτός από το πλήθος των επισκεπτών, δέχονταν και αντιπροσωπείες από άλλες πόλεις. Τότε με τη μεσολάβηση της πολιτείας, η φιλοξενία ανατέθηκε σε ορισμένους πολίτες οι οποίοι αντιπροσώπευαν την πόλη, οπότε δημιουργήθηκε ο θεσμός της δημόσιας φιλοξενίας. Η δημόσια φιλοξενία συνήθως δημιουργούσε ισχυρούς δεσμούς ανάμεσα στις πόλεις, με αποτέλεσμα να συνάπτονται συνθήκες αμοιβαίας φιλοξενίας.

Την προστασία των ξένων σε κάθε πόλη επέβλεπαν οι «πρόξενοι», δηλαδή οι επίσημοι αντιπρόσωποι των άλλων πόλεων, μετά από ειδική συνθήκη που υπογράφονταν για αυτό. Έτσι δημιουργήθηκε ο θεσμός της «προξενίας». Ο θεσμός της προξενίας ισχυροποιήθηκε από την καθιέρωση των νομισμάτων σαν ανταλλακτικό ενδιάμεσο και από την διάδοση της γραφής και οδήγησε σε συνθήκες φιλίας πολλές ελληνικές πόλεις, αλλά και ελληνικές με ξένες πόλεις επίσης. Η συνθήκη προξενίας, συντάσσονταν και χαράσσονταν σε μαρμάρινες στήλες, ενώ ορισμένες φορές οι εκπρόσωποι αντάλλασσαν σύμβολα αμοιβαίας αναγνώρισης, όπως συνηθίζονταν στην περίπτωση της ιδιωτικής ξενίας. Την εποχή αυτή, η λέξη «ξενία», πολλές φορές χρησιμοποιήθηκε για να εκφράσει την έννοια της φιλίας. Σταδιακά δε ο θεσμός της προξενίας έβαλε τις βάσεις για να διαμορφωθεί και να λειτουργήσει ένας τύπος διεθνούς δικαίου μεταξύ των πόλεων -κρατών.

Κάθε καλεσμένος μπορούσε να φέρει όποιον ήθελε σε γεύμα. Αυτή η συνήθεια γέννησε μάλιστα μια ιδιαίτερη κατηγορία ανθρώπων, στην οποία έδωσαν το περιφρονητικό παρατσούκλι “παράσιτα”. Ο Πλούταρχος έγραψε ένα ολόκληρο κεφάλαιο αφιερωμένο στο πρόβλημα: ως ποιο Βαθμό μπορεί να χρησιμοποιήσει κανείς αυτό το δικαίωμα χωρίς να ξεπεράσει τα όρια της καλής συμπεριφοράς. Στο “Συμπόσιο” ο Πλάτωνας διηγείται ότι ο Αριστόδημος συνάντησε τον Σωκράτη με επίσημο ένδυμα και μαθαίνοντας ότι πηγαίνει στο τραπέζι του Αγάθωνα, αποφάσισε να τον συνοδεύσει αν και δεν ήταν καλεσμένος. Στο δρόμο ο Σωκράτης, απασχολημένος καθώς ήταν με ένα φιλοσοφικό πρόβλημα, Βράδυνε το βήμα του. Ο Αριστόδημος δεν παρατήρησε ότι ο φιλόσοφος έμεινε πίσω και μπήκε μόνος στο σπίτι του Αγάθωνα. Παρ’ όλα αυτά δεν βρέθηκε σε δυσάρεστη θέση: οι θύρες ήταν

διάπλατα ανοιχτές, και ένας δούλος τον οδήγησε αμέσως στην τραπεζαρία, όπου ο Αγάθωνας τον υποδέχτηκε με μεγάλη χαρά, λέγοντάς του ότι ήθελε να τον καλέσει προσωπικά, μα δεν μπόρεσε να τον βρει. Μόλις οι προσκαλεσμένοι έμπαιναν στο σπίτι, οι δούλοι τούς έβγαζαν τα υποδήματα. Θεωρούνταν αταίριαστο να κυκλοφορεί κανείς μέσα στο σπίτι με τα πέδιλα με τα οποία βάδιζε στο δρόμο. Πριν καθίσουν οι καλεσμένοι στο τραπέζι, τους έπλεναν και τους αρωμάτιζαν τα πόδια.

Μα ούτε κι ύστερα απ' αυτή τη διαδικασία ήταν ωραίο να ρίχνεται κανείς στο φαγητό. Προηγούμενα οι καλεσμένοι περιφέρονταν στα δωμάτια, θαύμαζαν τα έπιπλα και τα αντικείμενα διακόσμησης και επαινούσαν την καλαισθησία του νοικοκύρη. Οι Έλληνες έδιναν μεγάλη σημασία στους καλούς τρόπους. Αυτό ζητούσε η εθιμοτυπία. Η συνήθεια να τρωει κανείς ξαπλωμένος, αν και άγνωστη στην ομηρική εποχή, ήταν παρ' όλα αυτά πολύ παλιά, όπως αποδεικνύεται από τα ζωγραφισμένα αγγεία του 7ου αιώνα.

Σε κάθε κρεβάτι κάθονταν δυο άνθρωποι. Ξαπλώνονταν ακουμπώντας με τον αριστερό αγκώνα σε μαξιλάρι, έτσι που το στήθος τους ήταν μισοσηκωμένο. Αφού καθόταν όλος ο κόσμος, οι υπηρέτες έχυναν νερό στους καλεσμένους τους για να πλύνουν τα χέρια τους. έπειτα έφερναν κάτι τραπεζάκια χαμηλά, πάνω στα οποία ήταν έγκαιρα τακτοποιημένα τα φαγητά. Έφερναν τόσα τραπεζάκια όσα κρεβάτια ήταν στην αίθουσα, δηλαδή σε κάθε τραπεζάκι έτρωγαν δύο άνθρωποι. Οι Έλληνες δεν χρησιμοποιούσαν πιρούνια και μαχαίρια. Κουτάλια είχαν, αλλά προτιμούσαν να τα αντικαθιστούν με μια κόρα ψωμί. Το φαγητό το έπιαναν με τα χέρια. Τις μερίδες τις σέρβιραν ψιλοκομμένες για να πιάνονται εύκολα.

1.7. ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΜΑΧΑΙΡΙ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

Ένα από τα πρώτα εργαλεία τα οποία κατασκεύασε ο άνθρωπος και το οποίο τον βοήθησε να επιβιώσει στη μακριά και δύσκολη εποχή της αυγής του πολιτισμού είναι το μαχαίρι, το πρώτο αγγέμαχο όπλο. Για την κατασκευή του, μιμήθηκε στο σχήμα τα νύχια των άγριων ζώων, με τα οποία αυτά έπιαναν και φόνευαν τη λεία τους.

Ένα από τα παλιότερα δείγματα μαχαιριού με τη μορφή με την οποία το γνωρίζουμε σήμερα βρέθηκε στο Τζεμπέλ - Ελ - Αράκ (Gebel - El - Arak) της Αιγύπτου, κατασκευάστηκε από επεξεργασμένο οψιδιανό λίθο κι έχει λαβή από ελεφαντόδοντο, διακοσμημένη με ανάγλυφες παραστάσεις εμπνευσμένες από πολεμικές σκηνές. Το μαχαίρι

αυτό κατασκευάστηκε γύρω στο 3.400 π.Χ. και βρίσκεται σήμερα στο μουσείο του Λούβρου. Όμως και στην Κίνα, τη Μεσοποταμία και το Λουριστάν του Ιράν βρέθηκαν μαχαίρια τα οποία αγγίζουν την ηλικία των 5.000 ετών.

Αλλά και στη Μυκηναϊκή Ελλάδα από το 1.500 π.Χ. και μετά κατασκευάστηκαν θαυμάσια αμφίστομα χάλκινα και ορειχάλκινα μαχαίρια, τα οποία το εμπόριο και το κίνητρο του κέρδους τα μετέφερε ακόμα και σε άλλους μακρινούς ευρωπαϊκούς τόπους, αφού το εξαγωγικό εμπόριο όπλων άνθισε στη Μυκηναϊκή εποχή.

Και στην κλασική Ελλάδα όμως, είχε ανθίσει η κατασκευή πληθώρας αγχέμαχων όπλων και κυρίως μαχαιριών, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στους αμέτρητους πολέμους, οι οποίοι κατασπάραξαν την Ελλάδα της κλασικής εποχής.

Την ίδια εποχή της Μυκηναϊκής ακμής, στη Μινωική Κρήτη η οποία μας κληροδότησε αρκετά λαμπρά έργα ενός προηγμένου και ταυτόχρονα ιδιόμορφου πολιτισμού, κατασκευάστηκαν αξιόλογα μαχαίρια, ελάχιστα δείγματα των οποίων έφτασαν μέχρι την εποχή μας. Στο μουσείο του Ηρακλείου μάλιστα, φυλάσσεται αγαλματίδιο πολεμιστή από τη Σητεία, Μινωικής εποχής, οπλισμένου με μαχαίρι το οποίο παρουσιάζει μερικές ομοιότητες με τα σύγχρονα Κρητικά μαχαίρια. Αξίζει ιδιαίτερα να τονιστεί ότι, σύμφωνα με την αρχαία ελληνική μυθολογία, τα αγχέμαχα όπλα και τα πολεμικά κράνη γεννήθηκαν στην Κρήτη, αφού εφευρέτες τους θεωρούνται οι Κουρήτες, ακόλουθοι του Δία.

Η ανάγκη άμυνας του μεγαλύτερου ελληνικού νησιού είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της μεταλλουργίας και κατ' επέκταση της κατασκευής όπλων στην Κρήτη κατά την κλασική εποχή, όταν οι τοξότες του νησιού είχαν εξαιρετική φήμη σ' ολόκληρη την Ελλάδα και τη Μικρά Ασία, για τη δεινότητα με την οποία χειρίζονταν τα όπλα αυτά. Τη ρωμαϊκή εποχή, οι Ρωμαίοι απέκτησαν πικρή πείρα της μαχητικής ικανότητας των Κρητικών και της ευθυβολίας των τόξων τους όταν κατέλαβαν το νησί.

Κατά το Μεσαίωνα και ειδικότερα κατά τον 9ο αιώνα η Κρήτη καταλήφθηκε από τους Σαρακηνούς, οι οποίοι ήρθαν από την Ισπανία. Με ορμητήριο το νησί ταλαιπωρούσαν με τις επιδρομές τους ολόκληρη την ανατολική Μεσόγειο. Οι Σαρακηνοί της Κρήτης κατασκεύαζαν διάφορους τύπους όπλων επιτόπια και μ' αυτά εξόπλιζαν πλοία και πληρώματα κατά τις ναυτικές επιδρομές τους.

Μετά τη νικηφόρα εκστρατεία του Νικηφόρου Φωκά και την καταστροφή των Σαρακηνών της Κρήτης, το νησί επανήλθε στην εξουσία των Βυζαντινών όπου και παρέμεινε μέχρι τις αρχές του 13ου αιώνα, οπότε πέρασε στα χέρια των Βενετών πολύτιμο λάφυρο από τη

διανομή των εδαφών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, μετά τη διάλυση της από τους Σταυροφόρους της τέταρτης σταυροφορίας.

Οι Βενετοί κράτησαν την Κρήτη κάτω από την εξουσία τους για περισσότερα από 450 χρόνια. Στο γεγονός αυτό συνέβαλε η εξαιρετική οργάνωση της διοικητικής τους μηχανής και το αμυντικό σύστημα το οποίο είχαν αναπτύξει στο νησί, σύμφωνα με το οποίο εκτός από τις ισχυρές τακτικές στρατιωτικές δυνάμεις, η άμυνα ενισχυόταν από την τοπική πολιτοφυλακή Κρητικών τοξοτών, φημισμένων σε ολόκληρη την ανατολή και από τις δυνάμεις των Ελλήνων και Ιταλών γαιοκτημόνων του νησιού. Οι τελευταίες αυτές δυνάμεις εξοπλίζονταν ασφαλώς με όπλα τα οποία κατασκεύαζαν επιτόπια Κρητικοί τεχνίτες.

Μαρτυρίες για τη χρήση μαχαιριών για πολεμικούς σκοπούς κατά το Μεσαίωνα έχουμε σε γραπτές πηγές, οι οποίες αναφέρονται στην επανάσταση των Ψαρομηλίγγων κατά των Βενετών στα μέσα του 14ου αιώνα. Κατά την επανάσταση εκείνη οι Κρητικοί επαναστάτες ήταν οπλισμένοι με τόξα, λόγχες, ρόπαλα, μαχαίρες και πέλεκεις.

Σύμφωνα με την προφορική παράδοση, την εποχή της Βενετοκρατίας υπήρχαν μαχαιράδικα στο Ηράκλειο της Κρήτης, εγκαταστημένα στην ίδια ακριβώς θέση που βρίσκονται και σήμερα.

Μετά την τουρκική κατάκτηση της Κρήτης, οι μεταλλουργοί του νησιού συνέχιζαν να κατασκευάζουν εξαιρετα μεταλλουργικά προϊόντα, μεταξύ των οποίων και μαχαίρια, τα οποία κατά το 19ο αιώνα με τις επανειλημμένες επαναστάσεις των Κρητικών οι οποίοι διψούσαν για ελευθερία, αποκτούν ξεχωριστή αξία.

Η συναισθηματική αλλά και πρακτική πολεμική αξία του Κρητικού μαχαιριού συνεχίστηκε και στον αιώνα μας, αφού το Κρητικό μαχαίρι υπήρξε απαραίτητο συμπλήρωμα της πολεμικής εξάρτησης του Κρητικού παλικαριού στο Μακεδονικό αγώνα, στους Βαλκανικούς πολέμους, στη Μικρασιατική εκστρατεία, ακόμα και κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου όπου οι Κρητικοί αντάρτες ήταν οπλισμένοι και με το παραδοσιακό τους Κρητικό μαχαίρι, σύμβολο της Κρητικής αντρείοσύνης και του πνεύματος αντίστασης της Κρήτης εναντίον κάθε κατακτητή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

- Βαρβαρέσος Στέλιος (2000): Τουρισμός- Έννοιες- Μεγέθη- Δομές Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Ηγουμενάκης Κ., Κραβαρίτης Ν., Λύτρας Π. (1998): Εισαγωγή στον τουρισμό, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks
- Ρίγγας Χρήστος (2003): Αειφορία και εναλλακτικές μορφές τουρισμού ΤΕΙ Κρήτης.
- Κομίλης Π. και Βαγιονής Ν. (1999): Τουριστικός σχεδιασμός: Μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Τσαλουχίδης Γιάννης (1986): Αναπτυξιακός τουρισμός, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001): Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Κομίλης Παναγιώτης (2001): Οικοτουρισμός, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Coccossis H, Parpairis A, Mexa A, Collovini A, Konstandoglou M, Defining, Measuring and Evaluating Carrying Capacity in European Tourism Destinations, Athens, December 2001
- World Tourism Organisation, (2004) *Tourism is on the Rise Again*

[http:// www.traveldailynews.gr](http://www.traveldailynews.gr)

[http:// www.ionianislands.gr](http://www.ionianislands.gr)

<http://www.tear.gr/forum/viewtopic.php?p=20931>

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΚΡΗΤΗ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

2.1. ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ

Η οικονομία της Κρήτης στηρίζεται κυρίως στο Τουρισμό, το εμπόριο, τη κτηνοτροφία και τη γεωργία. Το νησί του Ξένιου Δία σήμερα είναι η πρώτη δύναμη της Ελλάδος στον Τουρισμό. Εκεί υπάρχουν σήμερα αναρίθμητες μικρές και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες.

Μελετώντας προσεκτικά την τουριστική προσφορά της Κρήτης παρατηρούμε ότι το τουριστικό προϊόν της Κρήτης είναι ιδιαίτερα πλούσιο και αποτελείται τόσο από άυλους όσο και υλικούς πόρους που με τις όποιες αδυναμίες και τα προβλήματα του εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερο και μοναδικό.

Ειδικότερα οι τουριστικοί πόροι της Περιφέρειάς μας κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες:

- **Πόροι υψηλής ποιότητας:**

Το φυσικό περιβάλλον. (φαράγγια, σπήλαια, ορεινοί όγκοι, οι μοναδικές παραλίες, η χλωρίδα και η πανίδα)

Το πολιτιστικό απόθεμα. (αρχαιολογικοί χώροι, μοναστήρια, μουσεία, ιστορία, τοπική παράδοση, καθημερινή ζωή)

Τα τοπικά προϊόντα και η κρητική κουζίνα. (Αγροτικά προϊόντα χαρακτηρισμένα ως Π.Ο.Π. όπως το λάδι, το κρασί, τα γαλακτοκομικά αλλά και οι παραδοσιακές κρητικές γεύσεις δεν απουσιάζουν από την τουριστική προβολή. Θεωρούνται όλα ισχυρό πλεονέκτημα της Περιφέρειας και πόσο μάλλον όταν άλλοι τουριστικοί προορισμοί έχουν ήδη συνδέσει ανάλογα προϊόντα με το τουριστικό τους προϊόν.)

Τα πανεπιστημιακά και ερευνητικά ιδρύματα παγκόσμιας αναγνώρισης και απήχησης. (μπορούν να λειτουργήσουν υποστηρικτικά στον τουρισμό αλλά και ως τουριστικός πόρος.- εκπαιδευτικός συνεδριακός τουρισμός-)

Τουριστική υποδομή και υπηρεσίες. (ξενοδοχειακή υποδομή, συνεδριακά κέντρα, υψηλός επαγγελματισμός)

Καλή φήμη.

- **Πόροι ανεπαρκείς ή απαιτούν βελτίωση και αναβάθμιση.**

Υποδομές που δημιουργήθηκαν στο παρελθόν για να καλύψουν τουριστικές ανάγκες, αλλά για διάφορους λόγους εγκαταλείφθηκαν και παραμένουν αναξιοποίητες.

Υποδομές που δημιουργήθηκαν με τη φιλοσοφία του θεματικού τουρισμού αλλά δεν επαρκούν ποσοτικά. Εδώ μπορούμε να τονίσουμε την αναγκαιότητα για δημιουργία περισσότερων γηπέδων γκολφ, αγροτουριστικών καταλυμάτων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, προπονητικά κέντρα κ.α.

- **Άλλοι πόροι, η αναγκαιότητα των οποίων φαίνεται από τις τάσεις της τουριστικής αγοράς και ζήτησης.** (προκειμένου νέες ομάδες επισκεπτών -target group- να προσελκυσθούν στην Κρήτη. Επίσης αναγκαίο είναι να εξαλειφθούν τα φαινόμενα που δημιουργούν κακή εικόνα –π.χ. πωλητές, οδηγοί ταξί και λεωφορείων, εστιατορες, σερβιτόροι, ξεναγοί κ.λ.π.-).

2.2. ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ Η ΚΡΗΤΗ

Το κρητικό τουριστικό προϊόν, στρέφεται με αργά αλλά σταθερά βήματα προς την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με απώτερο σκοπό την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος αλλά και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Παρατηρούμε τα τελευταία 10 χρόνια μια συντηρητική άνοδο της Ελλάδας στις προτιμήσεις των τουριστών για τις διακοπές τους, καθιστώντας την χώρα μας κάθε έτος μέσα στις 10 πρώτες χώρες προορισμούς. Οι επισκέπτες οι οποίοι βάζουν την χώρα μας σε αυτήν τη θέση, δείχνοντας την προτίμησή τους, δίνουν στο νησί μας μια ακόμα καλύτερη θέση μέσα στους αγαπημένους τους προορισμούς στην Ελλάδα, κατατάσσοντας την Κρήτη με αυτή τους την επιλογή να “παίζει” ανάμεσα στους δύο top (κορυφαίους) προορισμούς.

Φέτος παρά την οικονομική κρίση που έπληξε τις διεθνείς χρηματαγορές και η οποία έχει κάνει τους κατοίκους της χώρας και κατ’ επέκταση του νησιού μας να ανησυχούν, αλλά και τους επιχειρηματίες να “ιδρώνουν” από τώρα για την επόμενη σεζόν, η προτίμηση των τουριστών για την χώρα μας τη σεζόν που μόλις τελείωσε, φαίνεται από

τις αυξημένες αφίξεις διαφορετικών χωρών-τουριστικών αγορών, σε σχέση με τις συνηθισμένες κάθε χρόνο για την Ελλάδα. Ειδικότερα στην Κρήτη, αυτή η διαφοροποίηση των επισκεπτών, έδωσε στην τουριστική οικονομική κίνηση του νησιού την τονωτική ένεση που χρειαζόταν.

Την πρωτιά είχε η *Ρωσία* που με το φετινό κύμα αφίξεων εξισορρόπησε τη διαφορά από τις μειωμένες αφίξεις των Γερμανών, οι οποίοι φέτος προτίμησαν άλλους προορισμούς και αυτή τους η προτίμηση έγινε πολύ αισθητή στα δικά μας αεροδρόμια. Επίσης η *Ρουμανική αγορά* είναι μια από τις πιο σημαντικές για την μελλοντική ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού. Η Ελλάδα θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατέχει μια ξεχωριστή θέση στις προτιμήσεις των Ρουμάνων επισκεπτών, με ιδιαίτερη προτίμηση σαν τόπο διακοπών το νησί μας. Η *Γαλλική τουριστική αγορά* έκανε φέτος αισθητή την εμφάνισή της στην Κρήτη με μια αύξηση περίπου της τάξεως του 10%, κάτι το οποίο προέκυψε από τα στοιχεία της τουριστικής έκθεσης που πραγματοποιήθηκε φέτος την άνοιξη στο Παρίσι. Τις ημέρες της έκθεσης στο ANOUS PARIS - περιοδικό μεγάλης κυκλοφορίας – υπήρχε αφιέρωμα στις αναχωρήσεις του καλοκαιριού στην Κρήτη με τίτλο « Το νέο πρόσωπο της Κρήτης» με φωτογραφία το παλιό λιμάνι του Ρεθύμνου. Κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων απονεμήθηκε στην Ελλάδα το βραβείο του «Καλύτερου Διεθνούς Προορισμού» από το υψηλής αναγνωσιμότητας περιοδικό Voyage, σύμφωνα με έρευνα που διενεργήθηκε μέσω διαδικτύου στους αναγνώστες του περιοδικού. Το βραβείο παρέλαβε ο Πρόεδρος του Ε.Ο.Τ. κ. Αθ. Οικονόμου. Ακόμα και στις προτιμήσεις των *Πολωνών* έρχεται η Ελλάδα στις πρώτες θέσεις, με δημοφιλέστερο προορισμό για άλλη μια φορά την Κρήτη. Ακολουθούν η Ρόδος και τα νησιά του Ιονίου.

Η Travel Daily News σε άρθρο της αναφέρει ότι το Flight Center της Αυστραλίας κατέταξε την Ελλάδα, με αγαπημένο προορισμό την Κρήτη, στην πρώτη θέση του ετήσιου top 10 ταξιδιωτικών προορισμών για τους *Αυστραλούς τουρίστες*. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί μια ακόμη διάκριση της Ελλάδας στα εγκαίνια του Διεθνούς Φεστιβάλ «U-Town 2008 Beijing Chaoyang District International Tourism Culture Festival» στο πάρκο Chaoyang του Πεκίνου, στο οποίο η Ελλάδα συμμετείχε ως τιμώμενη χώρα. Τα εγκαίνια έγιναν από τον Δήμαρχο Πεκίνου κ. Guo Jinlong και τον Πρόεδρο του Ε.Ο.Τ. κ. Αθ. Οικονόμου.

2.3. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ

2.3.1. ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΘΕΣΗ

Η Κρήτη είναι το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας, το 2ο μεγαλύτερο (μετά από την Κύπρο) της ανατολικής Μεσογείου, το 5ο μεγαλύτερο στη Μεσόγειο και το νοτιότερο της Ευρώπης. Βρίσκεται μεταξύ τριών ηπείρων: Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής, συγκεκριμένα στο νότιο τέλος του Αιγαίου πελάγους και καλύπτει μια περιοχή 8.336 km², ήτοι το 6.3% του συνόλου της ελληνικής σημερινής επικράτειας.

Οι γεωγραφικές συντεταγμένες της νήσου είναι περίπου 35° Β 24° Α. Βρέχεται βόρεια από το Αιγαίο πέλαγος και νότια από το Λίβυο Πέλαγος.

Το νησί είναι 260 χλμ μακρύ και ποικίλλει στο πλάτος από 60 χλμ (που μετριοούνται από το ακρωτήριο Δίον στο ακρωτήριο Λίθινο), σε μόνο 12 χλμ στον ισθμό της Ιεράπετρας στην ανατολική Κρήτη.

2.3.2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΝΟΜΟΙ

Η Κρήτη είναι μια από τις 13 περιοχές της περιφερειακής διοίκησης της Ελλάδας, η νοτιότερη, έχει έδρα το Ηράκλειο και χωρίζεται αφενός σε 68 Δήμους και 2 Κοινότητες και αφετέρου σε 4 νομούς, τους εξής:

Νομός Χανίων = 150.387 κάτοικοι, με 23 δήμους και 2 κοινότητες, έδρα τα Χανιά, Δήμος Χανίων = 53.373 κάτοικοι.

Νομός Ρεθύμνης = 81.936 κάτοικοι, με 11 δήμους, έδρα το Ρέθυμνο, Δήμος Ρεθύμνου = 31.687 κάτοικοι

Νομός Ηρακλείου = 292.489 κάτοικοι, με 26 Δήμους, έδρα το Ηράκλειο, Δήμος Ηρακλείου = 137.711 κάτοικοι

Νομός Λασιθίου = 76.319 κάτοικοι, με 8 Δήμους, έδρα ο Άγιος Νικόλαος, Δήμος Αγ. Νικολάου = 19.462 κάτοικοι

Ο πληθυσμός της Ελλάδας, σύμφωνα με την απογραφή του 2001, είναι 10.961.752 κάτοικοι και της Κρήτης 601.130 κάτοικοι.

Οι πιο μεγάλες πόλεις της Κρήτης είναι (από τα δυσμάς): το Ηράκλειο, τα Χανιά, το Ρέθυμνο και ο Άγιος Νικόλαος, που βρίσκονται στη βόρεια πλευρά του νησιού.

2.4. ΟΡΗ, ΣΠΗΛΑΙΑ, ΕΛΑΦΟΣ

Το έδαφος της Κρήτης είναι στη μεγαλύτερή του έκταση ορεινό. Σε πολλά δε σημεία βραχώδες. Αναλυτικά η κατανομή του σε κατηγορίες έχει ως εξής : 33% πεδινό, 26% ημιορεινό και 41% ορεινό.

Οροσειρές: Οι αρχαίοι ιστορικοί και γεωγράφοι, όπως ο Στράβωνας, ο Διόδωρος κ.α., χωρίζουν τα βουνά της Κρήτης σε δυο Οροσειρές: τα Λευκά όρη στη Δυτική Κρήτη και τα Ιδαία όρη στο κέντρο και προς ανατολικά. Στα Ιδαία όρη περιλαμβάνονται η Ίδη ή Ψηλορείτης, η Δίκτη ή Εντίχτης, ο λόφος Πύτνα κ.α. Ωστόσο οι σημερινοί γεωγράφοι έχουν χωρίσει τα Ιδαία όρη σε δυο οροσειρές, στον Ψηλορείτη και τη Δίκτη ή Λασιθιώτικα βουνά .

Τα Λευκά Όρη έχουν ψηλότερη κορυφή τις Πάχνες (2.452 μ.).

Η Ίδη ή Ψηλορείτης έχει ψηλότερη κορυφή τον Τίμιο Σταυρό (2.456 μ.).

Η Δίκτη έχει ψηλότερη κορυφή τον Εντίχη ή Σπαθί (2.148 μ.), Αφέντης (1.475 μ.).

Τα Αστερούσια Όρη (1.231 μ.) ενώνουν τη Δίκτη με Ψηλορείτη από το νότιο μέρος.

Πεδιάδες : Οι πεδιάδες της Κρήτης είναι τόσες όσες και οι κύριες οροσειρές, δηλαδή: η παρά των Λευκών ορέων στα Χανιά και η παρά των Ιδαίων ορέων ή άλλως Μεσαρά στο μέσο και ανατολικό άκρο (η πεδιάδα αυτή βρίσκεται μεταξύ Ψηλορείτη και Δίκτης).

Σπήλαια: το Δικταίο άντρο, όπου γεννήθηκε ο Δίας, Σπηλιάρα της Βοσκοπούλας ή Ιδαίο άντρο, Μελιδονίου και Μιλάτου, όπου έγιναν ολοκαυτώματα επί Τουρκοκρατίας

2.5. ΦΑΡΑΓΓΙΑ, ΠΟΤΑΜΙΑ, ΛΙΜΝΕΣ

Το πιο φημισμένο φαράγγι είναι αυτό της Σαμαριάς, που χωρίζει δυτικά τον κύριο όγκο των Λευκών Ορέων. άγριο και επιβλητικό, έχει μήκος 18 χιλιόμετρα, πλάτος 3-40 μέτρα και βάθος 600 μέτρα. Στον Ομαλό, από όπου γίνεται η προσπέλαση προς αυτό, υπάρχει μεγάλο σπήλαιο βάραθρο με εσωτερικές λίμνες. Ακολουθούν το φαράγγι του Νίμπρου, στην ανατολική πλευρά των Λευκών Ορέων και το Κουρταλιώτικο φαράγγι στο νομό Ρεθύμνης, που οδηγεί στις γραφικές ακτές του Λιβυκού πελάγους. Από το φαράγγι αυτό διέρχεται η οδός από το Ρέθυμνο στη μονή Πρεβέλης.

Στη Δίκητη υπάρχει και το Φαράγγι του Βιτζιλόνερου που οδηγεί στην Έμπαρο και από μέσω του Αναποδάρη στο Λιβυκό πέλαγος. Είναι το πιο άγριο της Κρήτης και γι αυτό εκεί ήταν πάντα καταφύγιο των επαναστατών της Κρήτης.

Οι πιο μεγάλοι ποταμοί είναι ο Αναποδάρης και ο Γεροπόταμος στον κάμπο της Μεσαράς. Άλλοι ποταμοί είναι ο Τυφλός ή Κακοπέρατος και ο Κολένης, που χύνονται στον κόλπο του Κισάμου, ο Ταυρονίτης, ο Κερίτης ή Πλατανιάς, ο Θερισιανός και ο Κλαδισός που χύνονται στον κόλπο των Χανίων και άλλοι. Τρεις από τους ποταμούς της Κρήτης έχουν αλμυρά νερά, ο Αλμυρός του Αποκορώνου, μήκος 1χλμ., ο Αλμυρός του Ηρακλείου, μήκους 2χλμ. και ο Αλμυρός του Μιραμπέλλου, κοντά στις ακτές.

Στην Κρήτη υπάρχουν τρεις μικρές λίμνες. Η μεγαλύτερη του Κουρνά βρίσκεται στον Αποκόρωνα, η άλλη μέσα στην πόλη του Αγίου Νικολάου και η τρίτη στην επαρχία Κισάμου. Αυτή το καλοκαίρι ξεραίνεται.

2.6. ΑΚΤΕΣ, ΠΑΡΑΛΙΕΣ, ΟΡΜΟΙ, ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΙ

Οι ακτές της Κρήτης είναι πολυσχιδείς, με μικρούς και μεγάλους όρμους. Ξεχωρίζουν τέσσερις μεγάλες χερσόνησοι : της Γραμπύσας, της Ροδωπού, το Ακρωτήρι και της Σητείας. Κατά μήκος των ακτών σχηματίζονται οι κόλποι : Κισσάμου, Χανίων, Ηρακλείου και Μιραμπέλλου.

Το συνολικό μήκος των ακτών της Κρήτης είναι 1.046 km περίπου. Ο νομός Χανίων διαθέτει δύο υπέροχες παραλίες στη δυτική πλευρά του, το Ελαφονήσι στα νοτιοδυτικά και τη Φαλάσαρνα στα βορειοδυτικά, ενώ μία από τις μεγαλύτερες αμμώδεις παραλίες βρίσκεται στη Γεωργιούπολη, μεταξύ Χανίων και Ρεθύμνου. Μία τροπική παραλία, που βρίσκεται στο ανατολικότερο άκρο του νησιού είναι η παραλία Βάι ένα παραδεισένιο τοπίο όπου φυτρώνει ο μόνος φυσικός φοίνικας της Ευρώπης, δημιουργώντας και το μοναδικό φοινικόδασος της ηπείρου. Τα Μάταλα στα νότια του Ηρακλείου, είναι γνωστά για τις σπηλιές τους ενώ διαθέτουν και μια απολαυστική, ηλιόλουστη παραλία με άμμο. Υπάρχουν επίσης όμορφες παραλίες στο Φραγκοκάστελλο, στο Μακρύ Γιαλό, στην Κάτω Ζάκρο, στην Πρέβελη, στην Παλαιόχωρα, στην Αγία Πελαγία, στο Ίστρο και στα Μάλια. Τα νότια παράλια είναι ιδανικά για τον περιηγητή που ψάχνει ήσυχες, απομονωμένες παραλίες. Το εσωτερικό του νησιού είναι το λιγότερο γνωστό κομμάτι της Κρήτης. Αποτελεί το κεντρικό, ορεινό τμήμα του νησιού. Αν αναζητάτε μικρά χωριουδάκια χωρίς τουριστικές

επιγραφές, τότε αυτό είναι το μέρος που θα τα ψάξετε. Εδώ επίσης θα συναντήσετε τους αληθινούς Κρητικούς: συνήθως ηλικιωμένους ανθρώπους, περήφανους και φιλικούς, με αίσθηση του χιούμορ, πρόθυμους να σας βοηθήσουν όπου μπορούν και να σας κεράσουν μια "ρακή" (το γνωστό τοπικό ποτό).

2.7. ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα της Κρήτης είναι εύκρατο (ήπιο Μεσογειακό) και θεωρείται ως ένα από τα ωραιότερα, υγιεινότερα και ηπιότερα της Ευρώπης. Ένας παράγοντας ο οποίος παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του κλίματος είναι η θάλασσα που περιβάλλει το νησί και περιορίζει την καυστική ένταση του ήλου κατά το καλοκαίρι. Στις παραλιακές περιοχές ιδιαίτερα στις νότιες, το κλίμα είναι τόσο ήπιο ώστε να καλλιεργούνται τροπικά φυτά, όπως είναι η μπανανιά. Η Ιεράπετρα θεωρείται η πιο θερμή ελληνική πόλη και οι περιοχές των ακτών του Λιβύου πελάγους θεωρούνται ως οι πιο θερμές και ξηρές της Ελλάδας. Οι βροχοπτώσεις είναι σπάνιες κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών ενώ το φθινόπωρο είναι η ηπιότερη εποχή της Κρήτης, όπου οι θερμοκρασίες είναι συχνά υψηλότερες απ' ό,τι την άνοιξη. Ο χειμώνας είναι αρκετά ήπιος και ανεκτός. Οι χιονοπτώσεις είναι σχεδόν ανύπαρκτες στις πεδιάδες, αλλά αρκετά συχνές στα βουνά. Το καλοκαίρι στην Κρήτη μπορεί να αποδειχθεί πολύ ζεστό για πεζοπορία, εντούτοις οι προτεινόμενες διαδρομές πραγματοποιούνται σε χαμηλότερα υψόμετρα σε παραθαλάσσιες περιοχές, κοιλάδες και φαράγγια, όπου οι καλοκαιρινές συνθήκες αποδεικνύονται θαυμάσιες λόγω του φρέσκου θαλασσινού αέρα καθώς και η ευκαιρία για ένα γρήγορο μπάνιο κατά τη διάρκεια της πεζοπορίας. Στις ορεινές περιοχές της Κρήτης ο καιρός είναι πάντα πιο δροσερός. Το φθινόπωρο και το χειμώνα επικρατούν άνεμοι βόρειοι και βορειοδυτικοί, ενώ το καλοκαίρι οι ασθενείς άνεμοι το κάνουν απολαυστικό. Όμως το θείο δώρο της ατελείωτης ηλιοφάνειας επιτρέπει να αρχίζει κανείς τις διακοπές του από το μήνα Μάρτιο και να τις τελειώνει τέλη Οκτώβρη. Τα Χανιά έχουν τα περισσότερα νερά στην Κρήτη (65%), για αυτό και υπάρχει πλούσια βλάστηση φυτών και καρποφόρων δέντρων (εσπεριδοειδή, ελιές, αμπέλια κ.α), καθώς και υποτροπικών. Οι πεντακάθαρες θάλασσες των Χανίων κερδίζουν πάντα τις "γαλάζιες σημαίες" της Ευρώπης και είναι προσιτές για όλες τις ηλικίες και για όλο το χρόνο.

2.8. ΚΡΗΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ

Η φημισμένη Κρητική διατροφή είναι με βάση το ελαιόλαδο, τα όσπρια, τα λαχανικά, τα φρούτα, το Κρέας και ψάρι με μέτρο και μόνο όταν δεν έχουμε νηστεία (σαρακοστή).

Μια από τις μεγαλύτερες προσφορές της Κρήτης στην ανθρωπότητα είναι η Κρητική ιατροφή, το σημαντικότερο κομμάτι της Μεσογειακής ίαιτας.

Η μακροβιότητα των Κρητικών και το χαμηλότερο ποσοστό θνησιμότητας οφείλεται κατά κύριο λόγο στη διατροφή τους, η ρίζες της οποίας χάνονται στα βάθη των αιώνων. Οι Κρητικοί τρώνε ό,τι τους παρέχει η γη τους: φρούτα, λαχανικά, χόρτα, κηπευτικά, όσπρια, γαλακτοκομικά και ψωμί.

Το φαγητό τους αρωματίζεται με θαυμάσια αρωματικά βότανα, γλυκαίνει με μέλι ή πετιμέζι, και συνοδεύεται με εξαιρετικό ντόπιο κρασί. Το κρέας δεν αποτελεί σημαντικό κομμάτι της καθημερινής τους δίαιτας. Οι συνδυασμοί του κρητικού διατροφικού προτύπου παρέχουν την ιδανική ισορροπία φυσικών προϊόντων, που προσφέρουν εκείνο ακριβώς που χρειάζεται ο άνθρωπος για να παραμένει υγιής. Σήμερα σε ολόκληρη την Κρήτη και στο Νομό Χανίων, οι Κρητικοί καταβάλλουν προσπάθεια να διατηρήσουν τις προαιώνιες διατροφικές τους συνήθειες και να τις κληροδοτήσουν στο σύγχρονο κόσμο.

Στα πεδινά και τα παράλια του Νομού αυξάνονται με γοργούς ρυθμούς οι βιοκαλλιέργειες στην γεωργία, προσφέροντας άριστης ποιότητας λαχανικά, φρούτα, λάδι, κρασί σταφίδα και σιτηρά. Το λάδι αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της διατροφής, με ποιότητα εξαιρετική και παρθένα, προϊόν απλής σύνθλιψης της ελιάς, χωρίς εκχυλίσματα και βελτιωτικά πρόσθετα, ευεργετικό για την καρδιά και την καλή λειτουργία πολλών οργάνων. Το κρασί, απαραίτητο συνοδευτικό του γεύματος και στοιχείο συντροφικότητας, προέρχεται από τοπικές ποικιλίες εναρμονισμένες πλήρως με τις κλιματολογικές συνθήκες του νησιού, με ισχυρές αντιοξειδωτικές ουσίες. Η καλλιέργειά του πηγαίνει πίσω τουλάχιστον 4000 χρόνια. Φημισμένο είναι το λάδι του Αποκόρωνα, της Κισάμου και του ορεινού Σελίνου και εκλεκτότερα τα κρασιά της Κισάμου. Εξαιρετικής ποιότητας εσπεριδοειδή παράγονται στον Αποκόρωνα και την Κυδωνία, κάστανα στην Κίσαμο, φυστίκια στον κάμπο της Γεωργιούπολης. Ο ημιορεινός και ορεινός Νομός Χανίων έχει να προσφέρει τα δικά του ξεχωριστά προϊόντα.

Τα αρωματικά φυτά και βότανα αποτελούν ακόμη μια σπουδαία παράδοση, με πολλές θεραπευτικές ιδιότητες και χρήση στην πρακτική ιατρική, στον αρωματισμό των φαγητών ή ως αφεψήματα.

Παρά τη χαμηλή κατανάλωση σε γάλα οι Κρητικοί καταναλώνουν μεγάλες ποσότητες τυριού, γραβιέρας, κεφαλογραβιέρας, κεφαλοτυριού, ανθότυρου, μυζήθρας και στάκας, σημαντικές πηγές ασβεστίου και πρωτεϊνών υψηλής βιολογικής αξίας, από αιγοπρόβατα ελευθέρως βοσκής που τρέφονται σχεδόν αποκλειστικά με άγρια χόρτα και κρητικά βότανα. Η μελισσοκομία, τέλος, βασίζεται στην σίτιση της μέλισσας σε περιοχές με ενδημική βλάστηση και αρωματικά φυτά, ενώ η επεξεργασία του μελιού γίνεται με τρόπο φυσικό χωρίς υψηλές θερμοκρασίες που καταστρέφουν τις βιταμίνες του. Γνωστά για την κτηνοτροφία τους είναι το ορεινό Σέλινο και τα Σφακιά, ενώ τα τελευταία παράγουν και άριστης ποιότητας μέλι.

Αφεθείτε λοιπόν κατά την επίσκεψή σας στα Χανιά στην απόλαυση των κρητικών γεύσεων, και δοκιμάστε τις ανεξάντλητες ποικιλίες της κρητικής «αμβροσίας»: το ντάκο, τους μπουμπουριστούς χοχλιούς, τη στάκα, τις μυζήθρες, τη γραβιέρα, τα καλιτσούνια, την αχινোসάλατα, την κακκαβιά, το ντόπιο ρίφι (κατσίκι) και το κουνέλι. Ευφράνετε την καρδιά σας με το «νέκταρ» που χαρίζουν τα κρητικά αμπέλια και βοηθείστε την πέψη σας με μια παγωμένη τσικουδιά (ρακή) και λίγο ζεστόν «έρωντα».

Άλλωστε ακόμα και ο πατέρας των θεών, ο Δίας, ανατράφηκε στο βουνό της Ίδης με «νέκταρ και αμβροσία» από την Κρητική Γη.

2.9. ΚΡΗΤΙΚΗ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ανέκαθεν οι Κρητικοί είχαν το αίσθημα της φιλοξενίας μέσα τους και το έδειχναν σε κάθε ευκαιρία. Αυτή η νοοτροπία υπάρχει ακόμα και στις μέρες μας με αποτέλεσμα ο καθένας που θα επισκευθεί το νησί, οποιαδήποτε εποχή του έτους, για οποιοδήποτε λόγο, να το διαπιστώσει εύκολα ο ίδιος. Καλλιεργείται από τους γονείς στα παιδιά τα όποια με τη σειρά τους καθώς μεγαλώνουν την κάνουν πράξη, ειδικά στις περιοχές οι οποίες βρίσκονται εκτός των μεγάλων πόλεων. Έχοντας λοιπόν βαθειά μέσα τους την κρητική φιλοξενία, οι Κρητικοί και ειδικά οι Χανιώτες προσφέρουν απλόχερα από φαγητό και τσικουδιά μέχρι και στέγη, σε οποιονδήποτε εμφανιστεί στην πόρτα τους, ντόπιο η «ξένο», πράγμα αρκετά

σπάνιο στις μέρες μας. Ακολουθεί μια ιστορία η οποία κατά τη γνώμη μου προσδιορίζει την έννοια της κρητικής φιλοξενίας καλύτερα από κάθε ορισμό.

Κάποτε, φαίνεται πως κυκλοφόρησε η φήμη ότι ο μεγάλος Δίας, ο κύριος του αρχαίου ελληνικού πανθέου, που γεννήθηκε στο Δικταίο Άντρο και ανατράφηκε στο βουνό της Ίδης, πέθανε και θάφτηκε στην γενέτειρα του την Κρήτη. Πιστός στο Δία ο ποιητής των ελληνιστικών χρόνων Καλλίμαχος από την Αλεξάνδρεια του αφιέρωσε έναν ύμνο, μέσα από τον οποίο μάχεται σθεναρά αυτή την απαράδεκτη κατά τη γνώμη του παράδοση:

«...ω πατέρα...

Οι Κρητικοί ήταν πάντα ψεύτες.

Γιατί ως και σε τάφο, ω βασιλέα, οι Κρήτες σ' έθαψαν.

Εσύ όμως ποτέ δεν πέθανες, ζεις αιώνια...»

Και πράγματι οι Κρητικοί έλεγαν ψέματα. Σίγουρα όμως είχαν το λόγο τους που ήθελαν να πεθαίνει ο μεγάλος τους θεός, έναν λόγο που κανείς άλλος δεν μπορούσε να κατανοήσει. Όμως, ένας θεός που ταυτίζεται με την φύση είναι ένας θεός που πεθαίνει κάθε χρόνο και ξαναγεννιέται δυνατότερος, μαζί με τη νέα βλάστηση, κάθε άνοιξη... Έτσι και ο Δίας. Στην πραγματικότητα δεν πέθανε ποτέ. Γέννημα- θρέμμα της Κρήτης, πεθαίνει κι ανασταίνεται, ζει και ασιλεύει. Και είναι αυτονόητο ότι εκείνος που εναρμονίζεται με την φύση και ζει στο ρυθμό της δεν μπορεί παρά να την σέβεται, να αγαπά και να αποδέχεται όλα της τα όντα. Κι έτσι ο Δίας της Κρήτης γίνεται Ξένιος, προστάτης των επισκεπτών, που χαρίζει απλόχερα την φιλοξενία του στον κάθε ξένο που θα θελήσει να τιμήσει την ιερή του γη. Στην ψυχή του κρητικού κυριαρχούν ακόμη δύο στοιχεία: το φιλότιμο και η τιμή, ενώ στην ιεραρχία των ηθικών αξιών περίοπτη θέση κατέχει, μετά την οικογένεια, η φιλία. Η κρητική ψυχή φτάνει συχνά στην υπερβολή: στην ανδρεία και την ορμή για λευτεριά, στο κουράγιο και τη δύναμη, στην αγάπη για την πατρίδα και τη φύση, στο καλωσόρισμα και την περιποίηση του ξένου. Δεν είναι ούτε τρόπος επίδειξης, ούτε θέμα συνήθειας ούτε υπόθεση τιμής. Είναι απλά τρόπος ζωής κι έκφραση ψυχής. Άλλωστε τίποτε δεν ανήκει στον Κρητικό. Σπίτι του είναι όλη η Κρητική γη και τίποτε απ' αυτή δεν ορίζει. Με χαρά και

καμάρι δέχεται ότι κι αυτός είναι ένας ακόμη τιμημένος φιλοξενούμενος στο μεγάλο παλάτι του απλόχερου πατέρα του, του Ξένιου Δία, του Κρηταγενή.

Αυτή είναι η Κρητική Φιλοξενία.

2.10. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ

2.10.1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Οι υποδομές αλλά και οι υπηρεσίες μεταφοράς είναι πολύ σημαντικές για την ανάπτυξη του τουρισμού στην Κρήτη και έχουν να κάνουν κυρίως με το βαθμό προσπελασιμότητας του νησιού. Σε ένα περισσότερο γενικευμένο πλαίσιο οι υποδομές μεταφορών είναι αρκετά ικανοποιητικές. Και ποσοτικά αλλά και ποιοτικά καλύπτουν τις ανάγκες των κατοίκων αλλά και των τουριστών επισκεπτών που τις χρησιμοποιούν καθημερινά, βοηθώντας στην αναβάθμιση και διαμόρφωση της τουριστικής ανάπτυξης. Και οι εναέριες αλλά και οι θαλάσσιες μεταφορές όμως κρίνονται ιδιαίτερα ικανοποιητικές. Τόσο οι αεροπορικές όσο και οι ναυτιλιακές εταιρίες παρέχουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, λόγω της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια στο νησί. Σε αντίθεση με τις εναέριες και ναυτιλιακές μεταφορές, οι οδικές μεταφορές, χαρακτηρίζονται από μεγάλο ποσοστό ανεπάρκειας. Σε αυτό οφείλεται η χαμηλή ποιότητα των υλικών που δημιουργεί πολλαπλά προβλήματα στους δρόμους αλλά και τα ίδια τα οδικά δίκτυα τα οποία δεν επαρκούν για την κάλυψη πρόσβασης σε αρκετές περιοχές της Κρήτης. Αυτό φαίνεται ακόμη καλύτερα και από το γεγονός ότι έχει παίξει σημαντικό ρόλο στο διασκορπισμό των τουριστικών ροών.

2.10.1.1. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

Οδικό Δίκτυο

Σύμφωνα με στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ, το οδικό δίκτυο της Κρήτης, αποτελείται από τις εθνικές οδούς, τους δημοτικούς και τους επαρχιακούς δρόμους. Το οδικό δίκτυο από άποψη προσπελασιμότητας και συνυπολογίζοντας πάντα τις ανάγκες του τουριστικού τομέα είναι επαρκές (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν επιδέχεται περαιτέρω βελτίωση και ανάπτυξη).

Υπολογίζοντας όμως τους πολίτες και τη χρήση αυτών στο οδικό δίκτυο, αυτό είναι προβληματικό. Το ενικό οδικό δίκτυο της Κρήτης περιλαμβάνει τα εξής:

Βόρειος Οδικός Άξονας. Ο ΒΟΑΚ συνδέει τις πόλεις που βρίσκονται στο βόρειο τμήμα του νησιού και αποτελεί την σημαντικότερη οδική αρτηρία με την περισσότερη κίνηση. Βρίσκεται σε καλή κατάσταση, λόγω επεκτάσεων και εργασιών που γίνονται ακόμη και σήμερα για την περαιτέρω βελτίωση του.

Παλαιά Εθνική Οδός. Η παλαιά εθνική οδός είναι μικρότερη και σε μήκος αλλά και σε κυκλοφοριακή προτίμηση λόγω του ότι είναι παλαιότερη και ποιοτικά χαμηλότερη κάνοντας την πορεία δύσκολη και επικίνδυνη. Αποτελείτε κυρίως από στενούς δρόμους με απότομες κλίσεις.

Νότιος Οδικός Άξονας. Ο ΝΟΑΚ βρίσκεται κατά μήκος του νότιου οριζώντιου τμήματος του νησιού αλλά η ολοκλήρωσή του είναι ακόμη υπό εξέλιξη. Το επαρχιακό οδικό δίκτυο της Κρήτης το οποίο συνδέει τους οικισμούς με το εθνικό οδικό δίκτυο αλλά και μεταξύ τους. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για ασφαλτοστρώσεις και διαπλατύνσεις έτσι ώστε να γίνει πιο προσπελάσιμο, αφού λόγω του ότι το επαρχιακό οδικό δίκτυο συνδέει ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς.

Το δημοτικό οδικό δίκτυο της Κρήτης το οποίο συνδέει τους οικισμούς μεταξύ τους αλλά και με κεντρικά σημεία του νησιού. Χρησιμοποιείτε κυρίως από τον αγροτικό πληθυσμό του νησιού αλλά και από τους λιγιστούς επισκέπτες που ενδιαφέρονται να πραγματοποιήσουν περιηγήσεις στην Κρητική ύπαιθρο. Το αγροτικό οδικό δίκτυο της Κρήτης το οποίο συνδέει κυρίως αγροτικά και κτηνοτροφικά καταλύματα. Κάποιοι από αυτούς τους αγροτικούς δρόμους χρησιμοποιούνται σήμερα από τουριστικά γραφεία για τη διοργάνωση εκδρομών (jeep safari).

Για τις ανάγκες του τουρισμού μεγαλύτερη σημασία έχει το εθνικό οδικό δίκτυο και μετά τα υπόλοιπα. Η βατότητα των δρόμων παίζει σημαντικό ρόλο για την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής. Ο Βόρειος Οδικός Άξονας για παράδειγμα, έχει βοηθήσει πολύ στην ραγδαία τουριστική ανάπτυξη των παραλιών στα βόρεια του νησιού. Αντίθετα σε περιοχές όπου οι δρόμοι είναι είτε παλιοί είτε κακής ποιότητας δεν υπάρχει ανάπτυξη. Ενώ ο βαθμός διασύνδεσης μεταξύ των οικισμών είναι αρκετά ικανοποιητικός, οι ορεινοί όγκοι που

βρίσκονται κυρίως στο μέσον του νησιού δημιουργούν προβλήματα στην οδική διασύνδεση του βόρειου και νότιου τμήματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα χωριά του νότιο-δυτικού άξονα των Χανίων. Σε αυτό ευθύνεται κυρίως η περιοχή των Λευκών Όρεων η οποία δυσκολεύει τη δημιουργία οδικού δικτύου. Ένα επίσης σοβαρό μειονέκτημα του οδικού δικτύου, είναι η ανεπάρκεια σήμανσης. Δεν υπάρχει σήμανση για παρακαμπτήριους δρόμους αλλά ούτε και για δρόμους που οδηγούν σε περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος. Την περίοδο όμως 2006-2008 έχει προγραμματιστεί η ολοκλήρωση μεγάλων και πολύ σημαντικών οδικών έργων όπως ο οδικός άξονας Ηρακλείου-Μοιρών και Ηρακλείου-Βιάννου αλλά και ο οδικός άξονας Ρεθύμνου-Αποστόλων και Ρεθύμνου- Σπηλίου. Τέλος θα ήθελα να αναφέρω ότι η σημαντικότητα της δημιουργίας σωστών οδικών δικτύων είναι εξαιρετικά μεγάλη, όχι μονάχα για τους κατοίκους του νησιού αλλά και για τους τουρίστες-επισκέπτες και ότι χρειάζεται σοβαρή μελέτη και σχεδιασμό έτσι ώστε να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Οδικές Συγκοινωνίες

Η ανεπάρκεια και οι ελλείψεις που παρουσιάζονται στις οδικές συγκοινωνίες έχουν άμεσο και μεγαλύτερο αντίκτυπο στους τουρίστες-επισκέπτες 2οπου τις χρησιμοποιούν περισσότερο για τις μεταφορές τους. Η εξυπηρέτησή τους, γίνεται με τα αστικά και υπεραστικά λεωφορεία του ΚΤΕΛ. Τα δρομολόγια αυξάνονται τους θερινούς κυρίως μήνες λόγω υψηλού βαθμού επισκεψιμότητας τουριστών και συνδέουν μεταξύ τους, τους σημαντικότερους από τους οικισμούς. Δυστυχώς όμως και σε αυτό το τομέα παρατηρούνται διάφορα προβλήματα τα οποία προκαλούν ταλαιπωρία στις μετακινήσεις. Υπάρχουν μέρη όπου δεν υπάρχει διασύνδεση και που για να τα επισκεφθεί κανείς, πρέπει να χρησιμοποιήσει το δικό του μεταφορικό μέσο. Επίσης το γεγονός ότι δεν υπάρχουν απευθείας γραμμές που να ενώνουν τους οικισμούς αλλά ο επιβάτης πρέπει να αλλάξει λεωφορείο προκειμένου να προσεγγίσει τον προορισμό του, δυσκολεύει ακόμη περισσότερο την υπάρχουσα κατάσταση. Τέλος χρησιμοποιούνται λεωφορεία τα οποία δεν πληρούν τις προδιαγραφές άνεσης και ασφάλειας, και υπάρχει ελλιπής πληροφόρηση για δρομολόγια και προορισμούς.

Αεροπορικές Μεταφορές:

Τα αεροδρόμια που λειτουργούν στο νησί σήμερα είναι το αεροδρόμιο Ηρακλείου, το αεροδρόμιο Σούδας και το αεροδρόμιο Σητείας. Πέρα από τα ήδη υπάρχοντα αεροδρόμια υπήρξαν προτάσεις για τη δημιουργία νέων, ιδιωτικών αεροδρομίων (με πρωτοβουλία των τοπικών φορέων του νομού Λασιθίου), την επαναλειτουργία του αεροδρομίου Τυμπακίου για πολιτικούς κυρίως σκοπούς, την ίδρυση και λειτουργία ενός νέου αεροδρομίου στο νομό Ρεθύμνου (περιοχή Λατζιμά) και, τέλος, τη μεταφορά του αεροδρομίου Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης» στο Καστέλι Πεδιάδος αντί της πρότασης κατασκευής του «λοξού διαδρόμου». Γενικό συμπέρασμα είναι ότι, ανεξάρτητα από τη δημιουργία νέων αεροδρομίων ή την συντήρηση των ήδη υπαρχόντων, μπορούν να υπάρξουν απρόβλεπτες συνέπειες στην τουριστική ύφεση καθότι ο έλεγχος της ροής των επισκεπτών γίνεται από ξένες αεροπορικές εταιρείες. Αερολιμένας Νομού Ηρακλείου Το αεροδρόμιο του νομού Ηρακλείου, ονομάζεται Νίκος Καζαντζάκης και γεωγραφικά τοποθετείται σε παραθαλάσσια περιοχή και σε απόσταση 4,5 περίπου χιλιόμετρα από την πόλη του Ηρακλείου. Επίσης είναι το μεγαλύτερο αεροδρόμιο της Κρήτης, με τη μεγαλύτερη κίνηση Ο αερολιμένας του Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης», είναι ένας διεθνής αερολιμένας, ο οποίος σε εθνικό επίπεδο μεταφέρει ετησίως 1.942.423 επιβάτες κατά μέσο όρο. Οδικώς, είναι εύκολα προσπελάσιμος δεδομένου ότι προς το αεροδρόμιο κατευθύνονται δύο ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι. Ο πρώτος με παράκαμψη από το ΒΟΑΚ, και ο δεύτερος, μέσω της πόλης. Τρία από τα σημαντικότερα προβλήματα που παρουσιάζονται στον αερολιμένα Ηρακλείου αφορούν: 1) τις εγκαταστάσεις που αν και κρίνονται ικανοποιητικές, σε περιόδους μεγάλων αφίξεων και αναχωρήσεων πτήσεων charters, δημιουργείται συνωστισμός, 2) τις περιόδους νοτίων ανέμων που δυσχεραίνουν την προσέγγιση του αεροδρομίου από τα αεροπλάνα και 3) την κοντινή απόσταση του αεροδρομίου από την πυκνοκατοικημένη περιοχή της Ν. Αλικαρνασσού με αποτέλεσμα υπερβολικό θόρυβο, ατμοσφαιρική ρύπανση και κίνδυνο πρόκλησης ατυχήματος. Πέρα από τα κρίσιμα αυτά προβλήματα, αξίζει να σημειωθεί ότι το αεροδρόμιο δεν διαθέτει ταχυδρομείο, γραφείο ενημέρωσης του ΕΟΤ και ιατρεία για περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με τη θέση και τη δόμηση του αεροδρομίου, απαιτείται η δημιουργία ενός «λοξού διαδρόμου» με επέκταση σε χερσαία αλλά και σε θαλάσσια περιοχή.

Αερολιμένας Νομού Χανίων

Το αεροδρόμιο του νομού Χανίων «Κ. Δασκαλογιάννης» βρίσκεται σε απόσταση 14 περίπου χιλιομέτρων από την πόλη των Χανίων στην περιοχή της Σούδας και εξυπηρετεί κυρίως του επισκέπτες της Δυτικής Κρήτης. Χαρακτηρίζεται ως ένα διεθνές αεροδρόμιο με αυξημένες πτήσεις charter κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες. Διαθέτει αεροδιάδρομο μήκους 3,5 χιλιομέτρων. Για τον αερολιμένα Χανίων πρόβλημα αποτελούν οι εγκαταστάσεις που είναι ανεπαρκείς και δεν καλύπτουν τις ανάγκες που δημιουργούνται. Επίσης, η οδική του προσπελασιμότητα είναι ιδιαίτερα δύσκολη αφού ο δρόμος περνά μέσα από τους οικισμούς του δήμου Ακρωτηρίου.

Αερολιμένας Σητείας Νομού Λασιθίου

Ο αερολιμένας Σητείας νομού Λασιθίου βρίσκεται σε μικρή απόσταση από την πόλη της Σητείας και αποτελείται από διάδρομο μήκους 700 μέτρων. Η επιβατική κίνηση στον συγκεκριμένο αερολιμένα είναι ιδιαίτερα χαμηλή ενώ, ο αερολιμένας δεν χαρακτηρίζεται διεθνής. Ανακεφαλαιώνοντας, η αεροπορική σύνδεση του νησιού με την υπόλοιπη Ελλάδα και το εξωτερικό καλύπτεται τόσο από ελληνικές δημόσιες και ιδιωτικές εταιρείες (Olympic Airlines και Aegean Airlines) όσο και από ξένες αεροπορικές εταιρείες, οι οποίες πραγματοποιούν και πτήσεις charter με προορισμό όλη τη Κρήτη. Η συνεχής χρήση των υπάρχοντων αερολιμένων, η ανάγκη αναδόμησης τους και δημιουργία νέων αποδεικνύει την προτίμηση των τουριστών στην Κρήτη ως τουριστικό προορισμό. Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται το ποσοστό αφίξεων πτήσεων charter- το σύνολο στην Ελλάδα είναι 45.391.705 αφίξεις μέσα σε πέντε έτη (2000-2005), εκ των οποίων 15.043.213 αφίξεις- δηλαδή το 33%- είχαν προορισμό την Κρήτη.

Ακτοπλοϊκές Μεταφορές

Τα λιμάνια της Κρήτης που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη κίνηση επιβατών, εμπορευμάτων αλλά και οχημάτων είναι τα εξής: Ηρακλείου, Σούδας, Ρεθύμνου, Αγίου Νικολάου, Σητείας και Κισσάμου. Τα περισσότερα από τα παραπάνω λιμάνια εξυπηρετούν κυρίως τη μεταφορά επιβατών με την υπόλοιπη Ελλάδα ενώ κάποια άλλα χρησιμοποιούνται κυρίως

για τη μεταφορά εμπορευμάτων. Εκτός από τα λιμάνια αυτά υπάρχουν και λιμάνια μικρού ή μεσαίου μεγέθους, όπως: Σφακίων, Ιεράπετρας, Γαύδου, Σούγιας και Αγίας Γαλήνης, τα οποία λειτουργούν κυρίως ως μαρίνες αλιευτικών σκαφών αλλά και για εμπορικές κινήσεις μικρότερου μεγέθους.

Οι ναυτιλιακές εταιρείες που υπάρχουν ακόμα και σήμερα στο νησί είναι οι:

1. Μινωικές γραμμές (έδρα στο Ηράκλειο)
2. ANEK LINES (με έδρα τα Χανιά, εξυπηρετεί και το νομό Ρεθύμνης)

Όλες οι παραπάνω εταιρείες πραγματοποιούν δρομολόγια από και προς την Αθήνα αλλά και τη Θεσσαλονίκη και κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες παίζουν σημαντικό ρόλο στη διασύνδεση της νήσου της Κρήτης με μικρότερα νησιά του Αιγαίου. Εκτός από τις εταιρείες αυτές μεγάλης δυναμικότητας και εμβέλειας λειτουργούν για κάθε νομό και άλλες μικρότερες τοπικού χαρακτήρα, οι οποίες πραγματοποιούν δρομολόγια τους καλοκαιρινούς κυρίως μήνες προς διάφορες γειτονικές παραλίες και μικρότερα νησιά της Κρήτης (π.χ. Ντία). Είναι κοινή ομολογία ότι η ύπαρξη των ναυτιλιακών αυτών εταιρειών είναι αναγκαία για τη στήριξη τόσο του τοπικού πληθυσμού (δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, μείωση ανεργίας) αλλά και της τοπικής οικονομίας με τη δημιουργία δίαυλου επικοινωνίας και εμπορίου με την υπόλοιπη Ελλάδα αλλά και ολόκληρη τη Μεσόγειο. Επίσης, δίνεται η δυνατότητα στους τουρίστες να επισκέπτονται τα αξιοθέατα της Κρήτης που προσεγγίζονται μόνο μέσω θαλάσσης. Δυστυχώς, όμως, υπάρχουν και πολλά μειονεκτήματα τα οποία εντοπίζονται κυρίως στο κομμάτι ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών και, πιο συγκεκριμένα, η έλλειψη υγιεινής και ποιότητας στους χώρους των πλοίων και η μη τήρηση των στοιχειωδών κανόνων πλεύσης (π.χ. υπερβαίνων αριθμός επιβατών) επηρεάζουν αρνητικά την τουριστική κίνηση του νησιού.

Ακτοπλοϊκές συνδέσεις περιφέρειας Κρήτης:

- ΜΙΝΩΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΕ: Ηράκλειο- Πειραιάς- Ηράκλειο (καθημερινά)
Ηράκλειο- Πάρος- Νάξος- Τήνος- Σύρος- Σκιάθο- Θεσσαλονίκη (καλοκαιρινούς κυρίως μήνες).
- ANEK LINES ΑΕ: Ηράκλειο- Πειραιάς- Ηράκλειο (καθημερινά)
- ANEDYK: Σφακιά/ Παλαιόχωρα- Γαύδος (τέσσερις φορές την εβδομάδα).
- ΛΑΝΕ: Άγιος Νικόλαος- Ρόδος-Κάσος- Κάρπαθος- Μήλος- Πειραιάς.
- ANEK ΑΕ: Σούδα- Αθήνα- Σούδα (καθημερινά)
- ANEK: Ρέθυμνο- Πειραιάς- Ρέθυμνο

Έκτακτα δρομολόγια εκτελούνται σύμφωνα με την τουριστική κίνηση.

2.10.1.2. ΥΔΡΕΥΣΗ, ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ, ΑΠΟΡΡΙΜΑΤΑ

Οι υποδομές ύδρευσης, αποχέτευσης αλλά και απορριμμάτων, είναι ιδιαίτερα σημαντικές και αυτό διότι έχουν άμεση σχέση με την ανάπτυξη νέας τουριστικής πολιτικής. Η επίτευξη νέας τουριστικής ανάπτυξης μέσω νέων μορφών τουρισμού (εναλλακτικός τουρισμός) όπου θα επιτευχθεί ποιοτικότερος τουρισμός, είναι εξαρτημένη και από τις παραπάνω υποδομές. Αυτό συμβαίνει διότι δεν μπορεί να αναπτυχθεί ο οικοτουρισμός, (εναλλακτική μορφή τουρισμού), στο εσωτερικό του νησιού, όταν δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές που θα εξασφαλίζουν τη καλή λειτουργία του αποχετευτικού συστήματος αλλά και της διακομιδής και επεξεργασίας των απορριμμάτων όταν οι ανάγκες αυτής της σωστής λειτουργίας γίνεται ακόμη εντονότερη τους μήνες αυξημένης έλευσης τουριστών. Για να γίνει όμως αυτό, χρειάζεται η βοήθεια και η εγκυρότητα των πληροφοριών που καταδεικνύουν την εικόνα της υπάρχουσας κατάστασης από τις αρμόδιες υπηρεσίες.

1. Ύδρευση

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που παρουσιάζει το νησί σχετικά με τις τεχνικές υποδομές που αναφέραμε παραπάνω, είναι οι υποδομές ύδρευσης. Το πρόβλημα δεν εντοπίζεται τόσο στην έλλειψη υδατικών πόρων όσο στη μη σωστή χρήση αυτών και την αξιοποίηση νέων. Υπάρχουν πολλές πηγές που ακόμη και σήμερα παραμένουν

ανεκμετάλλευτες, υπάρχει η ανεξέλεγκτη άντληση νερού από γεωτρήσεις που χρησιμοποιούνται κυρίως για γεωργικούς σκοπούς και που μακροχρόνια θα οδηγήσει σε εξάντληση των αποθεμάτων. Επίσης, το υπάρχον δίκτυο ύδρευσης ποιοτικά είναι μέτριο και σε μερικές περιπτώσεις κακό. Η έλλειψη συντήρησης και η χρήση παλαιών μέσων - εγκαταστάσεων ύδρευσης έχει ως αποτέλεσμα το κακώς ποιοτικά νερό αλλά και την ποσοτικά μεγάλη απώλεια αυτού.

2. Αποχέτευση

Τα δίκτυα αποχέτευσης υπάρχουν κυρίως στα αστικά κέντρα αλλά αρκετά μεγάλο ποσοστό οικισμών χρησιμοποιεί βόθρους προκειμένου να εξυπηρετηθεί. Στις περισσότερες κατοικημένες περιοχές, έχουν δημιουργηθεί σταθμοί βιολογικού καθαρισμού μικρού ή μεγάλου μεγέθους, ανάλογα με την περιοχή και τις αυξημένες ή όχι ανάγκες αυτής. Παρακάτω θα δούμε αναλυτικότερα τις περιοχές στις οποίες λειτουργούν σταθμοί βιολογικού καθαρισμού. Οι σταθμοί βιολογικού καθαρισμού, που εντοπίζονται στον Κρητικό χώρο είναι στους νομούς Ηρακλείου, Λασιθίου, Ιεράπετρας, Ρεθύμνης και Χανίων και είναι οι εξής:

Νομός Ηρακλείου: Σταθμοί βιολογικού καθαρισμού λειτουργούν στο Ηράκλειο, στη Χερσόνησο, στις Αρχάνες και στη Πόμπια.

Νομός Λασιθίου: Σταθμοί βιολογικού καθαρισμού λειτουργούν στον Άγιο Νικόλαο, στην Ελούντα, στη Σητεία και στον Άγιο Γεώργιο Λασιθίου.

Στην Ιεράπετρα: Σταθμοί βιολογικού καθαρισμού, βρίσκονται στο τελικό στάδιο κατασκευής αλλά λειτουργούν στις περιοχές Παλαίκαстро, στη Ζάκρο, στο Χανδρά και στο Κεντρί.

Νομός Ρεθύμνης: Σταθμοί βιολογικού καθαρισμού λειτουργούν στο Ρέθυμνο, στην Αργυρούπολη, στον Πλακιά, στο Πάνορμο στο Μπαλί στο Πέραμακαι και στην Αγία Γαλήνη.

Νομός Χανίων : Σταθμοί βιολογικού καθαρισμού λειτουργούν μόνο στα Χανιά.

Το σίγουρο πάντως είναι ότι για την σωστή και έγκαιρη αντιμετώπιση τυχών προβλημάτων, πρέπει να υπάρξει μέριμνα τόσο από τους τοπικούς όσο και από τους περιφερειακούς φορείς.

3. Απορρίματα

Η διαχείριση των απορριμμάτων δεν περιλαμβάνει μόνο το στάδιο της συλλογής τους από τους κάδους αλλά και το στάδιο επεξεργασίας και αποθήκευσής τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα απορρίματα συλλέγονται και συγκεντρώνονται σε περιοχές που ορίζει ο δήμος (χωματερές) χωρίς να υπάρχει η παραπάνω επεξεργασία. Αυτό επιφέρει μεγάλες οικολογικές καταστροφές και σε επίπεδο περιβάλλοντος αλλά και στην υγεία των κατοίκων, ενώ αλλοιώνει σε μεγάλο βαθμό το ευρύτερο περιβάλλον από την άσχημη αισθητικά εικόνα αλλά και από τις οσμές. Εκτός όμως από τις χωματερές, υπάρχουν και ειδικά διαμορφωμένοι χώροι ρίψης των απορριμμάτων που ονομάζονται ΧΥΤΑ (Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων). Τέτοιοι χώροι, που υπάρχουν τέτοιου είδους χωματερές είναι οι εξής:

Στο νομό Ηρακλείου: στην περιοχή Φόδελε το οποίο εξυπηρετεί τους κατοίκους δήμων Ηρακλείου και Γαζίου. Στο δήμο Ν. Καζαντζάκη όπου εξυπηρετούνται οι δήμοι Αρχανών, Καζαντζάκη και Τεμένους.

Στο δήμο Βιάννου και στις περιοχές Μαλίων και Χερσονήσου.

Στο νομό Λασιθίου: στο δήμο Αγίου Νικολάου και Σητείας αλλά και στους δήμους Ιεράπετρας, Νεάπολης, Ιτάνου, Λεύκης και Μακρύ Γιαλού που είναι μικρότερης λειτουργικής ικανότητας.

Στο νομό Ρεθύμνου: στην περιοχή Αθανάτου που εξυπηρετεί τους δήμους Ρεθύμνου και Αρκαδίου αλλά και στην περιοχή Αμαρίου που εξυπηρετείται το υπόλοιπο τμήμα του νομού Ρεθύμνης.

Στο νομό Χανίων: στο δήμο Σφακίων, και στις περιοχές Μοδακίων, Σελίνου, Κουρουπητού και Κισσάμου.

Η εικόνα που παρουσιάζουν οι υποδομές ύδρευσης - αποχέτευσης – απορριμμάτων σε όλη την Κρήτη δεν είναι η ιδανική. Τόσο από άποψη κάλυψης, των διαρκώς αυξανόμενων αναγκών, όσο και από άποψη αισθητικής υπάρχουν κενά. Αρκετές από τις υπάρχουσες εγκαταστάσεις είναι παλιές και δεν συντηρούνται όπως πρέπει έτσι ώστε να λειτουργούν καλύτερα και αποδοτικότερα. Έτσι θα πρέπει να υπάρξει ειδική μέριμνα και σε τοπικό αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο, ώστε να λυθούν τα προβλήματα και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού.

2.10.1.3. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ο τομέας ενέργειας στην Κρήτη είναι ένας σημαντικός τομέας αυξημένης βαρύτητας, όχι μονάχα για το εμπόριο αλλά και για τον τουρισμό ο οποίος είναι ο μεγαλύτερος αναπτυξιακός τομέας στην Κρήτη. Η ενέργεια και ο τουρισμός, βρίσκονται σε σχέση εξάρτησης και αυτό διότι η εξασφάλιση υψηλής ποιότητας προς φερόμενων υπηρεσιών στον τουρισμό, απαιτούν ενεργειακή επάρκεια. Το εμπόριο αλλά και ο τουρισμός είναι οι μεγαλύτεροι σε ενεργειακή κατανάλωση τομείς συγκριτικά με τον οικιακό τομέα, το βιομηχανικό τομέα, το δημόσιο τομέα αλλά και τον γεωργικό τομέα. Ειδικά τους καλοκαιρινούς κυρίως μήνες όπου υπάρχει αυξημένη ζήτηση και κατανάλωση ενέργειας λόγω αυξημένης χρήσης ηλεκτρικών συσκευών από τους ντόπιους κατοίκους αλλά και από την διαρκώς αυξανόμενη έλευση τουριστών, δημιουργούνται αυξομειώσεις στην τάση του ηλεκτρικού ρεύματος αλλά πολλές φορές και διακοπεί αυτού.

Με στοιχεία του Ενεργειακού Κέντρου της Περιφέρειας Κρήτης στο νησί, λειτουργούν δύο σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος. Ο ένας από αυτούς βρίσκεται στην περιοχή Λινοπεράματα του νομού Ηρακλείου και αποτελείται από έξι ατμοστροβιλικές μονάδες, ενώ ο άλλος βρίσκεται στην περιοχή Ξυλοκαμάρα του νομού Χανίων και αποτελείται από επτά αεροστροβιλικές μονάδες και μία ατμοστροβιλική. Η ΔΕΗ εκμεταλλεύεται δύο ακόμη μικρούς υδροηλεκτρικούς σταθμούς αλλά σε κεντρικά σημεία των νομών, υπάρχουν και διάφοροι ηλεκτρικοί υποσταθμοί.

Η Κρήτη πάντως, θεωρείται προνομιούχα ως προς τις πηγές ενέργειας και αυτό οφείλεται τόσο στην υψηλή ηλιοφάνειά της όσο και στους ισχυρούς ανέμους. Στην περιοχή της Σητείας, υπάρχουν εγκατεστημένα αιολικά πάρκα τα οποία μετατρέπουν τη δύναμη των ανέμων σε ηλεκτρική ενέργεια εξοικονομώντας την.

2.10.1.4. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΥΓΕΙΑΣ

Ο βαθμός παροχής υπηρεσιών υγείας στην Κρήτη είναι αρκετά ικανοποιητικός και αυτό διότι στην περιφέρεια Κρήτης, υπάρχει ένα σχετικά καινούριο πανεπιστημιακό νοσοκομείο με μονάδα εντατικής θεραπείας, υπάρχουν νομαρχιακά νοσοκομεία, κέντρα υγείας αλλά και περιφερειακά ιατρεία. Σε κάθε νομό αλλά και σε κάθε μεγάλη πόλη, υπάρχει και ένα νοσοκομείο το οποίο είναι σε θέση να καλύψει τόσο τις ανάγκες των κατοίκων όσο και των επισκεπτών που έχει κάθε χρόνο. Τέτοια νοσοκομεία, υπάρχουν εκτός από το Ηράκλειο και στο Ρέθυμνο, τα Χανιά, στον Άγιο Νικόλαο, τη Νεάπολη, τη Σητεία και την Ιεράπετρα. Τα κέντρα υγείας και τα περιφερειακά νοσοκομεία, καλύπτουν τις ανάγκες σε τοπικό κυρίως επίπεδο. Εκεί μάλιστα εντοπίζονται και διάφορα προβλήματα λόγω έλλειψης προσωπικού και εξοπλισμού τα οποία όμως μπορούν εύκολα να διευθετηθούν. Για το λόγω αυτό κρίσιμα και βαριά περιστατικά διακομίζονται σε μεγαλύτερα και πιο εξοπλισμένα νοσοκομεία όπως το πανεπιστημιακό νοσοκομείο Ηρακλείου. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι εφαρμόζονται περιπτώσεις «τηλεϊατρικής» μέσω διαφόρων πιλοτικών προγραμμάτων, έτσι ώστε να εφαρμόζονται στα διάφορα δημόσια νοσοκομεία προγράμματα αποκατάστασης και θεραπείας χρόνιων νοσημάτων σε επισκέπτες που νοσούν. Το ΕΚΑΒ συνεργάζεται με το ΠΕΠΑΓΝΗ και το ΙΤΕ για την εφαρμογή της «τηλεϊατρικής» έτσι ώστε να μπορούν να προσφέρουν προγράμματα ιατρικού τουρισμού τα οποία θα προσφέρουν στον ασθενή – επισκέπτη, τη δυνατότητα να συνδυάσει την θεραπεία του με τις διακοπές του, σε ένα άνετο περιβάλλον. Σε αυτό συμμετέχουν επίσης και το ΒΕΜΜΟ (Βαρδινογιάννειο Κέντρο Μεταμόσχευσης Οφθαλμού) αλλά και το κέντρο αιμοκάθαρσης «ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ». Σχετικά τώρα με τις υπηρεσίες πρόνοιας, όπως τα ΚΑΠΗ και οι βρεφονηπιακοί σταθμοί, αυτοί καλύπτουν τις ανάγκες σε τοπικό επίπεδο, ιδιαίτερα την καλοκαιρινή περίοδο που οι ανάγκες είναι περισσότερο αυξημένες, λόγω της απασχόλησης των γονέων στον τουριστικό τομέα.

2.10.1.5. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Στην περιφέρεια Κρήτης, οι υποδομές εκπαίδευσης, είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες τόσο σε επίπεδο δευτεροβάθμιας όσο και σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επίσης σε αρκετά καλό επίπεδο, βρίσκονται και οι υποδομές επαγγελματικής κατάρτισης που σκοπό έχουν να επιμορφώσουν και να βελτιώσουν το ανθρώπινο δυναμικό. Στην Κρήτη λειτουργούν σήμερα:

- ❖ Πανεπιστήμιο με σχολές σε Ηράκλειο και Ρέθυμνο.
- ❖ Τεχνολογικό Ίδρυμα με σχολές σε Ηράκλειο, Χανιά και Σητεία.
- ❖ Πολυτεχνείο με σχολές στα Χανιά.

Εκτός από τις παραπάνω σχολές, υπάρχουν, η Ανώτατη Τουριστική Σχολή η οποία λειτουργεί στον Άγιο Νικόλαο και η Ανώτερη Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών η οποία λειτουργεί στο Ηράκλειο και υπάγεται στον ΕΟΤ. Τέλος υπάρχουν ακόμη δημόσια ΙΕΚ και ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Σχετικά με την τουριστική εκπαίδευση τα κλασικά επαγγέλματα που διδάσκονται, είναι στελέχη και υπάλληλοι τουριστικών γραφείων, ξενοδοχοϋπάλληλοι, ξεναγοί κ.α. εξειδικευμένη κατάρτιση και πτυχίο, παρέχει για τα παραπάνω επαγγέλματα το ΤΕΙ Κρήτης, Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών στο Ηράκλειο η Σχολή Ξεναγών, η Α.Σ.Τ.Ε Αγίου Νικολάου και τα δημόσια και ιδιωτικά ΚΕΚ. Μέσα από τα ΚΕΚ παρέχεται η δυνατότητα σε όσους ενδιαφέρονται για επιπλέον γνώσεις στο κομμάτι του εναλλακτικού τουρισμού. Ένα από τα προβλήματα το οποίο εντοπίζεται και σε πανελλαδικό επίπεδο, είναι το ότι δεν παρέχεται επαρκής κατάρτιση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στα τουριστικά επαγγέλματα. Πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης παρέχεται μόνο από το ΤΕΙ Ηρακλείου Κρήτης και την Α.Σ.Τ.Ε του Αγίου Νικολάου. Τα μαθήματα όμως και πάλι, επικεντρώνονται σε γενικευμένες γνώσεις χωρίς να καλύπτουν όλους τους τομείς του τουρισμού. Γι' αυτό τα τελευταία χρόνια υλοποιούνται μεταπτυχιακά προγράμματα από τα πανεπιστήμια στον Πειραιά αλλά και από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, που έχουν ως σκοπό την μεγαλύτερη κατάρτιση και παροχή γνώσης τόσο στην οργάνωση όσο και στη διοίκηση των τουριστικών επιχειρήσεων.

2.10.1.6. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

Στις πολιτιστικές υποδομές, περιλαμβάνονται τα εξής που θα δούμε αναλυτικότερα παρακάτω:

A. Τα Μουσεία.

B. Οι Πολιτιστικές Εκδηλώσεις.

Γ. Οι Πολιτιστικές Διαδρομές.

A. Τα Μουσεία

Ένα από τα παλαιότερα και πιο σημαντικά μουσεία της Κρήτης, είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου το οποίο μαζί και με τα υπόλοιπα μουσεία του νησιού, επικεντρώνουν ένα τεράστιο τουριστικό ενδιαφέρον από κάθε γωνιά της γης.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου οικοδομήθηκε στα χρόνια 1937-1940 με σχέδια του Π. Καραντινού. Στην ίδια θέση κατά τη βενετοκρατία υπήρχε η μεγαλοπρεπής καθολική μονή του Αγίου Φραγκίσκου, που καταστράφηκε από σεισμό το 1856. Στο Μουσείο έχουν συγκεντρωθεί αρχαιολογικά ευρήματα από όλη την Κρήτη, ανάμεσα στα οποία κυρίαρχη θέση κατέχουν οι θησαυροί του μινωικού, του παλαιότερου ευρωπαϊκού πολιτισμού, τον οποίο εδώ μπορεί να θαυμάσει κανείς σε όλη την ιστορική του συνέχεια. Η οργάνωση της σημερινής έκθεσης έγινε στα 1951-1964 από τους εφόρους αρχαιοτήτων Ν. Πλάτωνα και Στ. Αλεξίου. Ο τρόπος της παρουσίασης των εκθεμάτων βασίστηκε στη χρονολογική εξέλιξη του μινωικού πολιτισμού και απηχεί τόσο την ιστορία της ανασκαφικής έρευνας και των μεγάλων αποκαλύψεων που έγιναν στις αρχές του αιώνα μας στο νησί (ανάκτορα Κνωσού, Φαιστού, Μαλίων, κ.ά.) όσο και τις θεωρίες που κυριαρχούσαν την ίδια περίοδο για την προϊστορία του αιγαιακού χώρου. Στο ισόγειο του μουσείου υπάρχουν 13 αίθουσες

ανοικτές στο κοινό, ενώ στον πρώτο όροφο υπάρχουν τα κομμάτια από τις αυθεντικές τοιχογραφίες από το Ανάκτορο της Κνωσού. Όλα τα εκθέματα του Μουσείου Ηρακλείου προέρχονται αποκλειστικά από αρχαιολογικούς χώρους της Κρήτης κι η έκθεσή τους έχει γίνει κατά χρονολογικές περιόδους. Μέσα στο μουσείο εκτίθενται οι επιβλητικές θεές των Μινωιτών, οι περίφημες "θεές των όψεων" καθώς κρατούν φίδια στα χέρια τους κι είναι ντυμένες με την παραδοσιακή μινωική ενδυμασία. Μόλις ο επισκέπτης αρχίσει την περιήγηση του στο μουσείο θα μπορέσει να δει την εξέλιξη της αγγειοπλαστικής από την Νεολιθική Εποχή (5000- 2500 π.Χ.) μέχρι την Μετανακτορική Εποχή (2000- 1700 π.Χ.). Δεν μπορεί παρά να θαυμάσει τα περίφημα καμαραϊκά αγγεία (2000- 1700 π.Χ.) με τα υπέροχα χρώματα και θέματα, παρμένα από τον φυσικό κόσμο. Κάποια απ' αυτά τα αγγεία ονομάστηκαν "ωοκέλυφα" λόγω της λεπτότητας των τοιχωμάτων τους και συγκρίνονται άφοβα με α σύγχρονα πορσελάνινα σερβίτσια. Μοναδικός στο είδος του είναι ο περίφημος δίσκος της Φαιστού με σημεία ιερογλυφικής γραφής και ιδεογραμμάτων. Το περιεχόμενο του δίσκου μας είναι άγνωστο. Τέλος, αντικρίζοντας κάποιος τα αυθεντικά κομμάτια των τοιχογραφιών από το Ανάκτορο της Κνωσού δεν μπορεί να μη διακρίνει την έντονη διάθεση για ζωή και τη λατρεία των Μινωιτών για τη φύση. Τα χρώματα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν παρμένα από τη φύση και διατηρήθηκαν ανεξίτηλα μέχρι σήμερα. Παντού μέσα στο χώρο μπορεί να δει κανείς διπλούς πέλεκεις, ένα από τα πιο ιερά σύμβολα των μινωικών χρόνων. Επίσης υπάρχουν σαρκοφάγοι, φτιαγμένοι ως επί το πλείστον από πηλό, οι οποίοι αν και έχουν αρκετά μεγάλο μέγεθος εντυπωσιάζουν με την απλότητα τους. Αξιοθαύμαστα είναι όμως και τα χρυσά κοσμήματα που βρέθηκαν σε μινωικές νεκροπόλεις, οι καθρέπτες με τις ελεφάντινες λαβές, τα τσιμπιδάκια για τα φρύδια, οι ελεφάντινες κτένες καθώς και τα ξίφη με τις χρυσές λαβές. Οι περίφημες "μέλισσες" κοσμούν μια από τις προθήκες του Μουσείου. Πρόκειται για ένα θαυμάσιο κόσμημα που παριστάνει δύο μέλισσες που κουβαλούν μια σταγόνα μέλι στην κηρήθρα. Η έκθεση περιλαμβάνει αντικείμενα κυρίως από την κεντρική και την ανατολική Κρήτη και καλύπτει την ιστορία του νησιού για 5.500 χρόνια. Η ιστορία της Κρήτης, αποδίδεται μέσα από εκθέματα των ιστορικών μουσείων με σημαντικότερο το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΟΙΚΟΣ Α. και Μ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

Το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, μας δίνει μία ζωντανή εικόνα της ιστορίας και του πολιτισμού της Κρήτης από τους πρώτους μετά Χριστόν αιώνες ως τη σύγχρονη εποχή.

Μεσαιωνική - Αναγεννησιακή Συλλογή

Σε αυτή τη συλλογή, υπάρχουν: Βυζαντινά, ενετικά και τουρκικά γλυπτά και επιγραφές. Τοιχογραφίες (ΙΓ'-ΙΣΤ' αιώνα). Φορητές εικόνες της Κρητικής αγιογραφικής Σχολής (ΙΕ' - ΙΗ' αιώνα). Εκκλησιαστικά σκεύη και άμφια, ξυλόγλυπτα, νομίσματα, κοσμήματα και μικροτεχνήματα της βυζαντινής και της ενετικής περιόδου, αλλά και ο μοναδικός στην Κρήτη πίνακας του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου (El Greco)

Συλλογή Αγώνων για την Ελευθερία

Στη συλλογή αυτή, υπάρχουν: Κειμήλια των Κρητικών επαναστάσεων του ΙΘ' αιώνα και της Κρητικής Πολιτείας (1898-1913). Σημαίες, όπλα και προσωπογραφίες αγωνιστών.

Λαογραφική συλλογή

Η οποία αποτελείται από εκατοντάδες αντιπροσωπευτικά δείγματα της Κρητικής λαϊκής τέχνης όπως υφαντά, κεντήματα, δαντέλες, ενδυμασίες, κοσμήματα, μικροτεχνήματα, μουσικά όργανα, κλπ. Επίσης, υπάρχει και η αναπαράσταση του εσωτερικού ενός παλιού Κρητικού χωριάτικου σπιτιού.

Αίθουσα Νίκου Καζαντζάκη

Στην αίθουσα, βρίσκονται το γραφείο, η βιβλιοθήκη, προσωπικά ενθύμια και χειρόγραφα πολλών έργων του μεγάλου συγγραφέα.

Αίθουσα Εμμανουήλ Τσουδερού

Στην οποία υπάρχει το γραφείο, η βιβλιοθήκη και τα προσωπικά ενθύμια του Πρωθυπουργού της Μάχης της Κρήτης. Χαλκογραφίες, χάρτες, σπάνιες εκδόσεις και μία συλλογή Κρητικών γραμματοσήμων.

Το Μουσείο είναι ανοικτό κάθε μέρα 09.00-17.00 (Σάββατο 09.00-14.00).

Κυριακές και αργίες κλειστό.

ΝΕΕΣ ΜΟΝΙΜΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣΑίθουσα Α.Γ. Καλοκαιρινού

Στην οποία γίνεται μία εισαγωγή στην ιστορία των χριστιανικών χρόνων της Κρήτης με έμφαση στην Ενετοκρατία και τον Κρητικό Πόλεμο. Γίνεται επίσης μια «περιήγηση» στον Χάνδακα (Ηράκλειο) του 17ου αιώνα: Το μεγάλο ομοίωμα της πόλης (διαστάσεων 4 X 4 μ.) εκτίθεται για πρώτη φορά. Οι σαράντα φωτεινές δέσμες που σκοπεύουν τα σημαντικότερα μνημεία της ενεργοποιούνται από τους επισκέπτες.

Η Αίθουσα των Κεραμικών

Εκεί βρίσκεται η ιστορία δεκαέξι ολόκληρων αιώνων κεραμικής στην Κρήτη. Υπάρχουν 200 εκθέματα αντιπροσωπευτικά της Βυζαντινής, Ενετικής, Αραβικής και Οθωμανικής κεραμικής. Εκτός αυτών των μουσείων που είδαμε παραπάνω, υπάρχουν και άλλα εξίσου αξιόλογο μουσεία όπως το Μουσείο Μάχης Κρήτης Και Εθνικής Αντίστασης, το Μουσείο Παραδοσιακής Τέχνης, το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας και το Μουσείο Αγίας Αικατερίνης τα ο οποίο είναι κυρίως θρησκευτικού χαρακτήρα.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΧΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Το Μουσείο

Το Μουσείο Μάχης Κρήτης και Εθνικής Αντίστασης 1941-45 του Δήμου Ηρακλείου ιδρύθηκε και λειτουργεί από το Μάιο 1994. Αποστολή του είναι η συγκέντρωση, η διαφύλαξη και η κατάλληλη έκθεση κειμηλίων της περιόδου 1941-1945 στην Κρήτη, η τεκμηρίωση και προβολή των ιερών αγώνων του Κρητικού λαού κατά τη μάχη αλλά και τη γερμανοϊταλική κατοχή. Παράλληλα με την παρουσίαση των διαφόρων ιστορικών ντοκουμέντων το Μουσείο λειτουργεί ως χώρος για την καλλιέργεια αγάπης και σεβασμού προς την ιστορία της Κρήτης.

Η Μάχη της Κρήτης και η Εθνική Αντίσταση

Στις 20 Μαΐου 1941 άρχισε η πιο παράδοξη μάχη, η "Μάχη της Κρήτης" η μεγαλύτερη πρωτοφανής αερομεταφορά Γερμανών αλεξιπτωτιστών οι οποίοι ήταν οπλισμένοι με τα τελειότερα όπλα της εποχής αυτής. Οι αλεξιπτωτιστές αυτοί όμως, δε στάθηκαν ικανοί να λυγίσουν την αγάπη των Κρητικών για την ελευθερία των λαών αλλά και τη δική τους. Οι πολίτες της Κρήτης στο πλευρό των Ελλήνων, Βρετανών, Νεοζηλανδών και Αυστραλών στρατιωτών πολέμησαν γενναία τους Γερμανούς.

ΝΑΥΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Το Μουσείο εγκαινιάστηκε την 27 Μαΐου 1973, ημερομηνία που συνέπεσε με την 32η επέτειο της μάχης της Κρήτης. Περιλαμβάνει μακέτες πλοίων, διάφορα ναυτικά όργανα και συσκευές, όπως διαστημόμετρα, βαρόμετρα, ανεμόμετρα, αβάκια πορειών, ταχυτήτων, δίσκους βολής τορπιλών, επιλέμβιες μαγνητικές πυξίδες, μετεωρολογικά όργανα, εξάντες, ουρανόσφαιρα, όργανα πηδαλιουχίας αντιτορπιλικού κ.ά. Επίσης πίνακες ζωγραφικής, προσωπογραφίες, αυθεντικές ιστορικές φωτογραφίες, όπως η φωτογραφία με την ύψωση της Σημαίας της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα, στο φρούριο "Φιρκά" Χανίων, την 1η Δεκεμβρίου 1913 κ.ά. Εκτίθενται ακόμα κειμήλια, όπως στολές και άλλα ενθυμήματα, ηρωικά πεσόντων ανδρών του Πολεμικού μας Ναυτικού, όπλα των αποβατικών επιχειρήσεων του 1912-13, πελέκεις των αγημάτων πυρκαγιάς, κρούσεως κ.λ.π. Όλα τα εκθέματα από τη ναυτική μας παράδοση, είναι ταξινομημένα κατά ιστορικές περιόδους,

δηλαδή εποχή χαλκού - Κλασική και Ελληνιστική (2.800 π.Χ.-6ος μ.Χ. αιώνας), Ενετική περίοδος (1200 μ.Χ. μέχρι τον 17ο αι.), Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή (650 μ.Χ. μέχρι τον 18ο αιώνα), Τουρκοκρατία, Αγώνας Ανεξαρτησίας (1650 1909), Βαλκανικοί πόλεμοι (1912 1913), Β' Παγκόσμιος Πόλεμος (1940 - 1944), Μεταπολεμική Περίοδος (1944 και μετά).

ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Το Μουσείο Λαϊκής – Παραδοσιακής Τέχνης, βρίσκεται στο παραδοσιακό Κρητικό χωριό Αρόλιθος και έχει ως σκοπό του, την διατήρηση της λαϊκής τέχνης και παράδοσης της Κρήτης. Το παραδοσιακό αυτό Κρητικό χωριό, αποτελείται από τρεις εσωτερικές αίθουσες και κάποια εξωτερικά τμήματα τα οποία παρουσιάζουν στοιχεία από την αγροτική ζωή των κρητών αλλά και διάφορα έργα λαϊκής τέχνης. Στην πρώτη αίθουσα ο επισκέπτης συναντά το αγροτικό σπίτι με τον απαραίτητο εξοπλισμό και τα πλουμιστά στολίδια. Στην δεύτερη αίθουσα εκθέτονται εργαλεία γεωργικά αλλά και κατασκευές διαφόρων μαστόρων της εποχής εκείνης όπως του σαμαρά, του καλαθοπλέκτη, του βαρελά και άλλων. Η τρίτη αίθουσα εκθέτει έργα λαϊκής χειροτεχνίας σχετικά με την πλεκτική, την υφαντική, την ξυλογλυπτική και άλλες. Τα εξωτερικά τμήματα σχετίζονται με την αγροτική και κτηνοτροφική δραστηριότητα των κατοίκων του νησιού. Έτσι θα δούμε τη μάντρα και το μιτάτο καθώς επίσης και το αλώνι ή τα αρωματικά φυτά της Κρήτης. Το Μουσείο αναπτύσσει δραστηριότητες στο χώρο της έρευνας και της συντήρησης των αντικειμένων που εκθέτονται. Υπάρχει ξεχωριστός χώρος για το εργαστήριο συντήρησης όπου φοιτητές των ΙΕΚ Ηρακλείου έχουν την δυνατότητα να αναπτύξουν την πρακτική τους άσκηση. Επίσης το Μουσείο εξοπλίζει την βιβλιοθήκη του συνεχώς με βιβλία, άρθρα και άλλα οπτικοακουστικά υλικά, χρήσιμα για μελέτη. Τέλος μια από τις πλέον σημαντικές του δραστηριότητες είναι αυτή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τα παιδιά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, προσφέρει στους επισκέπτες του μια μοναδική ευκαιρία πολύπλευρης γνωριμίας με το φυσικό περιβάλλον της Κρήτης και τις ιδιαιτερότητές του, έτσι όπως αναδεικνύεται μέσα στον οικολογικά και πολιτιστικά

πολύπλοκο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους 800 περίπου τετ. μέτρων, με ρεαλιστικές αναπαραστάσεις οικοτόπων, υπάρχουν συλλογές διαφόρων φυτών και ζώων και άφθονο φωτογραφικό υλικό. Ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με το φυσικό πλούτο της Κρήτης και της ηπειρωτικής Ελλάδας. Δάση, φρύγανα και μακκία βλάστηση, υγρότοποι, σπηλιές, βραχώδεις και αμμώδεις ακτές, ορεινοί όγκοι καθώς και ειδικά αφιερώματα σε απειλούμενα ζώα (θαλάσσια θηλαστικά, πουλιά, κ.λ.π.), αποτελούν ορισμένα από τα θέματα της μόνιμης έκθεσης που δημιούργησε το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Κρήτης το οποίο βρίσκεται στη λεωφόρο Κνωσού 157. Ακόμα στους χώρους με τα απολιθώματα, τα πετρώματα και τα ορυκτά, μπορεί κανείς να γνωρίσει το εντυπωσιακό γεωλογικό παρελθόν της Κρήτης και της Μεσογείου αλλά και τη μελλοντική εξέλιξή του. Στον ίδιο όροφο ένα μοναδικό αφιέρωμα στο μινωικό περιβάλλον με αναπαραστάσεις μινωικής αγροικίας (σε φυσικό μέγεθος) και καθημερινών ασχολιών των μινωιτών, εισάγει τον επισκέπτη στο δύσκολο θέμα της σχέσης παλαιών πολιτισμών και φυσικού περιβάλλοντος (παλαιοοικολογία). Ξεχωριστή επίσης θέση στο δεύτερο όροφο του κτιρίου καταλαμβάνει και η εξελικτική πορεία του ανθρώπου. Μέσα από εκμαγεία αυθεντικού παλαιοανθρωπολογικού υλικού, φωτογραφίες και χάρτες, διαγράφεται η πορεία του ανθρώπινου γένους από τα πρώιμα στάδια των Πρωτευόντων μέχρι τη δημιουργία των πολιτισμών. Τέλος ο βοτανικός κήπος με ενδημικά φυτά της Κρήτης και της Μεσογείου, η αίθουσα προβολών αλλά και το αναψυκτήριο στο ισόγειο του Μουσείου, είναι χώροι όπου ο επισκέπτης θα συνδυάσει τη μάθηση με την ψυχαγωγία.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΓΙΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

Πρόκειται για μουσείο θρησκευτικού χαρακτήρα το οποίο είναι κατά κύριο λόγο ο ναός της Σιναϊτικής μονής της Αγίας Αικατερίνης και βρίσκεται βορειοανατολικά του Μητροπολιτικού ναού του Αγίου Μηνά. Είναι βασιλική με εγκάρσιο κλίτος που το βόρειο τμήμα του διαμορφώθηκε με τρούλο σε παρεκκλήσιο των Αγίων Δέκα. Ιδρύθηκε τη β' βυζαντινή περίοδο και αποτέλεσε πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο από τον 15ο έως τον 17ο αι. Με τα εισοδήματα που διέθετε ήταν σε θέση να συντηρεί πολλούς μοναχούς. Κατά την τουρκοκρατία μετατράπηκε σε τζαμί, γνωστό με το όνομα Ζουλφιακάρ Αλή πασά. Σήμερα στο χώρο στεγάζεται έκθεση με αντιπροσωπευτικά έργα της Κρητικής αναγέννησης ανάμεσα στα οποία ξεχωριστή θέση κατέχουν τα έργα του Μιχαήλ

Δαμασκηνού. Επίσης εκτίθενται συλλογές με εκκλησιαστικά σκεύη, βιβλία, άμφια και αποτοιχισμένες τοιχογραφίες. Μερικά από τα εκθέματα του μουσείου :

Χριστός Παντοκράτορας
 Χριστός Παντοκράτορας
 Προσκύνηση των Μάγων
 Θεοτόκος η Βάτος
 Ρίζα Ιεσσαί
 Αποτομή Κεφαλής Προδρόμου
 Άγιος Ονούφριος
 Άγιος Γεώργιος με σκηνές από τον βίο του
 Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος με τον Πρόχορο
 Θεία Λειτουργία
 Θεία Λειτουργία
 Δευτέρα Παρουσία
 Άγιοι Πάντες
 Α' Οικουμενική Σύνοδος
 Μυστικός Δείπνος
 Το χαίρε των Μυροφόρων

Εκτός όμως από τα μουσεία που αναφέραμε παραπάνω, την τελευταία δεκαετία έχουν δημιουργηθεί και άλλα νέα μουσεία τα οποία βρίσκονται σε ημιαστικές περιοχές με σκοπό τη διαφύλαξη των παραδόσεων και των τοπικών συνηθειών. Τα μουσεία αυτά είναι και τα εξής:

Το Ιστορικό Και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνου
 Το Μουσείο Λυχνοστάτης στη Χερσόνησο
 Το Μουσείο Αγροτικής Ιστορίας στον Αρόλιθο
 Το Μουσείο Κρητικής Εθνολογίας στους Βόρους
 Το Λαογραφικό Μουσείο Σητείας
 Το Λαογραφικό Μουσείο Γαβαλοχωρίου
 Η Λαογραφική Συλλογή του Λυκείου Ελληνίδων

Η πλειοψηφία των λαογραφικών μουσείων, βρίσκεται κοντά σε αγροτικές περιοχές και χωριά, έτσι ώστε να υπάρχει αρμονία και συνέχεια μεταξύ του περιβάλλοντος και των εκθεμάτων των μουσείων. Αυτή η εξέλιξη και δημιουργία νέων μουσείων αποτέλεσε σταθμό για την αύξηση τόσο των ξένων όσο και των ντόπιων επισκεπτών (από άλλες περιοχές), αλλά και την μελλοντική ανάπτυξη του πολιτισμικού τουρισμού στις περιοχές αυτές.

2.10.2. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ

Χωρίς αμφιβολία, η Κρήτη, προσφέρει μια ποικιλία προσφοράς τουριστικών καταλυμάτων όλων των ειδών. Η αύξηση της τουριστικής υποδομής στην Κρήτη τα τελευταία χρόνια ήταν λίγο μικρότερη από τον αντιπροσωπευτικό μέσο όρο της Ελλάδας. Η αύξηση αυτή δικαιολογείται χρονικά από το 1995 από τότε δηλαδή που η Ελληνική κυβέρνηση χορήγησε στα καταλύματα το 'Σήμα Νόμιμης Διαχείρισης', σε μία προσπάθεια να ενθαρρύνει τους ιδιοκτήτες παράνομων κατασκευασμένων καταλυμάτων και κυρίως των αυτοεξυπηρετούμενων να νομιμοποιηθούν.

Παρατηρούμε ότι από το 1999 έως το 2003 παρατηρείται μείωση στη προσφορά κλινών ενοικιαζόμενων δωματίων ενώ παρουσιάζεται αύξηση στις κλίνες ξενοδοχειακών καταλυμάτων όλων των κατηγοριών.

Σύμφωνα με τις τελευταίες στατιστικές πληροφορίες του 2004, παρατηρούμε ότι, στο νομό Λασιθίου η προσφορά ξενοδοχείων πολυτελείας, είναι μεγαλύτερη σε σχέση με τους υπόλοιπους νομούς ενώ ο νομός Χανίων προσφέρει μια μεγάλη ποικιλία τουριστικών καταλυμάτων τις μέσης κατηγορίας, από ξενοδοχεία μέχρι ενοικιαζόμενα διαμερίσματα.

Στο νομό Ρεθύμνου, η αναλογία των καταλυμάτων που προσφέρονται είναι ίδια σε κάθε κατηγορία και στο νομό Ηρακλείου προσφέρονται ξενοδοχειακά καταλύματα κυρίως Α κατηγορίας.

Επίσης γενικά στη Κρήτη το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν τα καταλύματα Β και Γ κατηγορίας ακολουθώντας τη γενική τάση της Ελληνικής ξενοδοχειακής βιομηχανίας, η οποία συγκεντρώνει το 50% του συνολικού ξενοδοχειακού δυναμικού της σε χαμηλές κατηγορίες καταλυμάτων. Ένα κοινό χαρακτηριστικό των νομών της Κρήτης, είναι τα χαμηλά επίπεδα, των κατηγοριών Δ και Ε ενώ ο κύριος αριθμός όλων των μονάδων βρίσκεται στη βόρεια ακτή της Κρήτης και κυρίως στο νομό Ηρακλείου, όπου υπάρχει συγκεντρωμένο το 45,9% των καταλυμάτων ενώ το Ρέθυμνο, το Λασιθί και τα Χανιά έχουν σχεδόν ίδια μερίδια (19,2%,

17,8% και 17,1% αντίστοιχα.). Παλαιότερα το Λασιθί είχε μεγαλύτερο αριθμό ξενοδοχειακών μονάδων από το Ρέθυμνο και τα Χανιά, αλλά η αύξηση της τουριστικής υποδομής στους συγκεκριμένους νομούς την τελευταία δεκαετία τους κατέστησαν το ίδιο ανταγωνιστικούς με αυτό του Λασιθίου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΓΕΡΑΚΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

- Σωτηριάδης Μάριος (1994): Τουριστική Πολιτική, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks
- Πατσουράτης Βασίλειος (2004): Η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (Ι.Τ.Ε.Π.) Εκδοτική Παραγωγή Επτάλοφος
- Εφημερίδα “ΤΟ ΒΗΜΑ” Άρθρο του Γιώργου Ρωμαίου 25/9/2003 Αθανασίου Λ. (2002), *Ο Συνεδριακός Τουρισμός στην Ελλάδα: Εξελίξεις , Προβλήματα, Δυνατότητες και Πολιτική*, Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ)
- Αυγερινού-Κολωνία Σ., Ζαχαράτος Γ., Ιακωβίδου Ο, Κοκκώσης Χ., Κούση Μ., Μπριασούλη Ε., Σπιλάνης Γ., Τσάρτας Π., (2000), *Τουριστική Ανάπτυξη – Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Εξάντας
- Βασσάλου Κ., «*Μαγνήτης*» *Η Κουζίνα*, Άρθρο στην εφημερίδα «Ο ΜΙΤΟΣ», 4-1-2004
- Γαλάνη-Μουτάφη Β. (2002), *Έρευνες για τον Τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο: Μια Ανθρωπολογική Προσέγγιση*, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός
- Ζαχαράτος Γ. (1999), Οικονομική του Τουρισμού και Οργάνωση των Τουριστικών Ταξιδιών, Τόμος Α, ΕΑΠ
- Καραγιάννης Στ. – Έξαρχο Γ. «Τουρισμός – Τουριστική Οικονομία, Ανάπτυξη, Πολιτική», (2006), Εκδόσεις Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Ηράκλειο.
- Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- World Travel and Tourism Organisation and International hotel and Restaurant Association, *Tourism and Sustainable Development, The Global Importance of Tourism*, Commission on Sustainable Development, Seventh Session 19-30 April 1999, New York
- Gartner W. (2001), *Tourism Development, Principles, Processes and Policies*

<http://www.xania.eu/xania/>

<http://www.chania.eu/index.php?lang=el>

<http://www.windmillstravel.com/gr/destination.php?type=city&id=131>

<http://clubs.pathfinder.gr/scriptwriters/326142>

<http://www.tuc.gr/102+M54a708de802.html>

<http://www.explorecrete.com/chania/GR-Chania.html>

<http://www.chania-guide.gr/st/gen/chaniagr.jsp>

3^ο Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο : Ο Ν Ο Μ Ο Σ Χ Α Ν Ι Ω Ν Ω Σ Π Ο Λ Ο Σ Ε Λ Ε Ξ Η Σ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η μνήμη του απώτερου παρελθόντος του νησιού, για εποχές που η γραφή δεν υπήρχε ή εποχές που γραπτά στοιχεία βρέθηκαν αλλά δεν έχουν ακόμη αποκρυπτογραφηθεί και αξιοποιηθεί, διασώθηκε στους μύθους του αρχαίου κόσμου. Στον Μίνωα, γιο του ία και της νύμφης Ευρώπης, αρχαιότερο βασιλιά της Κρήτης και πρώτο οικιστή του νησιού, αποδίδουν οι αρχαίες πηγές την ίδρυση των περισσότερων πόλεων, με σημαντικότερες την Κυδωνία, στα δυτικά απέναντι από την Πελοπόννησο, την Κνωσό, στο κέντρο του νησιού προς την Μικρά Ασία και την Φαιστό, προς την νότια θάλασσα. Κατά πόσον όμως ο μύθος απηχεί την πραγματικότητα; Κι ενώ για την Νεολιθική περίοδο στο νομό 6100-3500/2900 π.Χ. δεν γνωρίζουμε πολλά πράγματα πέρα από το γεγονός ότι υπήρξε δραστηριότητα σε σπήλαια και τις πεδιάδες του βόρειου Νομού Χανίων, η μινωική παρουσία (2800-1200 π.Χ.) βρίσκεται πράγματι διάχυτη στην δυτική Κρήτη, με πολλά οικιστικά και ταφικά κατάλοιπα.

Ο οικισμός στην Ντέμπλα Βαρυπέτρου είναι ο πρωιμότερος ερευνημένος μέχρι στιγμής, ενώ στα μέσα μινωικά χρόνια ακμάζει ο οικισμός κοντά στο Νεροκούρου, έξω από την Σούδα. Ο σημαντικότερος όμως σε έκταση και με μεγαλύτερη διάρκεια ζωής μινωικός οικισμός της δυτικής Κρήτης ku-do-ni-ja (Κυδωνία) εντοπίζεται στο λόφο του Καστελιού, κάτω από την σημερινή πόλη των Χανίων. Από τις ανασκαφές έχουν έρθει στο φως σημαντικά και μοναδικά αρχιτεκτονικά κατάλοιπα και κινητά ευρήματα που εκθέτονται στο αρχαιολογικό μουσείο Χανίων.

Ο νομός είναι επίσης γεμάτος από τάφους, των ύστερων μινωικών κυρίως χρόνων, όπως για παράδειγμα ο υστερομινωικός τάφος στο Μάλεμε, στη Φυλακή και στο Στύλο. Γύρω στο 1100 π.Χ. μια ομάδα ωριέων από την Πελοπόννησο με επικεφαλής τον Αλθαιμένη, γιο του βασιλιά του Άργους Κίσσου αποβιβάζονται κατά πάσα πιθανότητα στην δυτική Κρήτη, την εποικούν και συνεχίζουν προς την Ρόδο.

Η Κρήτη γίνεται δωρική και ξεκινά η «ελληνική» ιστορική περίοδος κατά την οποία ιδρύονται πολλές πόλεις-κράτη στο νομό. Η Κυδωνία είναι η σημαντικότερη πόλη της περιοχής, στον χώρο των σημερινών Χανίων. Το 524 π.Χ. την καταλαμβάνουν Σάμιοι

άποικοι, για να περάσει στα χέρια Αιγινητών το 519 π.Χ.. Είναι η ισχυρότερη πολιτικά, στρατιωτικά και οικονομικά και βρίσκεται σε συνεχείς διενέξεις με άλλες μεγάλες αρχαίες πόλεις του Νομού, όπως τη γειτονική Απτέρα, νότια και πάνω από τον κόλπο της Σούδας, την Πολυρρήνια, νότια της Κισάμου, και την Φαλάσαρνα στη δυτική ακτή. Ιχασμένες όταν δεν απειλούνται, οι μεγάλες πόλεις ενώθηκαν σε μια γροθιά μόλις ο εξωτερικός κίνδυνος απείλησε την ελευθερία ολόκληρου του νησιού. Έτσι μπόρεσαν το 74 π.Χ. να νικήσουν ανοικτά του κόλπου των Χανίων τον εισβάλλοντα ρωμαϊκό στόλο.

3.2. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο κρητικός πολιτισμός ήταν ανέκαθεν στενά συνδεδεμένος με τη φύση και ο σεβασμός των Κρητών προς τον κόσμο που τους περιέβαλε αντικατοπτριζόταν όχι μόνο στον τρόπο ζωής τους αλλά και στην τέχνη και την θρησκεία τους. Ο σημερινός κρητικός νιώθει ακόμη εκείνο το αρχέγονο δέσιμο με την φύση και την φυσική ζωή και χωρίς ιδιαίτερες προσπάθειες πετυχαίνει την αρμονική συνύπαρξή του με το περιβάλλον. Το φυσικό περιβάλλον του Νομού Χανίων, όπως και ολόκληρης της Κρήτης, διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Η θάλασσες είναι καθαρές, ενώ στην ενδοχώρα μεγάλες εκτάσεις άγριας φύσης διασώζουν την παρθενική ομορφιά τους. Η πλούσια γεωμορφολογία και το εύκρατο κλίμα ευνοούν την ανάπτυξη περισσότερων από 2100 αυτοφυών φυτών, 300 από τα οποία είναι ενδημικά, ενώ ενδημικά ζώα συμπληρώνουν το μωσαϊκό της κρητικής φύσης.

Στο Νομό Χανίων θα συναντήσει κανείς και τις οκτώ βλαστικές ζώνες: παράκτια, χαμηλή, υπο-ορεινή, ορεινή, υπο-αλπική, αλπική, υγροβιότοποι και φαράγγια-χαράδρες, η καθεμία με το δικό της ιδιαίτερο φυτικό και ζωικό βασίλειο. Ένα μεγάλο μέρος από αυτούς τους βιότοπους είναι σήμερα προστατευόμενοι (ακτές Πλατανιά - Γερανίου - Πύργου Ψηλονέρου - Μάλεμε, λίμνη Αγιάς, λίμνη Κουρνά, νήσοι Γαύδος και Γαυδοπούλα, Ελαφονήσι, ακρωτήρια Γραμβούσας και Ειρήνης κ.α. – Natura 2000) ή έχουν χαρακτηριστεί εθνικοί δρυμοί (φαράγγι Σαμαριάς).

Αγαπητό διακοσμητικό μοτίβο της Μινωικής τέχνης, ο θαλασσόκρινος (*Pancreatium maritimum*) και η βιολέτα της θάλασσας (*Matthiola tricuspidata*) φύονται στα παράλια κοντά στους χώρους που οι θαλάσσιες χελώνες (*Caretta-caretta*) αφήνουν τα αυγά τους. Η αλαδανιά (*Cistus* sp.), ο κρητικός έβενος ή πλουμί (*Ebenus cretica*), η ελιά (*Olea europea*), τα εσπεριδοειδή και δεκάδες αγριολούλουδα αποτελούν το περιβάλλον στο οποίο ζει ο

κρητικός αγριοπόντικας (*Apodemus sylvaticus creticus*), μαζί με τον ασβό ή άρκαλο (*Meles meles-arcalus*), το κουνάβι (*Martes foinea-bunites*), την νυφίτσα (*Mustela nivalis-galinthias*), το λαγό και τον σκαντζόχοιρο.

Στην ημιορεινή ζώνη ευδοκιμούν τα κυκλάμινα (*Cyclamen creticum*), ο πρίνος (*Quercus coccifera*) και ο ασπάλαθος (*Calicotome villosa*), ενώ λίγο ψηλότερα, στα ορεινά, το σφενδάμι (*Acer sempervirens*) και η κρητική τουλίπα (*Tulipa cretica*) φυτρώνουν ανάμεσα στα δάση της καστανιάς (*Castanea sativa*) στην Κίσαμο και του κυπαρισσιού (*Cupressus sempervirens*) των Λευκών Ορέων. Εδώ ψηλά ζει το κρητικό αγριοκάτσικο ή αγρίμι (*Capra aegagrus-cretica*), ο αγκαθοπόντικας (*Acomys minus*), μοναδικός στον κόσμο, και ο αγριόγατος ή φουρόκατος (*Felix silvestris-agrius*), καθώς και αρπακτικά πουλιά όπως ο χρυσαετός (*Aquila crhysaetus*), ο σπάνιος γυπαετός (*Gypaetus barbatus*) και ο γύπας (*Gyps fulvus*).

Στα πολλά φαράγγια του νομού ο επισκέπτης θα βρει εκτός από όλα τα παραπάνω και ολόκληρη σχεδόν την οικογένεια των αρωματικών φυτών και βοτάνων της Κρήτης, με γνωστότερο τον έρωντα ή δίκταμο (*Origanum dictamnus*). Κάθε άνοιξη ο Νομός Χανίων στολίζεται με μια πανδαισία χρωμάτων από τα αμέτρητα ανθισμένα δέντρα, τους θάμνους και τα λουλούδια, ενώ τα μεθυστικά αρώματα των βοτάνων γεμίζουν τον αέρα.

Ο ζωικός κόσμος, ανανεωμένος από την ανάπαυλα του χειμώνα ξεχύνεται στην ύπαιθρο, χωρίς την παραμικρή ενόχληση από την ανθρώπινη παρουσία.

3.3. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΧΑΝΙΩΝ

Στο νομό υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, διάσπαρτα, για να εξυπηρετήσουν την ανάγκη των επισκεπτών για διαμονή. Τα πιο πολλά είναι χτισμένα κατά μήκος του βόρειου οδικού άξονα, μέρος που είναι αρκετά πιο αναπτυγμένο, από το νότιο τμήμα του νομού. Παρακάτω θα εξετάσουμε τις μονάδες. Αυτές καθώς και τις υπηρεσίες που προσφέρουν βάσει κατηγορίας, προσεγγίζοντας περιπου τα χαρακτηριστικά και τις υπηρεσίες της κάθε μιας.

- Κατηγορία DELUXE: υπάρχουν αρκετά ξενοδοχεία στο νομό που υπάγονται σε αυτή την κατηγορία. Τα πιο πολλά βρίσκονται σε περιοχές με μεγάλη τουριστική κίνηση. Τέτοιες είναι η Αγία Μαρίνα, ο Πλατανιάς, η Γεωργιούπολη, κ.α. Είναι

ανοικτά κατά μέσο όρο από Μάρτιο έως Νοέμβριο. Στην κατηγορία αυτή, υπάρχουν πολλές προσφερόμενες υπηρεσίες προς τους πελάτες, όπως πισίνες, εστιατόρια, bars, παιδότοποι, αίθουσες ψυχαγωγίας, γήπεδα αθλημάτων, αίθουσα internet, ξαπλώστρες στην παραλία, κομμωτήριο, καθαριστήριο, μαγαζιά, υπηρεσία δωματίων, δορυφορική τηλεόραση, αίθουσες συσκέψεων, γυμναστήριο, σάουνα, μασέρ, και πολλές άλλες που εξαρτώνται από το κάθε ξενοδοχείο. Οι παραπάνω αποτελούν κατά προσέγγιση τις υπηρεσίες των DELUXE ξενοδοχείων.

- Ξενοδοχεία Α' κατηγορίας υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία τέτοιας κατηγορίας στο νησί. Σε συνάρτηση με το μέρος που βρίσκονται, υπολογίζεται και η διάρκεια λειτουργίας τους. Όσα βρίσκονται στην πόλη είναι ανοικτά όλο το χρόνο, ενώ όσα βρίσκονται σε τουριστικά μέρη του νομού, μόνο κατά τη θερινή περίοδο. Προσφέρουν λιγότερες υπηρεσίες από τα DELUXE, όπως είναι: εστιατόριο, bars, πισίνα, υπηρεσία δωματίων, αίθουσες ψυχαγωγίας, δορυφορική τηλεόραση, internet, ίσως και κάποιο γήπεδο αθλημάτων.
- Ξενοδοχεία Β' κατηγορίας: υπάρχουν αρκετά διασκορπισμένα στο νησί, και δεν είναι απαραίτητο να βρίσκονται σε τουριστικό μέρος. Προσφέρουν λιγότερες υπηρεσίες από τα προηγούμενα, όπως εστιατόριο, bar, υπηρεσία δωματίων, δορυφορική τηλεόραση, πάρκινγκ. Οι τιμές τους είναι συνήθως χαμηλότερες, και είναι είτε εποχιακά, ή ανοικτά όλο το χρόνο.
- Ξενοδοχεία Γ' κατηγορίας: είναι περίπου σαν τα ξενοδοχεία της Β' κατηγορίας, μόνο που σε αυτή την περίπτωση, οι μόνες υπηρεσίες που προσφέρουν είναι οι ανέσεις των δωματίων (κλιματισμός, mini bar, τηλεόραση), πάρκινγκ και πρωινό(όχι πάντα).
- Ενοικιαζόμενα δωμάτια η διαμερίσματα: όσον αφορά τα δωμάτια, είναι αυτό που λέει και η ονομασία τους, δωμάτια μόνο για διαμονή. Δεν προσφέρουν καμία υπηρεσία, ίσως μόνο αλλαγή ματισμού και πάρκινγκ. Όσον αφορά τα διαμερίσματα, προσφέρουν κάτι παραπάνω γιατί είναι μεγαλύτερα σε μέγεθος. Συνήθως εκτός του δωματίου ύπνου έχουν και ένα μικρό σαλονάκι με κουζίνα για την καλύτερη εξυπηρέτηση του πελάτη.

Σύμφωνα με το Ελληνικό Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο στο νομό υπήρχαν κατά προσέγγιση 505 περίπου ξενοδοχεία το 2008, τα οποία είναι χωρισμένα κατά κατηγορία στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1: Ξενοδοχεία, δωμάτια και κλίνες νομού Χανίων για το έτος 2008

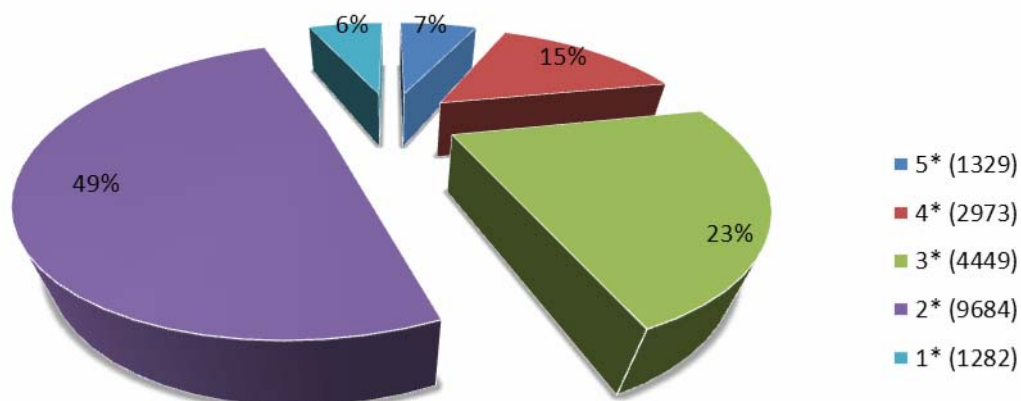
ΔΕΔΟΜΕΝΑ	5*	4*	3*	2*	1*	ΣΥΝΟΛΟ
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	10	43	109	288	55	505
ΔΩΜΑΤΙΑ	1329	2973	4449	9684	1282	19717
ΚΛΙΝΕΣ	2734	5751	8187	16972	2365	36009

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος

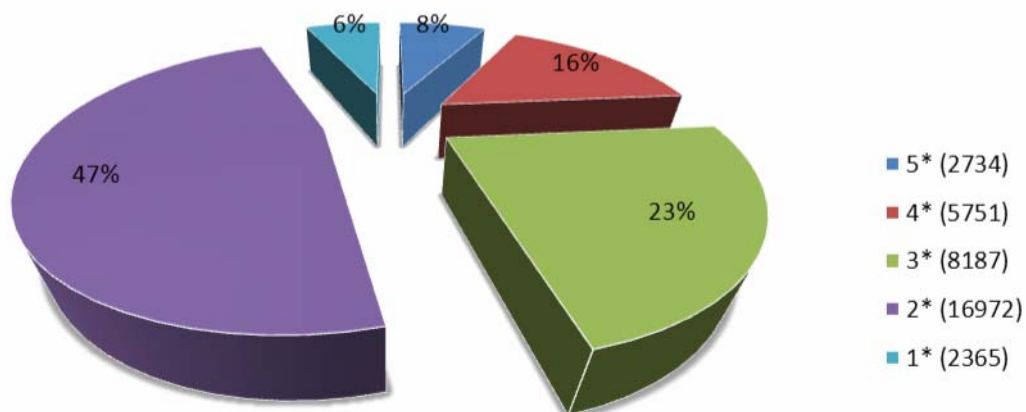
Στη συνέχεια βλέπουμε και γραφικά την κατανομή με βάση τον αριθμό των μονάδων, των δωματίων και τέλος των αριθμό των κλινών, καθώς και το ποσοστό επι του συνόλου.

Γράφημα 2: Δωμάτια νομού Χανίων 2008

Γράφημα 3: Κλίνες νομού Χανίων 2008

Τα ξενοδοχεία αυτά είναι διανεμημένα στα πιο τουριστικά μέρη του νομού όπως την Αγία Μαρίνα, τη Γεωργιούπολη, το Καβρό, το Πλατανιά, τον Καλαθά και το Γεράνι .

3.4. ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Μολονότι τα Χανιά και τα άλλα μεγάλα οικιστικά κέντρα του Νομού ακολουθούν αναγκαστικά τους ρυθμούς μιας σύγχρονης τεχνοκρατικής και κοσμοπολίτικης ζωής, εντούτοις διατηρούν έντονα τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν την πολιτιστική φυσιογνωμία της λαϊκής κρητικής παράδοσης. Οι γιορτές και τα πανηγύρια, οι καθημερινές μικρές ασχολίες και η πλούσια καλλιτεχνική παραγωγή σε παραδοσιακούς τομείς δημιουργίας είναι οι σύνδεσμοι του σύγχρονου κρητικού με το παρελθόν και την παράδοσή του. Όλοι σχεδόν οι κάτοικοι της Κρήτης, κυρίως όμως αυτοί που ζουν σε κωμοπόλεις και χωριά της ενδοχώρας, διατηρούν τα παραδοσιακά ήθη και έθιμα. Στην ύπαιθρο του Νομού Χανίων και κυρίως στα ημιορεινά και ορεινά χωριά, θα συναντήσει κανείς ακόμη και σήμερα πολλούς ηλικιωμένους κρητικούς ντυμένους με την παραδοσιακή στολή (στιβάνια, γκιλόττες, μαύρο πουκάμισο και το κροσσωτό κεφαλομάντηλο). Αντίθετα οι γυναίκες δεν φορούν πλέον παραδοσιακά ρούχα, οι γηραιότερες όμως εξακολουθούν να είναι ντυμένες στα μαύρα και να καλύπτουν το κεφάλι τους με το τσεμπέρι.

Εδώ διατηρούνται ακόμη, περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο μέρος της Ελλάδας οι στενοί οικογενειακοί και συγγενικοί δεσμοί, πατροπαράδοτα έθιμα, μουσική και τραγούδια. Το βιολί, η λύρα και το λαούτο παραμένουν τα χαρακτηριστικά μουσικά όργανα, οι κρητικοί χοροί με προεξέχοντα τον τοπικό Χανιώτικο Συρτό (παίχτηκε και χορεύτηκε για πρώτη φορά στις Λουσακιές της Κισιάμου) εξακολουθούν να χορεύονται σε κάθε ευκαιρία και οι μαντινάδες και τα ριζίτικα τραγούδια αντηχούν σε κάθε γλέντι.

Επαγγέλματα που αλλού έχουν χαθεί, στην Κρήτη ακόμη αντιστέκονται. Θα δει κανείς το γεωργό να χρησιμοποιεί τις ίδιες μεθόδους καλλιέργειας με τον περασμένο αιώνα, τον κτηνοτρόφο να πηξίζει τα τυροκομικά του με τα ίδια απλά –αλλά αποτελεσματικά– σύνεργα, θα βρει τον αμαζά στο λιμάνι των Χανίων, τον στιβανά, το γανωτή. Τα λαογραφικά μουσεία, όπως του Γαβαλοχωρίου και των Λουσακιών καθώς και οι κατά τόπους συλλογές έχουν συγκεντρώσει και διασώσει έναν μεγάλο αριθμό αντικειμένων καθημερινού αγροτοκτηνοτροφικού και αστικού βίου μιας εποχής που έχει παρέλθει. Οι πολιτιστικοί σύλλογοι και οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί γυναικών πολλών δήμων και χωριών αναβιώνουν καθημερινά έθιμα που έχουν να κάνουν είτε με την παραδοσιακή κρητική κουζίνα είτε με την τέχνη του εργόχειρου, όπως η πλεκτοκεντητική, η υφαντική, το κοπανέλι κ.α. Η αγγειοπλαστική και η ξυλογλυπτική ανθούν, όπως ανθεί και η

μαχαιοποιία, με κύριο πόλο τα «μαχαιράδικα» στην οδό Καραολή Δημητρίου και την Σήφακα στο λιμάνι των Χανίων, ενώ μεγάλη πνοή στην παραδοσιακή καλλιτεχνική δημιουργία έχει δώσει η ίδρυση του Καλλιτεχνικού Χωριού «Βερέκυνθος» στο Βιοτεχνικό Πάρκο στη Σούδα, όπου στεγάζονται 45 μονάδες χειροτεχνών και καλλιτεχνών.

Μια μάχη δίνεται ακόμη στα Χανιά, να κρατηθεί ζωντανή η πατρογονική παράδοση και να προσαρμοστεί στα δεδομένα της νέας εποχής χωρίς να φθαρεί και να εξαφανιστεί. Ο δρόμος είναι δύσκολος και μακρύς, όμως η δύναμη και η εμμονή των Κρητικών φαίνεται να ξεπερνά τα εμπόδια.

Ζωντανή μέχρι και σήμερα, που πολλά έχουν αλλάξει, παραμένει στα Χανιά όπως και σε όλη τη Κρήτη η παράδοση, η οποία δίνει ένα ιδιαίτερο χρώμα στην γιορτή των Χριστουγέννων.

Οι κρητικοί, άνθρωποι της "τάβλας" και της παράδοσης, διατηρούν ήθη και έθιμα, που ακόμα και νέοι άνθρωποι κυρίως στην ύπαιθρο τηρούν με ευλάβεια... Τα παραδοσιακά κάλαντα την παραμονή των Χριστουγέννων φέρνουν στους δρόμους πόρτα-πόρτα κυρίως τα παιδιά, που πριν από χρόνια μπορεί να έπαιρναν από το χέρι του νοικοκύρη και της νοικοκυράς έναν κουραμπιέ, ένα μελομακάρονο και αβγά και κουλούρες, αλλά, σήμερα εναρμονισμένοι στο πνεύμα των καιρών βγαίνουν στους δρόμους για να τα πουν, με την προσμονή να εξασφαλίσουν το χαρτζιλίκι τους. Η εικόνα δεν αλλάζει, όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Ομάδες παιδιών κρατώντας το παραδοσιακό τρίγωνο, την κρητική λύρα και άλλα μουσικά όργανα, χτυπούν τις πόρτες από νωρίς το πρωί μέχρι και αργά το βράδυ. Στο εσωτερικό των σπιτιών, ημέρες πριν έχει στολιστεί το δέντρο των Χριστουγέννων, ενώ στις πόρτες πολλών σπιτιών κρέμεται το Χριστουγεννιάτικο στεφάνι. Πάντως, ο στολισμός σήμερα είναι διαφορετικός σε σχέση με άλλες εποχές, αφού τα περισσότερα σπίτια μέσα και έξω κοσμούν τα πολύχρωμα λαμπιόνια. Στο τραπέζι του σπιτιού απαραίτητα εδώ και πολλά χρόνια διατηρούνται τα μελομακάρονα και οι κουραμπιέδες, που ακόμα και σήμερα πολλές νοικοκυρές εξακολουθούν να παρασκευάζουν στο σπίτι, όπως επίσης, τα αυγοκαλάμαρα τα συναντά κανείς σε πολλά σπίτια. Η νηστεία του 40ήμερου τηρείται ακόμα και σήμερα ευλαβικά, ενώ οι εκκλησίες και οι ναοί κατακλύζονται από πιστούς. Στην σπηλιά του Αϊ Γιάννη στη Μαραθοκεφάλα Κισάμου την παραμονή των Χριστουγέννων τελείται Αρχιερατική θεία λειτουργία. Η αναπαράσταση της φάτνης όπου γεννήθηκε ο Χριστός με πρόβατα, βοσκούς φωτιές, σήμαντρα και το αστέρι να λάμπει στην κορυφή της σπηλιάς δίνουν ιδιαίτερο χρώμα. Στις κουζίνες των σπιτιών τα σύγκλινα, το

χοιρινό, τα εντόσθια στο τηγάρι, το ζυμωτό ψωμί, το βραστό, το Κρητικό πλάφι, "κυριαρχούν" της γαλοπούλας. Παλαιότερα, από την παραμονή των Χριστουγέννων οι γεωργοί, οι βοσκοί και οι ναυτικοί έλεγαν "πώς παλεύουν οι καιροί, και οι αέριδες ποιος θα γεννηθεί και ποιος θα βαπτισθεί". Οποίος γεννηθεί, δηλαδή, όποιος υπερισχύσει και βγει νικητής την ημέρα των Χριστουγέννων, αυτός θα υπερισχύσει μέχρι και τα φώτα, αλλά και ολόκληρο τον αινούριο χρόνο. Πιο παλιά, το βράδυ της παραμονής των Χριστουγέννων έκοβαν κλαδιά και βλαστούς οι νοικοκυρές και κόρες και τα πήγαιναν στο σπίτι. Τα έβαζαν σε ποτήρι με νερό και προσμονούσαν να ανθίσουν. Το προζύμι, το Χριστόψωμο είχαν ξεχωριστή θέση σε κάθε σπίτι, ενώ και το "ανάθρεμμα" του χοίρου που σφάζονταν την παραμονή, κυριαρχούσε στα περισσότερα χωριά. Την δεύτερη ημέρα των Χριστουγέννων από το κρέας του χοίρου παρασκεύαζαν λουκάνικα, απάκια, πηχτή, σύγκλινο, ομαθιές και τσιγαρίδες.

Το "ακοίμητο" τζάκι με τα μεγάλα κούτσουρα [ξύλα], εξακολουθεί και στις ημέρες μας να δίνει τον τόνο μιας γιορτής οικογενειακής, που όλοι αναζητούν την ευτυχία της γέννησης του νέου χρόνου που έρχεται. Οι παλαιότεροι έλεγαν πώς μέσα από την αθρακιά -την στάχτη- μπορούσαν να μαντέψουν τα μελλούμενα.

3.5. ΤΟΠΙΚΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ

Ο επισκέπτης των Χανίων δεν θα αφεθεί στην τύχη του. Έχει την ευκαιρία να διασκεδάσει και να μοιραστεί με τους ντόπιους κάθε είδους εκδήλωση, καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου: από τις σεμνές θρησκευτικές γιορτές και τα παραδοσιακά πανηγύρια προς τιμή πολιούχων και προστατών αγίων, μέχρι τους μεγαλοπρεπείς εορτασμούς των εθνικών επετείων, της 28ης Οκτώβρη και της 25η Μάρτη, ενώ ιδιαίτερα εορτάζεται η επέτειος της Μάχης της Κρήτης τον Μάιο, με τη συμμετοχή βετεράνων πολεμιστών από την Μ. Βρετανία, την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία.

εν είναι όμως μόνο αυτές οι περιπτώσεις που ο κρητικός τιμά και κατά τις οποίες διασκεδάσει. Η παραγωγή της τσικουδιάς – το ρακοκάζανο – ο τρύγος και το πατητήρι, το ελαιομάζωμα, η συγκομιδή του πορτοκαλιού, αποτελούν όλα ευκαιρία για γιορτή σε πολλά χωριά. Ιδιαίτερα μάλιστα γιορτάζεται η συγκομιδή του καστανού στο Έλος Κισάμου και στον Πρασέ Κυδωνίας τον Οκτώβριο και η συγκομιδή του κερασιού στα Καράνου Κυδωνίας τον Ιούνιο.

Εντυπωσιακοί είναι οι αρραβώνες, οι γάμοι και οι βαφτίσεις που συχνά γίνονται με ανοικτό κάλεσμα και απεριόριστες ποσότητες φαγητού και ποτού, συνοδεία πάντα ζωντανής παραδοσιακής μουσικής, χορού και φιλόξενης διάθεσης.

Εξαιρετικού επιπέδου είναι οι επίσημες πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως το Πολιτιστικό Καλοκαίρι του ήμου Χανίων που περιλαμβάνει θεατρικές παραστάσεις, μουσικά δρώμενα, εικαστικές εκθέσεις και συναυλίες, με ανάλογες δραστηριότητες να διοργανώνονται σε κάθε δήμο του νομού. Ξεχωριστό ενδιαφέρον συγκεντρώνουν οι εκδηλώσεις για την Μάχη της Κρήτης τον Μάιο, της Ναυτικής Εβδομάδας με επίκεντρο την Σούδα τον Ιούλιο, ο Αγροτικός Αύγουστος στα Νεώρια των Χανίων και οι εκδηλώσεις στο Ιτζεντίν για την πανσέληνο του Αυγούστου.

Κατά τη διάρκεια της ημέρας ατελείωτη διασκέδαση προσφέρεται στις ακρογιαλιές του νομού κυρίως στην παραλία του κόλπου των Χανίων, από τα Χανιά, την Αγ. Μαρίνα, τον Πλατανιά, το Γεράνι, το Μάλεμε, τον Ταυρωνίτη, την Κίσαμο και την Παλαιόχωρα, όπως και στην παραλία της Γεωργιούπολης και του Καβρού με τις εκατοντάδες καντίνες, τα παραθαλάσσια μπαράκια, τις θαλασσινές δραστηριότητες και αθλήματα. Κέντρα ιππασίας λειτουργούν στο Ντερέ, το Ακρωτήρι και την Γεωργιούπολη.

Η βραδινή διασκέδαση βρίσκεται το απόγειό της στο γραφικό βενετσιάνικο λιμάνι των Χανίων, το οποίο φιλοξενεί μεγάλο αριθμό εστιατορίων, καφενείων και μπαρς, ενώ πραγματικός πανζουρλισμός γίνεται τις απογευματινές και βραδινές ώρες στον κοσμοπολίτικο Πλατανιά, που συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό από μπαράκια και κέντρα νυχτερινής διασκέδασης. Αναζητείστε επίσης τις διοργανώσεις των υπέροχων beach parties που πολλά νυχτερινά κέντρα και μπαράκια προσφέρουν τις ζεστές βραδιές του καλοκαιριού σε κάποια αμμουδερή παραλία.

3.6. ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ

Ο τέλειος συνδυασμός ηπειρωτικής και νησιωτικής γης αποτελεί ένα από τα βασικότερα ατού της Κρήτης. Η καλή τουριστική οργάνωση μαζί με τη φυσική ομορφιά και την ζωντανή παράδοση είναι ακόμα μερικά συστατικά της γοητείας της. Δεν είναι τυχαίο πως όποιος πάει μια φορά στην Κρήτη, αφ' ενός θέλει οπωσδήποτε να ξαναπάει και αφ' ετέρου αισθάνεται.. λίγο Κρητικός κατά την παραμονή του!

Η Κρήτη είναι ένα νησί γεμάτο αντιθέσεις. Με αναρίθμητα θέρετρα και γραφικές πόλεις. Είναι αδύνατο να αναφέρει κανείς όλα τα αξιοθέατα σε μια γενική προσέγγιση. Τόσα αρχαία, τόσα μουσεία, τόσα σπήλαια, τόσα ερείπια κάστρων, τόσες μοναδικές ακρογιαλιές και τοπία, που κανείς θα πίστευε ότι δεν χωράνε σε ένα κομμάτι γης του μεγέθους της Κρήτης. Κεφαλαιώδη πάντως θεωρούνται, το Δικταίο άντρο στο Λασιθί, το φαράγγι της Σαμαριάς μήκους 18χλμ, η Αρχαία πόλη της Κνωσού λίγο έξω από το Ηράκλειο, η Αρχαία Φαιστός, το Φοινικόδασος στο Βάι στο νομό Λασιθίου, το μοναστήρι του Αρκαδίου στο νομό Ρεθύμνης, οι σπηλιές στα Μάταλα (Μάτια Αλός) Ηρακλείου, το Αρχαιολογικό μουσείο του Ηρακλείου κ.α. Πιο συγκεκριμένα για το νομο Χανίων, το Φαράγγι της Σαμαριάς είναι αναμφισβήτητα ένας τόπος μεγάλης οικολογικής σημασίας τόσο στην Κρήτη, όσο και σε όλη την Ελλάδα. Βρίσκεται στο νότιο τμήμα του νομού, ανάμεσα στον Ομαλό και στην Αγία Ρούμελη. Το Φαράγγι εκτείνεται σε 48.500 στρέμματα και περιλαμβάνει πολλά σπάνια είδη της χλωρίδας και της πανίδας μεταξύ των οποίων, ο κρητικός αίγαγρος, ασβοί και κουνάβια. Για να διασχίσει κανείς όλη την έκταση χρειάζεται περίπου 3 με 4 ώρες περπάτημα. Το τοπίο είναι εντυπωσιακό και περιλαμβάνει καταρράκτες, λίμνες και χαράδρες, που εντυπωσιάζουν.

Στην πόλη των Χανίων, περπατώντας ανατολικά προς την προκυμαία βρίσκεται το πιο γνωστό τουρκικό μνημείο, το Τζαμί των Γενιτσάρων, που είναι το πιο παλιό σε όλο το νησί της Κρήτης. Η αρχιτεκτονική του είναι ιδιαίτερα απλή και περιλαμβάνει ένα ορθογώνιο κτίσμα με 4 τόξα, που στηρίζονται από ένα μεγάλο ημισφαιρικό τρούλο.

Το Φραγκοκάστελο βρίσκεται ανατολικά από τη χώρα των Σφακιών. Είναι ένα ενετικό κάστρο του 1370 και είναι γνωστό για τη μάχη που έγινε το 1828 ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκους. Είναι ένα μεγάλο φρούριο που ήταν απόλυτα οργανωμένο για να προστατεύει την πόλη από τις επιθέσεις των εχθρών.

Το Μοναστήρι της Χρυσοκαλίτισσας βρίσκεται σε απόσταση 72 χιλιομέτρων νοτιοδυτικά των Χανίων, χτισμένο πάνω σε ένα βράχο. Η εκκλησιά της Μονής είναι πολύ γραφική και είναι αφιερωμένη στην Παναγία και στην Αγία Τριάδα. Η θέα είναι πανοραμική.

Τέλος, το Μοναστήρι της Χρυσοπηγής βρίσκεται σε απόσταση 3 χιλιομέτρων νοτιοανατολικά των Χανίων, στο δρόμο που συνδέει τα Χανιά με τη Σούδα. Ιδρύθηκε γύρω στο 17ο αιώνα από μια οικογένεια της περιοχής και είναι τόσο μεγάλο που μοιάζει πραγματικά με κάστρο. Το μοναστήρι διαθέτει βιβλιοθήκη στην οποία φυλάσσονται

πολύτιμα θρησκευτικά έγγραφα. Υπάρχει επίσης εργαστήριο αγιογραφίας, στο οποίο φτιάχνονται μοναδικές εικόνες.

3.6.1. ΧΩΡΟΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ

Αν ο Νομός Χανίων έπρεπε να πάρει έναν χαρακτηρισμό, ίσως να τον αποκαλούσαμε ο Νομός των Φαραγγιών καθώς δεκάδες φαράγγια σχίζουν τα ορεινά του νομού.

Αναμφισβήτητα το κορυφαίο και διασημότερο όλων είναι το φαράγγι της Σαμαριάς ή Φάραγγας με μήκος 16 χμ. και πλάτος από 3,5 έως 150 μ. και με κάθετα τοιχώματα που φτάνουν σε πολλά σημεία σε ύψος 500 μ. Για να το διασχίσει κανείς χρειάζεται γύρω στις 5 με 6 ώρες και το πέρασμα επιτρέπεται από τον Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο.

Είναι εθνικός δρυμός και μέσα θα βρει κανείς σπάνια είδη κρητικής χλωρίδας από τα κυπαρίσσια και πεύκα, μέχρι δίκταμο και αγριολούλουδα, ενώ αποτελεί και το φυσικό περιβάλλον του κρητικού αγριμιού. Εντυπωσιακά είναι και τα πτυχωμένα και τεκτονισμένα πετρώματα των Πλακωδών Ασβεστόλιθων που ξεχωρίζουν στις πλαγιές του.

Το φαράγγι της Αγίας Ειρήνης στο Σέλινο έχει μήκος 7,5 χμ., στα στενότερα σημεία του φτάνει τα 10 μ. ενώ το ύψος των κάθετων τοιχωμάτων του είναι 500 μ. Κύριο χαρακτηριστικό του η πλούσια βλάστηση.

Το φαράγγι της Ίμβρου στα Σφακιά, είναι ένα από τα πιο επιβλητικά, στενά και βαθιά φαράγγια της Κρήτης. Έχει μήκος 7 χμ., πλάτος σε μερικά μέρη 2 μ. και ύψος κάθετων τοιχωμάτων 300 μ. Οι πλευρές του σε ορισμένα σημεία σε ύψος 30-40 μ. συγκλίνουν και αφήνουν στενό άνοιγμα 2-3 μ. δίνοντας την εντύπωση ότι πρόκειται για σήραγγα. Το Τοπολιανό φαράγγι είναι μεγαλόπρεπο και άγριο, ξεχωριστό για την καταπληκτική ηχώ του. Έχει μήκος 1500 μ. με κατακόρυφα τοιχώματα που φτάνουν τα 300 μ. και φιλοξενούν πολλές σπηλαιώδεις κοιλότητες, ενώ το πλάτος του κυμαίνεται από 5-50 μ. Υπάρχουν και πολλά άλλα, όχι τόσο γνωστά αλλά εξίσου όμορφα και άγρια, φαράγγια όπως της Τρυπητής, του Κλάδου και του Ελυγιά, γύρω από την Σαμαριά, της Αράδενας, του Κατρέ, των Ασφένδου, του Αγ. Νεκταρίου και του Καλλικράτη στα Σφακιά, του Θερίσου κοντά στα Χανιά –το μόνο που περνιέται με αυτοκίνητο–, της Ρόκκας και της Πολυρρήνιας στην Κίσαμο, των Μποριανών στα Καράνου και του ικτάμου στα Κεραμεία, το μοναδικό με κατεύθυνση από δύση προς ανατολή.

Κι αν ίσως τα φαράγγια δεν φαίνονται αρκετά για να δώσουν ένα χαρακτηρισμό, τότε ο Νομός Χανίων ίσως πρέπει να ονομαστεί ο Νομός των σπηλαίων αφού έχει περισσότερα από 1500 χερσαία και θαλάσσια σπήλαια. Μερικά από τα σημαντικότερα είναι: Το υποθαλάσσιες εισόδου και μερικώς ερευνημένο μέχρι σήμερα Σπήλαιο των Ελεφάντων κοντά στην Πλάκα Αποκορώνου. Πέρα από τους εντυπωσιακούς λευκούς και κόκκινους σταλαχτίτες του, έγινε παγκοσμίως γνωστό για τα ως τώρα 4 δείγματα του μοναδικού ελέφαντα (*Elephas Chaniensis*) και πολλών νάνων ελαφιών, που έζησαν πριν από δεκάδες χιλιάδες χρόνια. Το σπήλαιο των Σφακίων, κοντά στο χωριό Ασφέντου, παρουσιάζει μεγάλο ιστορικό ενδιαφέρον καθώς κρύβει στα σπλάχνα του εγγράφους βραχογραφίες αρχαίων χρόνων. Το σπηλαιοβάραθρο «Τζανή» στον Ομαλό μήκους 2.500 μ. Το συγκρότημα βάραθρων στα Λευκά Όρη, με σπουδαιότερο το βάραθρο Γουργούθακας, κατακόρυφου βάθους 1208 μ., το μεγαλύτερο των Βαλκανίων με πηγές, καταρράκτες και ποτάμια στο εσωτερικό του.

Το σπήλαιο της Αρκούδας ή της Παναγίας Αρκουδιώτισσας, σε μικρή απόσταση από τη μονή Γουβερνέτου στο Ακρωτήρι, με τον σταλαγμίτη που μοιάζει με αρκούδα, την δεξαμενή με το «αγίασμα», προϊόν σταγονοροής, και την μικρή εκκλησία αφιερωμένη στην Υπαπαντή. Του Αγίου Ιωάννη του Ερημίτη στο Καθολικό της Μονής Γουβερνέτου.

Της Αγίας Σοφίας στα Τοπόλια, με την ομώνυμη εκκλησία, ένα μεγαλόπρεπο σπήλαιο με ύψος θόλου 20 μ και διάμετρο 70 που καλύπτεται στη μεγαλύτερη επιφάνειά του από σταλαγμίτες. Του Αγίου Ιωάννου Ερημίτη στη Σπηλιά Κισάμου, με την ομώνυμη εκκλησία, πολύ μεγάλων διαστάσεων και τον θαυματουργό σταλακτίτη και σταλαγμίτη, με το Πνευματικό Ησυχαστήριο που έχει τη δυνατότητα φιλοξενείας 90 ατόμων.

Ο αιμονόσπηλιος στην πλαγιά του Φαραγγιού της Σαμαριάς στον Γκίγκιλο, και πολλά άλλα μικρότερα όπως της Σκουραχλάδας στα Κεραμειά, του Σαμωνά, του Κουρνά, του Μελιδονίου κ.α.

Οι καρστικές όμως μορφές αποτελούν την μία όψη του νομίσματος. Ο Νομός Χανίων, εξωστρεφής προς την θάλασσα, έχει να προσφέρει στα 350 χλμ. των ακτών του αμέτρητες παραλίες: ερημικές και παρθένες ακτές ή οργανωμένες κοσμοπολίτικες πλάζ.

Οι παραλίες της Νέας Χώρας (η μόνη οργανωμένη παραλία της πόλης των Χανίων), της Χρυσής Ακτής των Αγ. Αποστόλων, της Αγ. Μαρίνας, του Πλατανιά, του Γερασιού, του Μάλεμε, του Κολυμβαρίου, της Κισάμου, της Παλαιόχωρας, του Φραγκοκάστελου, των Καλυβών, της Αλμυρίδας, της Γεωργιούπολης και του Καβρού είναι οργανωμένες και

ικανές να προσφέρουν στους επισκέπτες τους μια ευρεία γκάμα υπηρεσιών, ευκολιών και ανέσεων.

Λιγότερο κόσμος και περισσότερο παρθένες ακτές, με καθαρές αμμουδιές και γαλαζοπράσινα νερά μπορεί να βρει ο φυσιολάτρης επισκέπτης αν απομακρυνθεί λίγο από τα τουριστικά κέντρα: στη Φαλάσαρνα, παραλία μήκους 3 χλμ., με ψιλή άμμο, που το 2002 ψηφίστηκε η καλύτερη παραλία της Ευρώπης και η οποία συνδυάζεται με μια μικρή πεζοπορία για την επίσκεψη του αρχαίου λιμανιού.

Στο Ελαφονήσι, μικρό χαμηλό νησί (υψομ. 20 μ.) που συνδέεται με την ακτή με αβαθή υφαλισθμό βάθους 0,60-0,90 μ και μήκους περίπου 800 μ., το λεγόμενο Πέρασμα.

Εκεί στέκεται και ο κοινός τάφος του πληρώματος του Αυστριακού πλοίου Imperatrice που ναυάγησε το 1907. Στο γειτονικό Κεδρόδασος, όπου θα απολαύσει τον συνδυασμό αμμώδους παραλίας και καταπράσινου δάσους από κέδρους. Στη Σούγια, με την υπέροχη βοτσαλωτή παραλία, τις παράκτιες σπηλιές και τα κρυστάλλινα νερά.

Στο Μπάλο, με την εξωτική λιμνοθάλασσα, την ψιλή λευκή άμμο, τα αβαθή καταπράσινα νερά και το Τηγάνι, το μικρό νησάκι-ακρωτήριο.

Το μπάνιο εκεί μπορεί να συνδυαστεί με επίσκεψη στο βενετσιάνικο φρούριο του νησιού Ήμερη Γραμβούσα. Στη μικρή βοτσαλωτή παραλία στις Μένιες, δίπλα στον αρχαιολογικό χώρο του ικτύνναιου, με άπλετη ερημική περιοχή για πεζοπορία.

Τέλος ιδιόμορφη και μοναδικού κάλλους περιοχή του Νομού θεωρούνται οι Μαδάρες, αλλιώς οι άγονες και γυμνές βουνοκορφές των Λευκών Ορέων, πάνω από τα 2000 μ. υψόμετρο, που αποτελούν την απόλυτη πρόκληση για τον περιπατητή και τον ορειβάτη. Σεληνιακά τοπία, με ελάχιστη, χαμηλή, θαμνώδη βλάστηση, αρκετά αγριολούλουδα και θέα που κόβει την ανάσα. Εξίσου μοναδική για όλο το νησί είναι η λίμνη του Κουρνά, δίπλα στο ομώνυμο χωριό, κοντά στα όρια με το νομό Ρεθύμνης, σε υψόμετρο 20 μ. πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας και με περιφέρεια 3,5 χλμ. και μέγιστο βάθος 23 μέτρα. Λυγαριές και μυρσίνες στεφανώνουν την λίμνη και τα απόκρημνα βουνά που την περιβάλλουν καθρεπτίζονται στα ήρεμα νερά της δημιουργώντας μια εικόνα μαγική, που αυξάνει και την αίσθηση του βάθους της. Σ' αυτό το φαινόμενο οφείλεται και η δημιουργία του θρύλου που την θέλει «άπατη».

3.6.2. ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΕΣ

Σε ένα από όμορφα μεσαιωνικά μνημεία της πόλης των Χανίων, στο επιβλητικό καθολικό της Μονής των Φραγκισκανών Μοναχών (16ος αι.) φιλοξενείται το Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων, το οποίο συγκεντρώνει αρχαιολογικά ευρήματα από διάφορες περιοχές του νομού Χανίων.

Ευρήματα από τον μινωικό οικισμό των Χανίων, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζουν τα δείγματα πρώιμων γραφών, της γραμμικής Α και της γραμμικής Β, πάνω σε πήλινες πινακίδες και θραύσματα αγγείων, καθώς και το εξαιρετικής σημασίας πήλινο σφράγισμα «του ηγεμόνα». Δυναμική είναι η παρουσία των ζωγραφιστών πήλινων ύστερο- μινωικών λαρνάκων και δεκάδων αγγείων, με την πυξίδα από ύστερο-μινωικό τάφο της Απτέρας, με μια όμορφη παράσταση κιθαρωδού να αξίζει ιδιαίτερης μνείας. Πλούσια είναι και τα εκθέματα των ιστορικών χρόνων (1 χιλιετία π.Χ.) όπου ξεχωρίζουν η ομάδα των αναθηματικών ταύρων από τα Τσισκιανά, τα ελληνιστικά και ρωμαϊκά αγάλματα από σημαντικές αρχαιολογικές θέσεις του Νομού και τα τρία ψηφιδωτά δάπεδα των ρωμαϊκών χρόνων από την πόλη των Χανίων με μυθολογικές παραστάσεις.

Τέλος ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η συλλογή με τα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρυσά κοσμήματα προερχόμενα από τάφους της πόλης των Χανίων ή ιερά της ευρύτερης περιοχής.

Σε μια άλλη βενετσιάνικη εκκλησία, το Ναό του San Salvatore των Φραγκισκανών Μοναχών (15-17ος αι.), στεγάζεται η πολύ όμορφη Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Συλλογή Χανίων. Φιλοξενεί ευρήματα από την ευρύτερη περιοχή του Νομού, αρχιτεκτονικά γλυπτά, επιγραφές, τοιχογραφίες, εικόνες, νομίσματα, κοσμήματα και κεραμικά. Μέσα στο φρούριο Φιρκά στεγάζεται το Ναυτικό Μουσείο Χανίων, το οποίο συγκεντρώνει εκθέματα σχετικά με την ναυτική ιστορία και τη θάλασσα, όπως ναυτικούς χάρτες, γκραβούρες, ναυτικά όργανα, μοντέλα πλοίων και πλούσια συλλογή κοχυλιών, ενώ μεγάλο μέρος του καταλαμβάνει η πλούσια συλλογή ενθυμημάτων της Μάχης της Κρήτης. Λίγο πιο πέρα, μέσα στο ίδιο φρούριο, βρίσκεται και η Λαογραφική Συλλογή της Ιστορικής Λαογραφικής και Αρχαιολογικής Εταιρείας Κρήτης, με πληθώρα αντικειμένων της αγροτικής και αστικής ζωής της Κρήτης και πλούσια κρητολογική βιβλιοθήκη.

Το Πολεμικό Μουσείο Χανίων στεγάζεται στους Ιταλικούς Στρατώνες, έργο του Ιταλού αρχιτέκτονα Macuzo (1870), δίπλα στον ημοτικό Κήπο. Πρόκειται για το δεύτερο παράρτημα του Πολεμικού Μουσείου Αθηνών.

Το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης ιδρύθηκε το 1932 και βρίσκεται στην οδό Ι. Σφακιανάκη 20. Η βιβλιοθήκη του περιλαμβάνει πάνω από 6500 χιλιάδες βιβλία καθώς και πολύ σημαντικά έγγραφα και αρχεία των κρητικών επαναστάσεων από το 1821, αρχεία της Κρητικής Πολιτείας και ιδιωτών. Πρόκειται για την πλουσιότερη αρχαιακή συλλογή μετά τα Γενικά Αρχεία του Κράτους. Έχει επίσης μια μικρή συλλογή λαογραφικού και ιστορικού υλικού.

Στη λεωφόρο Σούδας στις εγκαταστάσεις του Ινστιτούτου Ελιάς & Υποτροπικών φυτών Χανίων, στεγάζεται το κέντρο Ανάδειξης και Προώθησης Κρητικού ελαιολάδου (Μουσείο Ελιάς) στα εκθέματα του οποίου παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη της ελαιοκαλλιέργειας και της παραγωγής ελαιολάδου.

Η ημοτική Πινακοθήκη στην αρχή της οδού Χάληδων, φιλοξενεί ένα μέρος της συλλογής των έργων τέχνης που απέκτησε ο ήμος Χανίων στην διάρκεια των χρόνων που πέρασαν. Πέρα από χώρο μουσειακός φιλοδοξεί να γίνει παράλληλα και χώρος προστασίας και διάσωσης του πολιτισμού με την ευρύτερη δυνατή έννοια.

Το Σπίτι του Βενιζέλου στη Χαλέπα, είναι το σπίτι όπου έζησε τον περισσότερο χρόνο της ζωής του ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Είναι ανοιχτό στο κοινό και λειτουργεί ως μουσείο επίπλων και προσωπικών αντικειμένων του μεγάλου εθνάρχη.

3.7. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ

Στην περιοχή του Ακρωτηρίου που παλαιότερα λεγόταν Κύαμον και βρίσκεται ανατολικά των Χανίων σε απόσταση 16 χιλ. είναι η Μονή της Αγίας Τριάδας Τζαγκαρόλων ή Μουρτάρων. Μια πυκνή δενδροστοιχία σχηματίζει λεωφόρο, που μας οδηγεί στη μεγαλόπρεπη είσοδο της μονής. Οι εργασίες για την οικοδόμησή της ξεκίνησαν στα τέλη του 16ου αιώνα. Ιδρυτές της θεωρούνται οι μοναχοί Λαυρέντιος και Ιερεμίας, που ανήκαν στην ορθόδοξη βενετσιάνικη οικογένεια των Τζαγκαρόλων. Από νεότερα δεδομένα πιστεύεται ότι η μονή ιδρύθηκε από το μοναχό Ιωσήφ Σοφιανό, που άφησε μάλιστα μεγάλη περιουσία σ' αυτή, βοηθούμενος προς τούτο από δύο ιερωμένους τους καλούμενους Μουρτάρους. Η παλαιότερη ονομασία της μονής ήταν περισσότερο γνωστή ως Αγία

Τριάδα των Μουρτάρων. Η εντυπωσιακή πρόσοψη του ναού με τους διπλούς κίονες ελληνορωμαϊκού ρυθμού, φανερώνουν ότι δέχτηκε τις επιδράσεις της αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής. Ο μοναχός Ιερεμίας, κορυφαία εκκλησιαστική προσωπικότητα των Χανίων, επισκέφτηκε το Άγιο Όρος αποτυπώνοντας σχέδια των εκεί μονών, προκειμένου να τα συμβουλευθεί κατά την ανέγερση της μονής, που άρχισε το 1612. Μελέτησε παράλληλα και ειδικά βιβλία αρχιτεκτονικής με το γνωστό αναγεννησιακό ύφος.

Οι εργασίες συνεχίστηκαν μέχρι το 1645 που η φρουριακή μονή δέχτηκε τις επιθέσεις των Τούρκων. Οι Τούρκοι κατέλαβαν το μοναστήρι μετά μάλιστα την αυτομόληση ανώτερου Ολλανδού αξιωματικού με 65 άνδρες στο τουρκικό στρατόπεδο. Με την κατάκτηση του μοναστηριού σβήνει η παλιά του αίγλη, αποκτά όμως τεράστια περιουσία από τις δωρεές των χριστιανών που γίνονται για να τη διασώσουν από τις αρπακτικές διαθέσεις των Τούρκων και των γενιτσάρων. Σταματούν επίσης οι οικοδομικές εργασίες. Διατηρώντας την παράδοση της παιδείας, που είχε ακμάσει στη μονή την περίοδο της ενετοκρατίας, ιδρύθηκε σχολείο με οικοτροφείο το 1833. Το 1892 ιδρύθηκε διδασκαλείο που λειτούργησε ως το 1905 με μικρή αναστολή της λειτουργίας του στην επαναστατική περίοδο 1896-97. Μέχρι πριν από μερικά χρόνια στο χώρο της μονής λειτουργούσε ιερατική σχολή, που παρείχε εκπαίδευση στους κληρικούς της Κρήτης.

ΜΟΝΗ ΓΟΥΒΕΡΝΕΤΟΥ

Βορειοδυτικά της Μονής της Αγίας Τριάδας και σε μικρή σχετικά απόσταση βρίσκεται η Μονή Γουδερνέτου ή Γουβερνέτου, που τιμάται στο όνομα των Εισοδίων της Θεοτόκου (Κυρία των Αγγέλων). Τιμάται όμως και στο όνομα του Αγίου Ιωάννου του Ερημίτη που εορτάζει στις 7 Οκτωβρίου. Ο εντυπωσιακός τετράπλευρος φρουριακός περίβολος της μονής διαθέτει τέσσερις τετράγωνους πύργους στις γωνιές, που έπαιζαν προστατευτικό και αμυντικό ρόλο. Η καλαίσθητη πρόσοψη του Καθολικού της μονής με τις ωραίες ανάγλυφες κολόνες δείχνουν έντονο επηρεασμό της αρχιτεκτονικής της Δύσης. Από δυο ανάγλυφες επιγραφές των ετών 1537 και 1545, συμπεραίνεται ότι η μονή χτίστηκε στο πρώτο μισό του 16^{ου} αιώνα, από μοναχούς διαφόρων μικρότερων γειτονικών μονών. Σύμφωνα με άλλη άποψη οι μοναχοί του Καθολικού που ως παράλια μονή μαστιζόταν από τις πειρατικές επιθέσεις, αναγκάστηκαν να την εγκαταλείψουν και να αναζητήσουν ασφαλέστερο μέρος. Ως τέτοιο μέρος επέλεξαν μικρό ερημοκλήσι της Παναγίας που ονομαζόταν Γδερνέτο, στο οποίο άρχισαν να χτίζουν μεγαλοπρεπή ναό. Στην περίοδο της ενετοκρατίας η μονή είχε

αναπτύξει αξιόλογη πνευματική κίνηση. Λίγο πριν από την τουρκική κατάκτηση (1645) η μονή ήταν ένα από τα μεγαλύτερα και πλουσιότερα μοναστικά κέντρα της Κρήτης. Με την κατάληψη της Κρήτης, δεν είχαν περατωθεί οι εργασίες ανέγερσης του ναού, όπως συνέβαινε και με το γειτονικό ναό της Αγίας Τριάδας. Στην επανάσταση του 1821 οι Τούρκοι έστρεψαν το μίσος τους κατά της μονής, όπως συνέβαινε και στα άλλα μοναστήρια της Κρήτης. Κατάσφαξαν επτά μοναχούς και την πυρπόλησαν. Στην περίοδο της αιγυπτιακής κατοχής 1830-1840 που λήφθηκαν ηπιότερα μέτρα και εφαρμόστηκε μια φιλελεύθερη πολιτική σχετικά με την ανοικοδόμηση των μονών και των εκκλησιών της Κρήτης, άρχισαν και πάλι οι οικοδομικές εργασίες για την αποκατάσταση των ζημιών και την παράδοση του ναού στη Θεία λατρεία. Στην επανάσταση του 1866 ο ηγούμενος της Μονής Μιχαήλ διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο, αναλαμβάνοντας, ως άτομο αυξημένου κύρους και εμπιστοσύνης, μεσολαβητικό και ενημερωτικό ρόλο στους προξένους της Ελλάδας και της Ρωσίας.

ΜΟΝΗ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ

Βόρεια από τη Μονή Γουβερνέτου και σε μικρή απόσταση ακολουθώντας στενό μονοπάτι φτάνουμε στη Μονή του Αγίου Ιωάννου του Ερημίτη, που είναι περισσότερο γνωστή με το όνομα Καθολικό. Ένα μεγαλόπρεπο φαράγγι δέχτηκε τις ανθρώπινες επεμβάσεις, χωρίς να αλλοιωθεί η μορφή του, προκειμένου να εξασφαλιστούν οι απαραίτητοι χώροι για την οικοδόμηση καλαίσθητων κτιριακών συγκροτημάτων. Μια απότομη και βαθιά χαράδρα στην οποία τρέχει χείμαρρος «αυθαδέστατος εν καιρώ χειμώνας» όπως γράφει ο Ζαμπέλιος, δένεται με μια την αυλή της μονής. Η εκκλησία του Αγίου Ιδυτική πλευρά έχει χτιστεί. Το πέτρινο αυτό συγκρότημα, τυλιγμένο στη σιωπή και την απομόνωση από τον 16ο αιώνα, αποτελέσει θαύμα αρχιτεκτονικής και μια πραγματική απόλαυση. Στον απόκρυφο αυτό φυσικό κρυψώνα είχαν συγκεντρωθεί οι πρωτεργάτες του ξεσηκωμού των Ενετών, στη γνωστή επανάσταση του Καντανολέου. Πιστεύεται ότι το Καθολικό είναι από τις πρώτες μονές που ιδρύθηκαν στις αρχές του 11ου αιώνα, αν και υποστηρίζονται και αντίθετες απόψεις.

ΜΟΝΗ ΓΩΝΙΑΣ

Βρίσκεται κοντά στο χωριό Κολυμπάρι και απέχει από τα Χανιά 24 χιλ. Με τη φρουριακή μορφή της, τον τρούλο και το καμπαναριό, δεσπόζει στη δυτική πλευρά του κόλπου των Χανίων. Το Καθολικό είναι τρίκοχος ναός, με δύο παρεκκλήσια. Είναι καθιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Τα γειτονικά μοναστήρια που υπήρχαν πριν από τον 17ο αιώνα και ήταν αρκετά, διαλύθηκαν, για να ιδρυσουν το κοινοβιακό μοναστήρι της Γωνιάς. Στο νέο αυτό μοναστήρι μόνασε ο Κύπριος μοναχός Βλάσιος, ο οποίος άρχισε την οικοδόμηση της μονής το 1618. Μετά το θάνατό του τον διαδέχτηκε ο σοφός ιερομόναχος και υμνογράφος Βενέδικτος Τζαγκαρόλα, που αποπεράτωσε το ναό το 1634, όπως φανερώνει η επιγραφή του τρούλου. Τα πλαϊνά κλίτη του ναού χτίστηκαν το 1805 και ο νάρθηκας με το καμπαναριό το 1899. Σημαντική ήταν η οικονομική βοήθεια για την ανέγερση του ναού στο πρώτο στάδιο της οικογένειας Γεωργίου Μόρμορη. Την πνευματική όμως πορεία της μονής ήρθε να ανακόψει η τουρκική λαίλαπα που ξέσπασε. Στις 13 Ιουνίου 1645 50.000 τουρκικός στρατός αποβιβάστηκε στην παραλία της μονής, που πρώτη δοκίμασε την τουρκική αγριότητα. Η μονή κάηκε και όσοι από τους μοναχούς γλίτωσαν έφυγαν. Ο ηγούμενος Βενέδικτος κατέφυγε στα Επτάνησα όπου και πέθανε. Με την απόκτηση ορισμένων προνομίων, άρχισε να λειτουργεί σχολείο, που διδάσκονταν τα πρώτα γράμματα) οι μοναχοί, οι κληρικοί και τα παιδιά των γειτονικών χωριών. Στην επανάσταση του 1821 η μονή λεηλατήθηκε από τους Τούρκους, αλλά οι μοναχοί είχαν μεριμνήσει για τη μεταφορά των 40 εξαιρετικής τέχνης εικόνων σε άλλες. Το 1841 καταστράφηκε και πάλι για άλλη μια φορά. Στο μεγάλο ξεσηκωμό του 1866-69 ο εθνικός ρόλος της μονής υπήρξε σημαντικός. Είναι γνωστή η μεγάλη προσφορά των ιερομόναχων Παρθενίου Περίδη και Παρθενίου Κελαϊδή. Τον Ιούνιο του 1867 η μονή κανονιοβολήθηκε από τους Τούρκους, αποβιβάστηκαν τμήματα στρατού και τη λεηλάτησαν καίγοντας και τη βιβλιοθήκη της. Η τύχη όμως επιφύλαξε και μια χαρά στη μονή. Στο χώρο της στρατοπέδευσε για 20 μέρες ο συνταγματάρχης Τιμολ. Βάσσος, όταν το Φεβρουάριο του 1897 ήρθε με 1500 άνδρες να καταλάβει την Κρήτη και να κηρύξει την ένωσή της με την Ελλάδα, γεγονός που δεν άργησε να έρθει. Αλλά και κατά τη γερμανική εισβολή ο ρόλος που έπαιξε ήταν επίσης σημαντικός. Δίπλα από τη μονή λειτουργεί η Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, ένα ίδρυμα με διεθνή ακτινοβολία

ΜΟΝΗ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΣΤΙΣ ΚΟΡΑΚΙΕΣ

Η μονή υπάγεται στην Κοινότητα Κουνουπιδιανών της περιοχής Ακρωτηρίου Και απέχει από τα Χανιά . 7 χιλ.. Ο ναός είναι δίκλιτος και είναι αφιερωμένος στον Άγιο του ναού χτίστηκαν ο ζωή στο μοναστήρι. Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς ιδρύθηκε. Πιστεύεται πάντως ότι είναι παλαιά και ιδρύθηκε από κάποιο βυζαντινό βασιλιά. Πιστεύεται ακόμα ότι το πρώτο όνομά της ήταν Μονή του Βήτα, από τον πρώτο της κτήτορα ή ανακαινιστή. Ο μοναστικός γυναικείος πληθυσμός της μονής ήταν μεγάλος. Στην επανάσταση του 1821σφάχτηκε μεγάλος αριθμός καλογραιών. Το μοναστήρι καταστράφηκε κι έμεινε έρημο ως το 1840.Με την καταστροφή του μοναστηριού αφανίστηκε ό,τι πολύτιμο διέθετε η μονή, καθώς και κάθε άλλο διαφωτιστικό στοιχείο που συνδέεται μ' αυτό. Προσπάθειες για την ανασυγκρότηση και αναδιοργάνωση έγιναν πολλές, χωρίς όμως και να τελεσφορήσουν. Η τελική προσπάθεια που έγινε και είχε αποτέλεσμα, ήταν αυτή που συνέπιπτε με την επανάσταση του 1866-69. Η μονή από τότε λειτουργεί συνεχώς Και χωρίς διαλείμματα. Έπαιξε ρόλο στην εξέλιξη των επαναστατικών κινημάτων, γιατί στο χώρο της γίνονταν συσκέψεις των επαναστατών. Το1896-97 οι καλόγριες εγκατέλειψαν το μοναστήρι μπροστά στον τουρκικό κίνδυνο και πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους στους τραυματίες επαναστάτες στη Μονή της Αγίας Τριάδας. Οι Τούρκοι, καθώς σωστά είχαν υπολογίσει (οι μοναχές, διέρρηξαν τα κελιά, λεηλάτησαν το μοναστήρι, χωρίς όμως να προλάβουν να το κάψουν. Η μονή, που στη δύναμή της ανήκουν σήμερα 20 μοναχές, εξακολουθεί την παράδοση του εργόχειρου που από τις αρχές του αιώνα μας παραδίνονται μαθήμα

ΜΟΝΗ ΧΡΥΣΟΠΗΓΗΣ

Προς τα δεξιά του δρόμου Χανίων Σούδας και σε απόσταση 3 χιλ. βρίσκεται η Χρυσοπηγή ή Μονή της Ζωοδόχου Πηγής του Χαρτοφύλακα. Στην είσοδο της μονής υπήρχε επιγραφή με βυζαντινά γράμματα, το οικόσημο του Χαρτοφύλακα και το έτος 1863, κατά το οποίο ιδρύθηκε η γυναικεία μονή. Κατά την παράδοση ο αρχικός ναός την μονής ανήκε στην οικογένεια των Χαρτοφυλάκων και η ίδρυσή της ανάγεται στις αρχές του150υ αιώνα. Η μονή βρισκόταν σε μεγάλη πνευματική άνθιση. Τα τελευταία χρόνια της ενετοκρατίας, η οποία όμως ανακόπηκε από τους νέους κατακτητές. ηγούμενος τη μονής Φιλόθεος Σκούφος, καλλιτέχνης αγιογράφος, αναδείχτηκε συνάμα και γενναίος πολεμιστής. Με άλλους 34 μοναχούς υπερασπίστηκε το μοναστήρι για να μην πέσει στα χέρια των Τούρκων. Με δυσκολία κατόρθωσε να διαφύγει με άλλους δύο συμπολεμιστές προς την

πλευρά της Σούδας. Κατέφυγε στα Επτάνησα τελικά, διασώζοντας διάφορα ιερά σκεύη και κειμήλια της μονής. Εξελίχθηκε σε σπουδαίο αγιογράφο. Έργα του υπάρχουν σε πολλά μουσεία. Η μονή ανακηρύσσεται σταυροπηγιακή, όπως προκύπτει από σιγίλιο του έτους 1681. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1692 η Βενετία στέλνει στην Κρήτη το ναύαρχο Δομένικο Μοτσενίγο, με σκοπό να καταλάβει τα Χανιά κινητοποιώντας το ντόπιο στοιχείο. Η επιχείρηση αυτή είχε άδοξο τέλος. Λίγο πριν από την επανάσταση του 1821 μια άγρια σφαγή των μοναχών γίνεται από τους γενιτσάρους την ημέρα του Πάσχα. Το μοναστήρι καταδικάζεται έτσι στην ερήμωση και την αφάνεια, για να μπορέσει και πάλι μετά το 1830 να εξέλθει απ' αυτή και να παίξει τον υψηλό χριστιανικό του ρόλο. Το 1976 η μονή μετατράπηκε σε γυναικεία. Στο χώρο της λειτουργεί εκκλησιαστικό μουσείο, με εικόνες, πατριαρχικά έγγραφα.

ΜΟΝΗ ΧΡΥΣΟΣΚΑΛΙΤΙΣΣΑΣ

Μονή σκαρφαλωμένη σ' ένα συμπαγή και απόκρημνο βράχο της Δυτικής Κρήτης ύψους 35 μ. με απεριόριστη θέα προς το Λιβυκό πέλαγος. Υπάγεται στην Κοινότητα Κούνεσι και η απόστασή της από τα Χανιά είναι 73 χιλιόμετρα. Η ονομασία της μονής οφείλεται στο ένα σκαλοπάτι, από τα 98 που μας ανεβάζουν στο ναό, που ήταν χρυσό κατά την παράδοση. Σύμφωνα με μια άλλη παράδοση το χρυσό σκαλοπάτι πουλήθηκε από το Πατριαρχείο, για να αντιμετωπίσει τα σοβαρά

προβλήματα που είχαν προκύψει στα πρώτα χρόνια της τουρκοκρατίας. Ο ναός είναι δίκλιτος αφιερωμένος στην κοίμηση της Θεοτόκου και της Αγίας Τριάδας. Δεν είναι γνωστό πότε ακριβώς χτίστηκε. Σε κοντινό πάντως με τη μονή χώρο λειτουργούσε και η Μονή του Αγίου Νικολάου, στα πρώτα χρόνια της τουρκοκρατίας. Και οι δύο όμως ερημώθηκαν για πολλά χρόνια. Η αναβίωση της μονής άρχισε το 1855. Τότε ο μοναχός Μανασσής Γλυνιάς από το χωριό Ασκύφου, αδελφός ως φαίνεται της Μονής Οδηγήτριας στη Μεσσαρά, ανακαίνισε τη μονή, χτίζοντας ξενώνα, αποθήκες και εγκαινιάστηκε τον ίδιο χρόνο. Το 1940 η μονή έγινε γυναικεία με απόφαση της Ιεράς Συνόδου. Η μονή δεν ξεπέρασε ποτέ σε αριθμό τους 5-6 μοναχούς. Στο χώρο της μονής έχει ταφεί κατά την παράδοση ο αρχηγός της μιας από τις επαναστάσεις κατά των Ενετών, ο Γεώργιος Καντανολέων και ο γιος του Πέτρος από το Κουστογέρακο. Εκτός από τη σπάνια ομορφιά του τοπίου έχει καταγραφεί και από την ιστορία ως τόπος μαρτυρίου. Υπάρχουν και άλλα

μοναστήρια στο νομό, τα οποία είναι νεότερης κατασκευής. Ο σημερινός ναός ανοικοδομήθηκε το 1894.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

- Λογοθέτης Μ, Εισήγηση στο 13^ο Συνέδριο Πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων με θέμα: *Δάση-Χωροταξία-Τουρισμός*, Ρόδος 19-22 Οκτωβρίου 2001
- Μεξιά Α. (2002), *Τουρισμός-Περιβάλλον Επιπτώσεις*, Σημειώσεις για το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, «Σχεδιασμός, Διοίκηση και Πολιτική του Τουρισμού», στα πλαίσια του μαθήματος Τουρισμός και Περιβάλλον, Χίος
- Παπαδάκη-Τζεδάκη Σ. (1999), *Ενδογενής Τουριστική Ανάπτυξη: Διαρθρωμένη ή Αποδιαρθρωμένη Τοπική Ανάπτυξη; Η περίπτωση του Ρεθύμνου Κρήτης*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Παπακωνσταντινίδης Λ. (1993), *Αγροτουρισμός: Σταθμός στο Δρόμο για την Τοπική Ανάπτυξη*, Αθήνα: Εκδόσεις Δωρικός
- Παπανίκος Γ. (1999), *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και οι Επιπτώσεις στον Ελληνικό Τουρισμό*, Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων
- Παρπαϊρης Α. (2000), *Τουρισμός και Περιβάλλον*, Σημειώσεις για το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, Σχεδιασμός, Διοίκηση και πολιτική του Τουρισμού, στα πλαίσια του μαθήματος Τουρισμός και Περιβάλλον
- Παυλόπουλος Π. (2001), *Ο Χειμερινός Τουρισμός στην Ελλάδα: Ανάλυση-Συμπεράσματα-Προτάσεις*, Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων
- Στασινοπούλου Ε(2003), *Hotels Spa: Προορισμοί σαν Οάσεις*, Άρθρο στο περιοδικό BLUE (Aegean Airlines)
- Σφακιανάκης Μ. (2000), *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*, Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην
- Σχιζιάς Γ. (1998), «Ο Άλλος Τουρισμός»: *Η Οικολογική Διέξοδος στα Αδιέξοδα του Συμβατικού Τουρισμού*, Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις/Οικοτοπία
- Michael Hall and Alan A. Lew, (1998), *Sustainable Tourism : a geographical perspective*, Essex :Addison Wesley Longman
- Salah Wahab and John J. Pigram (1997), *Tourism, Development and Growth : the challenge of sustainability*, London :Routledge

<http://www.chania.gr/city/usefull-phones/touristic-info.html>

<http://www.chania-info.gr/>

<http://www.visitgreece.gr/?langID=1>

<http://www.etasa.gr/page.aspx>

<http://www.grhotels.gr/EN/Pages/default.aspx>

<http://www.otek.edu.gr/index.html>

<http://www.hapco.gr/>

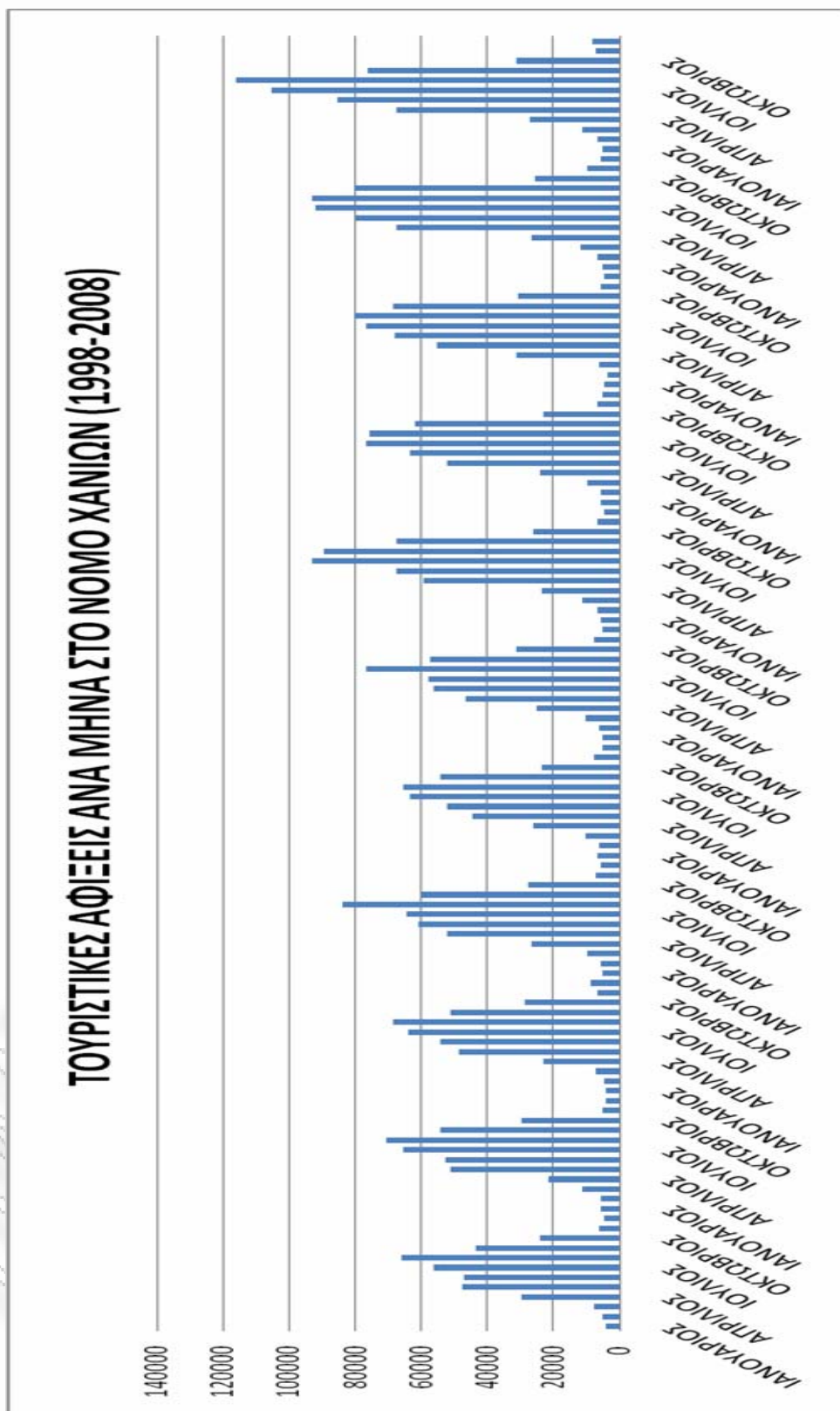
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΠΑ

4^ο Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο : Π Ρ Ο Β Λ Ε Ψ Η Α Φ Ι Ξ Ε Ω Ν Σ Τ Α Χ Α Ν Ι Α

Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για το μοντέλο πρόβλεψης είναι τα επίσημα στοιχεία για τις αφίξεις τουριστών στο νομό Χανίων, όπως έχουν καταγραφεί από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.). Για τη μελέτη αυτή χρησιμοποιήθηκαν οι τουριστικές αφίξεις στο νομό για όλους τους τουρίστες που φιλοξενήθηκαν στα καταλλήματα ξενοδοχειακού τύπου πλην των κάμπινγκ. Στους εν λόγω τουρίστες συμπεριλαμβάνονται και οι Έλληνες (εσωτερικός τουρισμός Ελλάδας), και έχουν χρησιμοποιηθεί τα μηνιαία στοιχεία των τελευταίων 11 ετών, δηλαδή από τον Ιανουάριο του 1998 μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2008. Στο παρακάτω γράφημα ακολουθεί μια συνοπτική απεικόνιση των τουριστικών αφίξεων στο νομό κατά μήνα για τα έτη 1998-2008, στο οποίο φαίνεται ξεκάθαρα η εποχικότητα του τουριστικού προϊόντος στο νησί. Όπως φαίνεται οι αφίξεις αυξάνονται όσο πλησιάζουν οι θερινοί μήνες του έτους, και μειώνονται αντίστοιχα όσο προχωράμε προς το φθινόπωρο.

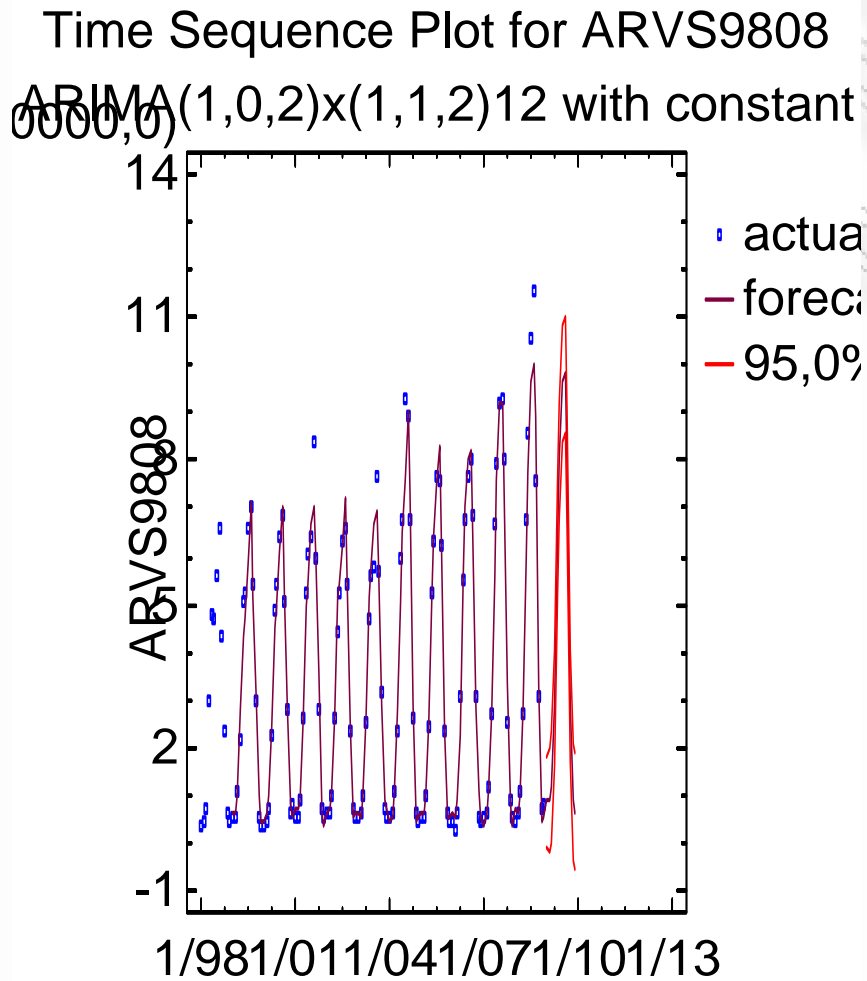
Γράφημα 4 : Τουριστικές αφίξεις στο νομό Χανίων (1998-2008)

Πηγή : Γ.Γ. ΕΣΥΕ

Το μοντέλο που προκρίνεται για να δώσει προβλέψεις είναι το $ARIMA(1,0,2) \times (1,1,2)_{12}$, και με βάση το περιοδόγραμμα η χρονοσειρά χαρακτηρίζεται εποχική με περίοδο 12 μήνες.

Γράφημα 5 : Γράφημα χρονοσειράς με την αντίστοιχη πρόβλεψη για το 2009

Κάνοντας χρήση του μοντέλου $ARIMA(1,0,2) \times (1,1,2)_{12}$ προκύπτουν προβλέψεις για το έτος 2009 με τα αντίστοιχα 95% διαστήματα εμπιστοσύνης.

Πίνακας 2 : Προβλέψεις για το έτος 2009 με βάση στοιχεία ετών 1998-2008

		<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
<i>Period</i>	<i>Forecast</i>	<i>Limit</i>	<i>Limit</i>
1/09	8798,92	0	18275,7
2/09	8963,35	0	19638,6
3/09	12088,1	229,025	23947,2
4/09	28812,4	16809,0	40815,8
5/09	64240,8	52218,9	76262,7
6/09	80167,0	68142,7	92191,3
7/09	96061,7	84037,1	108086,
8/09	98041,5	86016,8	110066,
9/09	77993,2	65968,5	90017,8
10/09	29085,3	17060,7	41110,0
11/09	8828,95	0	20853,6
12/09	6931,04	0	18955,7

Οι παραπάνω προβλέψεις δείχνουν ότι το 2009 οι αφίξεις θα κινηθούν πτωτικά σε σχέση με το 2008, πράγμα που εκ των υστέρων επιβεβαιώθηκε.

5^ο Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Η ανάπτυξη του τουρισμού της Κρήτης ακολουθεί σε γενικές γραμμές τις τάσεις ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού, ο οποίος ξεκινάει στη δεκαετία του '30, σαν οργανωμένος περιηγητικός τουρισμός, με αποκλειστικό σκοπό την επίσκεψη των σημαντικών αρχαιολογικών χώρων.

Από τον περιορισμένο και επιλεκτικό περιηγητικό ή μορφωτικό - εκπαιδευτικό τουρισμό, όπως αυτός ονομάζεται σήμερα, ο τουρισμός της Κρήτης μετεξελίχθηκε όπως γενικότερα ο Ελληνικός τουρισμός, αλλά και ο Μεσογειακός τουρισμός, σε μαζικό και προσανατολισμένο, κυρίως, προς τις θερινές διακοπές των Βορειοευρωπαίων.

Ο τουρισμός ειδικότερα αποτελεί για την Κρήτη ένα δυναμικό παράγοντα που εδώ και μερικές δεκαετίες στηρίζει και προωθεί την τοπική ανάπτυξη. Τη δυναμική αυτή παρουσία του τουρισμού στην τοπική οικονομία επιβεβαιώνει η ευρεία συμμετοχή του στην διαμόρφωση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος και η μαζική προσφορά του στην εξασφάλιση ευκαιριών απασχόλησης, όχι μόνο για τον ντόπιο πληθυσμό, αλλά και σε εργατικό δυναμικό άλλων περιοχών της χώρας.

Τα τελευταία χρόνια το νησί το επισκέπτονται περίπου δύομισι εκατομμύρια τουρίστες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επισκεπτών συγκεντρώνεται κυρίως στα βόρεια παράλια του νησιού γεγονός που έχει προκαλέσει σημαντικά προβλήματα στις περιοχές αυτές. Το περιβάλλον αντιμετωπίζει όντως προβλήματα λόγω της τουριστικής ανάπτυξης, ωστόσο αυτό δεν οφείλεται στην τουριστική δραστηριότητα, αλλά στον άναρχο και απρογραμματιστό τρόπο ανάπτυξής της.

Η νέα εποχή έχει πολύ περισσότερες απαιτήσεις και πολύ περισσότερες προκλήσεις. Οι ποιοτικές απαιτήσεις τόσο του μαζικού τουρισμού όσο και των μεμονωμένων, ειδικών ενδιαφερόντων επισκεπτών έχουν αυξηθεί, ενώ ταυτόχρονα έχει αυξηθεί πολύ ο ανταγωνισμός ακόμα και από τουριστικούς προορισμούς που βρίσκονται σε πολύ μακρινές τοποθεσίες, ακόμη και σε άλλες ηπείρους.

Το κρητικό τουριστικό προϊόν στρέφεται με αργά αλλά σταθερά βήματα προς την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού με απώτερο σκοπό την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος αλλά και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, αθλητικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός

κ.λ.π.) βοηθούν στην ανάπτυξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης του νησιού καθώς είναι περιβαλλοντικά φιλικές και δεν λαμβάνουν εντατική μορφή.

Μετά το 1980 πληθαίνουν οι προσπάθειες να προωθηθεί ένα πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης του οποίου βασικό χαρακτηριστικό θα είναι η βιώσιμη ανάπτυξη. Οι περιοχές – στόχοι είναι κυρίως δυο, αφενός αυτές που έχουν υιοθετήσει το πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού και αφετέρου εκείνες που βρίσκονται στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης τους και μπορούν με τον ανάλογο προγραμματισμό να αποκτήσουν βιώσιμα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά.

Με τον όρο «βιώσιμη» τουριστική ανάπτυξη περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για την συνεχή ανατροφοδότηση της.

Οι κυρίαρχες παράμετροι της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι οι ακόλουθες:

- Ειδικός σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης, με στόχο την ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον.
- Ενίσχυση όλων των μέτρων (τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, λειτουργικές διασυνδέσεις ανάμεσα στους διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας, έρευνα, εκπαίδευση, μάρκετινγκ) που συμβάλλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης της ανάπτυξης.
- Ειδικό θεσμικό πλαίσιο που θα προωθεί τις διαδικασίες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και την τοπική συμμετοχή.
- Προώθηση μέτρων και πολιτικών που συμβάλλουν στην προστασία και την ανάδειξη του τοπικού φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.
- Χρήση των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης.

Οι σημαντικές ελλείψεις που παρουσιάζει ο σχεδιασμός και προγραμματισμός της τουριστικής ανάπτυξης, ακόμη και σε αναπτυγμένες χώρες, έχει οδηγήσει στην εφαρμογή προγραμμάτων βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης με διαφορετικό βαθμό επιτυχίας. Σε άλλες περιπτώσεις το υιοθετούμενο πρότυπο έχει λίγα μόνο χαρακτηριστικά της αειφορίας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις περισσότερα. Η υιοθέτηση και προώθηση αυτού του προτύπου από υπερεθνικούς και εθνικούς φορείς που σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη, αποτελεί

σημαντική ένδειξη ότι ο αειφορικός τουρισμός σταδιακά θα επεκτείνεται στο διεθνή χώρο. Τη διαπίστωση αυτή ενισχύει και η παράλληλη δυναμική τάση ανάπτυξης των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού που συμβάλλουν στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Πιο συγκεκριμένα:

1. Οι ειδικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού και κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση (π.χ. συνέδρια, οικολογία, πολιτισμός) και από την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής στις τουριστικές περιοχές που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των τουριστών της κάθε ειδικής μορφής.
2. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αποτελούν τμήμα των ειδικών μορφών και χαρακτηρίζονται επίσης από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου ειδικού κινήτρου στη ζήτηση το οποίο συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα όπως: φυσιολατρία, ταξίδια περιπέτειας, αθλητισμός, περιήγηση, περιβάλλον, γνωριμία με την τοπική παράδοση. Στις εναλλακτικές μορφές, οι τουρίστες συχνά επιλέγουν ένα τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού. Επιπλέον, και στις εναλλακτικές μορφές καταγράφεται η ανάπτυξη μιας ειδικής υποδομής που εξυπηρετεί τους συγκεκριμένους τουρίστες. Τέλος, κοινός παρανομαστής, τόσο στη ζήτηση όσο και στην προσφορά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αποτελεί ο σεβασμός της τοπικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής δομής.

Στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές χρησιμοποιούνται στα πλαίσια ενός προγραμματισμού που έχει δύο στόχους: αφενός την προσφορά μεγαλύτερου αριθμού εξειδικευμένων υπηρεσιών που καλύπτουν τη ζήτηση ειδικών ομάδων τουριστών, και αφετέρου τη συγκρότηση ενός προτύπου ανάπτυξης που εντάσσεται ισόρροπα στην υπάρχουσα δομή, είτε βελτιώνοντας την προϋπάρχουσα κατάσταση (π.χ. στις περιοχές με οργανωμένο τουρισμό διακοπών), είτε διαμορφώνοντας μια νέα παραγωγική δομή στον τουριστικό τομέα όπου κυριαρχούν οι υποδομές και οι υπηρεσίες των ειδικών και εναλλακτικών μορφών. Στο πλαίσιο αυτό ενισχύεται η συγκροτημένη ανάπτυξη αυτών των μορφών κατά ομάδες ή πλέγματα. Στόχος είναι η διαμόρφωση μιας υποδομής προσφοράς που θα ανταποκρίνεται σε διαφορετικούς τύπους ζήτησης και θα συμβάλλει στη βασική αρχή της αειφορίας: την ανατροφοδότηση της ανάπτυξης. Σκόπιμο είναι αυτά τα πλέγματα των ειδικών και εναλλακτικών μορφών να συγκροτούνται με βάση κάποια κοινά χαρακτηριστικά των κινήτρων των τουριστών. Τα

χαρακτηριστικά συγκροτούν και τις ανάλογες «ομάδες – στόχους» του μάρκετινγκ της περιοχής. Βασική παράμετρος επιτυχίας αυτής της πολιτικής αποτελεί η τήρηση των αρχών της αειφορίας οι οποίες προαναφέρθηκαν και ο μακροχρόνιος προγραμματισμός.

Η εντυπωσιακή ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε πολλές περιοχές του κόσμου έχει συμβάλει, ιδιαίτερα τις δυο τελευταίες δεκαετίες, στην ανάπτυξη ενός προτύπου που συγκροτείται από υποδομές και υπηρεσίες που εξυπηρετούν αυτόν τον τύπο τουρισμού. Το πρότυπο αυτό εντοπίζεται κυρίως σε περιοχές της υπαίθρου με πλούσιους περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς πόρους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το πρότυπο στηρίζεται στην ανάπτυξη μιας μόνον εναλλακτικής μορφής (π.χ. οικοτουρισμός), ενώ σε άλλες στην ανάπτυξη περισσότερων (π.χ. οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, πολιτιστικός κ.λ.π.) Συχνά η ανάπτυξη αυτού του προτύπου- σε σχέση με την τοπική παραγωγική, κοινωνική και περιβαλλοντική δομή-αποκτά μαζικά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα να έχει δυσμενείς επιπτώσεις, ιδιαίτερα σε οικολογικά και κοινωνικά «ευαίσθητες» περιοχές της υπαίθρου όπου παρατηρείται μια μαζικοποίηση του εναλλακτικού τουρισμού. Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίθεση με τον ουσιαστικό στόχο μια τέτοιας ανάπτυξης: την ένταξη στην κοινωνική παραγωγική δομή της περιοχής με παράλληλη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι άρα δεδομένο ότι και στην περίπτωση αυτού του προτύπου, όπως και στα προηγούμενα, καταγράφεται η ανάγκη για ορθολογικό σχεδιασμό, προγραμματισμό, οργάνωση και διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης.

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη πρέπει να στηριχτεί στην ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, στον εμπλουτισμό και την διαφοροποίηση του και στην ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού. Η τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Κρήτης έως σήμερα:

- α) έχει αφήσει περιοχές αναξιοποίητες,
- β) έχει δημιουργήσει ώριμες τουριστικά περιοχές και
- γ) έχει οδηγήσει περιοχές σε κρίση έχοντας υπερβεί τη φέρουσα ικανότητα τους.

Για όλες αυτές, το μοντέλο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης προβάλλει ως το πλέον κατάλληλο για τη διαμόρφωση μιας μεσομακροπρόθεσμης αποτελεσματικής στρατηγικής και όλα τα σενάρια και οι στόχοι λειτουργούν προς την κατεύθυνση αυτή.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, αθλητικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός κ.λ.π.) εξ' ορισμού συνάδουν με το μοντέλο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, καθόσον είναι δραστηριότητες που δεν λαμβάνουν εντατική μορφή και είναι κατεξοχήν περιβαλλοντικά φιλικές.

Η Κρήτη παραμένει ένας παραδοσιακός προορισμός αναψυχής που προσφέρει ήλιο, θάλασσα, παραλίες και πολιτισμικά μνημεία. Η ζήτηση αυτού του είδους τουριστικών πακέτων εξακολουθεί να αυξάνεται, αλλά με χαμηλούς ρυθμούς. Ο τομέας του τουρισμού είναι ένας από τους βασικούς της οικονομίας του νησιού. Γενικά έχει μια ικανοποιητική απόδοση τα τελευταία χρόνια παρά την διαπίστωση ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες δεν έχουν πάντα το απαιτούμενο επίπεδο ποιότητας το οποίο θα πρέπει και να προβληματίσει.

Η Κρήτη δέχτηκε περίπου 2,5 εκατομμύρια τουρίστες το έτος 2002. Οι τιμές αυτές αντιπροσωπεύουν το 25% του συνολικού αριθμού των επισκεπτών στην Ελλάδα. Οι επισκέπτες που προέρχονται από τη Γερμανία αποτελούν το 25% των αφίξεων με μισθωμένες πτήσεις, από το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελούν το 18% και από τα Σκανδιναβικά κράτη το 17%. Οι επισκέπτες από τα ανατολικά κράτη αποτελούν λιγότερο του 7% του συνόλου, αλλά το ποσοστό αυτό παρουσιάζει αυξητική τάση. Η Κρήτη προσελκύει τουρίστες υψηλής εισοδηματικής στάθμης και μορφωτικού επιπέδου, που την επισκέπτονται την καλοκαιρινή περίοδο με μέση διάρκεια ταξιδιού 1-2 εβδομάδες, διάρκεια που εμφανίζει τα τελευταία χρόνια πτωτική τάση.

Μεγάλη μερίδα του μαζικού τουρισμού της Κρήτης θα πρέπει να οδηγηθεί στο μέλλον σε χώρους με καινούργιες εγκαταστάσεις και ελκυστικό φυσικό περιβάλλον. Οι εγκαταστάσεις τέτοιων χώρων θα περιλαμβάνουν για παράδειγμα, γήπεδα γκολφ, κέντρα παροχής υπηρεσιών σε θέματα υγείας, και γενικά διάφορες εγκαταστάσεις αναψυχής και παροχής υπηρεσιών (υπαίθριες ή μη).

Η ανάπτυξη του τουρισμού δεν είναι ισόρροπη μεταξύ της βόρειας και νότιας ακτής του νησιού. Ο ρυθμός ανάπτυξης είναι υψηλός στη βόρεια πλευρά και σε λίγα διάσπαρτα σημεία της νότιας. Το επίπεδο της τουριστικής προσφοράς διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, όπως επίσης και το επίπεδο της τουριστικής ζήτησης.

Η τουριστική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Κρήτης έχει οδηγήσει ορισμένες περιοχές στην υπέρβαση της αντοχής του συστήματος (φέρουσας ικανότητας) με αποτέλεσμα να έχουν δημιουργηθεί δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στο φυσικό όσο και στο ανθρωπογενές περιβάλλον. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών αλλά και να προστατευτούν και οι υπόλοιπες περιοχές προκειμένου να μην φτάσουν σε αυτό το σημείο.

Το βέλτιστο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης για την Περιφέρεια Κρήτης, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες, τις ανάγκες και τις αδυναμίες του κρητικού τουριστικού προϊόντος είναι η Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη. Βασίζεται σε παρεμβάσεις και δραστηριότητες μη εντατικές και θέτει ως προτεραιότητα την ποιότητα έναντι της ποσότητας. Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη επιδιώκει τη χωροχρονική ισοκατανομή της τουριστικής δραστηριότητας, εις τρόπον ώστε να ελαχιστοποιούνται οι δυσμενείς επιπτώσεις(περιβαλλοντικές, κοινωνικές κ.α.) από την υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας του εκάστοτε τουριστικού πόλου και παράλληλα να διασφαλίζεται η ύπαρξη ή και δημιουργία κρίσιμων πυρήνων- κέντρων εξυπηρέτησης και διάχυσης της τουριστικής κίνησης. Για την υλοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης υιοθετούνται οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που δεν έχουν εντατική μορφή και είναι περιβαλλοντικά φιλικές.

Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια για μεταβολή της εικόνας αυτής που θέλει την Κρήτη να προσφέρει αποκλειστικά ήλιο και παραλίες, επιδιώκοντας να αναπτύξει και άλλες δραστηριότητες που να εντάσσονται στα πλαίσια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Αυτό απαιτεί εντατικοποίηση της προσπάθειας για μια πολύπλευρη ανάπτυξη του τουρισμού, ένας συντονισμός και μια λειτουργική αποτελεσματικότητα.

Μέσα στα πλαίσια αυτά, η βασική αναπτυξιακή στρατηγική στοχεύει στη μεταβολή της τουριστικής φυσιογνωμίας της Κρήτης εν γένει. Στρατηγικός στόχος είναι η μεταβολή της διεθνούς εικόνας ότι η Κρήτη δεν είναι κατάλληλη μόνο για παραθεριστικό τουρισμό και να προβληθεί το γεγονός ότι προσφέρεται για επισκέψεις κατά τη διάρκεια όλου του έτους, κυρίως λόγω των πολιτιστικών της πόρων, αλλά και των υπόλοιπων φυσικών της καλλονών.

Η στρατηγική ανάπτυξη του τουρισμού στην Κρήτη πρέπει να γίνει αποδεκτή από όλους τους φορείς και να υπηρετηθεί με συνέπεια, με στόχο την ικανότητα της Κρήτης να καθορίζει την αναπτυξιακή της πορεία και την επανένταξη της στην αγορά θερινού και

χειμερινού τουρισμού, με τη μορφή ενός πακέτου τουριστικών προϊόντων υψηλής ποιότητας.

Οι βασικοί άξονες για την ανάπτυξη ενός σχεδίου τουρισμού για την Περιφέρεια της Κρήτης είναι οι εξής:

Ειδικές και γενικές υποδομές

- Επενδύσεις σε ειδικές υποδομές χώρων αναψυχής και αθλητισμού (μονοπάτια για πεζοπορία, για ποδηλασία, για ιππασία, ανάπτυξη μαρίνων, αθλητικών κέντρων, πισίνες, κτλ.) με στόχο την βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών και την προσέλκυση υψηλού εισοδήματος επισκεπτών του νησιού.
- Επενδύσεις σε βασική υποδομή όπως αεροδρόμια, ύδρευση, αποχετευτικό σύστημα, παροχή ηλεκτρικής ενέργειας (ανανεώσιμες πηγές), τηλεπικοινωνίες, και μερικές βελτιώσεις στο οδικό δίκτυο του νησιού.

Καταλύματα

- Επένδυση σε μικρό αριθμό υψηλής ποιότητας καταλυμάτων σε επιλεγμένες περιοχές π.χ. σε ορεινές περιοχές, περιοχές λιγότερο αναπτυγμένες όπου προωθείται και η κατασκευή συμπληρωματικών χώρων αναψυχής. Θεσμοθέτηση κινήτρων για την προώθηση των παραπάνω επενδύσεων.
- Έλεγχος της ποιότητας των καταλυμάτων που λειτουργούν.
- Δημιουργία ενός αξιόπιστου καταλόγου που θα κατηγοριοποιεί τα καταλύματα διαμονής επισκεπτών (ξενοδοχεία, διαμερίσματα), που θα στηριχτεί σε επιτόπιους ελέγχους των αρμόδιων οργάνων.

Υπηρεσίες

- Ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων υψηλής ποιότητας που στηρίζονται στην αξιοποίηση δεξιοτήτων και καινοτομικών πρακτικών που έχουν αναπτυχθεί στη Περιφέρεια της Κρήτης (πχ. ιατρικός τουρισμός, αθλητικό τουρισμός κλπ).
- Προώθηση των τουριστικών προϊόντων με σύγχρονες μεθόδους marketing.
- Βελτίωση της έντυπης ή άλλης μορφής παρουσίασης και περιγραφής των αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων του νησιού ώστε ο επισκέπτης να έχει εύκολη πρόσβαση και πιο ολοκληρωμένη εικόνα της ιστορίας του νησιού.

- Αξιοποίηση των επιτυχημένων παραδειγμάτων που επιδεικνύει σήμερα ο τουριστικός τομέας της Κρήτης - ειδικά αυτών που στοχεύουν στην βελτίωση της ποιότητας τροφίμων και ποτών που διατίθενται από τα καταστήματα, στην εξυπηρέτηση πελατών, στην περιβαλλοντική διαχείριση, στην ορθολογική διαχείριση ακτών, κτλ.
- Οργάνωση μικρού αριθμού υψηλής ποιότητας και διεθνούς εμβέλειας καλλιτεχνικών, αθλητικών και πολιτισμικών εκδηλώσεων καθ' όλη την διάρκεια του έτους.
- Αύξηση των επενδύσεων στην εκπαίδευση των εργαζομένων στο τομέα του τουρισμού αλλά και στην ενημέρωση των πολιτών για τα έμμεσα και άμεσα αποτελέσματα της ανάπτυξης του τομέα του τουρισμού.

Περιβάλλον

- Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος (ακτές και περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, ορεινές περιοχές, κτλ.) του νησιού, βελτίωση της πρόσβασης σε αυτούς τους χώρους (μονοπάτια, ποδηλατο-διαδρομές, ειδικές διαδρομές για άλογα, κτλ.), και παραγωγή των κατάλληλων ενημερωτικών εντύπων και χαρτών που υποστηρίζουν τον επισκέπτη
- Επίλυση του σημαντικότερου προβλήματος της διαχείρισης των στερεών απορριμμάτων στην Κρήτη και της άναρχης οικιστικής ανάπτυξης. Βελτίωση της εικόνας που παρουσιάζει το νησί στον επισκέπτη.

Η προσπάθεια αναπροσανατολισμού του τουρισμού πρέπει να πραγματοποιηθεί σε τοπικό επίπεδο, στη μάχη της βελτίωσης των υποδομών και της δημιουργίας νέων προκλήσεων για τους ξένους επισκέπτες. Η επιτυχία του εγχειρήματος δεν είναι πάντα συνάρτηση του μεγέθους των επενδύσεων που πραγματοποιούνται. Σε αρκετές περιπτώσεις απαιτείται περισσότερο καλή οργάνωση και συντονισμός, ως επίσης και πρακτική προσέγγιση των θεμάτων.

Όλα τα παραπάνω χρειάζονται άμεση υποστήριξη από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα με στόχο την δημιουργία υποδομών υψηλής ποιότητας που θα συμβάλει στον σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας στρατηγικής για τον τουρισμό της Κρήτης. Είναι αναγκαίο να υιοθετηθούν προτεραιότητες σχετικά με τα έργα που θα υλοποιηθούν και γενικότερα με τις δράσεις που θα αναληφθούν ή εφαρμόζονται ήδη με στόχο τη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης.

Η Περιφέρεια Κρήτης εμφάνισε ραγδαία τουριστική ανάπτυξη, η οποία σε σχέση με άλλες περιοχές της Ελλάδος συντελέστηκε σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε η εθνική πολιτική που από τα τέλη της δεκαετίας του '70 ενθάρρυνε την τουριστική ανάπτυξη με σειρά οικονομικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν σε επιχειρήσεις για τη δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων. Ο ήλιος, η θάλασσα και οι παραλίες αποδείχθηκαν οι πρώτοι ισχυροί πόλοι έλξης αλλοδαπών τουριστών για την Κρήτη, δημιουργώντας την εικόνα ενός προορισμού μαζικού τουρισμού.

Είναι γεγονός ότι μέχρι σήμερα το σημαντικότερο ποσοτικά τμήμα της τουριστικής αγοράς στην Περιφέρεια Κρήτης αποτελεί ο τουρισμός διακοπών, ο οποίος βασίζεται στα 4s (sea, sun, sand, sex). Ωστόσο τα τελευταία χρόνια η αμφισβήτηση του μοντέλου του μαζικού τουρισμού και η αλλαγή των προτιμήσεων των τουριστών προς περισσότερο ενεργητικές διακοπές, συνέβαλλε στην αναζήτηση και στην σταδιακή ανάπτυξη νέων εναλλακτικών και περισσότερο ήπιων και ενεργητικών μορφών τουρισμού. Η τάση αυτή της ζήτησης αποτελεί μία νέα πραγματικότητα για τη διεθνή τουριστική προσφορά, η οποία για να την αντιμετωπίσει τείνει να εξειδικεύσει και να επεκτείνει τα τουριστικά προϊόντα και τις υπηρεσίες της.

Για την αντιμετώπιση με τον καλύτερο δυνατό τρόπο αυτών των νέων συνθηκών η Περιφέρεια Κρήτης οφείλει να υιοθετήσει το σχέδιο της Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης. Το μοντέλο αυτό βασίζεται στην εναρμόνιση των στρατηγικών στόχων και μέσω του τουριστικής ανάπτυξης με βάση τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της Περιφέρειας το οποίο λαμβάνει υπόψη, τους περιορισμούς (οικολογικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς κ.λ.π.) του τόπου υποδοχής με στόχο τη βιωσιμότητα και τη διατηρησιμότητα του τουριστικού προϊόντος (τουριστικών πόρων). Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού θεωρούνται περιβαλλοντικά φιλικές και επομένως πιο βιώσιμες από τον μαζικό τουρισμό.

Η συγκροτημένη βιώσιμη ανάπτυξη με τη βοήθεια εργαλείων όπως αυτό της φέρουσας ικανότητας για τον τουρισμό (Sustainable Development) πρέπει να αποτελεί την κατευθυντήρια πολιτική, καθώς παράλληλα με την επιδιωκόμενη προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (προϋπόθεση ύπαρξης και ιδιαίτερα του τουρισμού) επιτυγχάνεται ταυτόχρονα η συνέχιση και του περιβάλλοντος.

Οι ανάγκες της σύγχρονης τουριστικής ζήτησης οδηγούν στην ανάπτυξη πολιτικών ενίσχυσης και προώθησης ενός πλέγματος εναλλακτικών μορφών τουρισμού που αφορούν τον αγροτουρισμό, τον αθλητικό τουρισμό, τον πολιτιστικό, τον τουρισμό περιπέτειας κ.α.

Απέναντι στις νέες προκλήσεις και νέες απαιτήσεις, πρέπει να εφαρμοστεί μία πολιτική η οποία να εκτείνεται όχι μόνο στην Κρήτη αλλά και σε όλη τη χώρα, να σέβεται τον πολιτισμό και το περιβάλλον και να ενισχύει την οικονομική ανάπτυξη με έναν τρόπο βιώσιμο, ο οποίος αντέχει και στις αξίες και στην αισθητική και στον χρόνο. Μια πολιτική που χαρακτηρίζεται από την πολυμορφία, την ποιότητα και τη βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος.

Η προσπάθεια διαφύλαξης του περιβάλλοντος, που έλκει και αναπτύσσει τον τουρισμό, δεν μπορεί παρά να αποτελεί αποκλειστική φροντίδα, συνεχή και επίμονη, προκειμένου να διασφαλιστεί η διάρκεια (βιώσιμη ανάπτυξη) και οι θετικές επιπτώσεις από τη διεύρυνσή του. Το βάρος κατά συνέπεια, εντοπίζεται στη διαμόρφωση σωστής πολιτικής διαχείρισης του τουριστικού προϊόντος, που να μεγιστοποιεί τις ωφέλειες και να ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις, κάτι βέβαιο που η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη διασφαλίζει. Ανάμεσα στα χρήσιμα εργαλεία σχεδίασης της ζητούμενης πολιτικής για την Κρήτη αλλά και για την Ελλάδα, είναι η σε νέες κατευθύνσεις αναζήτηση των ποιοτικών και ποσοτικών παραμέτρων και συντελεστών που θα εμπλουτίσουν την εμπειρία (ντόπια και διεθνή) και θα υποβοηθήσουν τη λήψη αποφάσεων.

Αναμφίβολα η τουριστική δραστηριότητα είναι μία συνιστώσα παραγωγικών δράσεων που μπορεί να συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη πόλεων και τοποθεσιών ιστορικού, φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Πριν απ' αυτά όμως:

- Βασική προϋπόθεση για αειφορική ανάπτυξη είναι η εκπόνηση στρατηγικών σχεδίων για την τουριστική ανάπτυξη σε κλίμακα περιφέρειας και κράτους.
- Επιβάλλεται να εντοπιστούν οι πραγματικές δυνατότητες και η χωρητικότητα του τουριστικού υποδοχέα σε σχέση με το μέγεθος του, το φυσικό, ιστορικό και πολιτιστικό περιβάλλον του.
- Η κατανόηση και αξιολόγηση με κριτήρια αειφορίας της δυνατότητας τουριστικής ανάπτυξης

- Η ενθάρρυνση και υποστήριξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού οι οποίες είναι περισσότερο φιλικές στο περιβάλλον ως «Αντίδοτο» στις αρνητικές επιδράσεις του μαζικού τουρισμού
- Απαραίτητη βασική προϋπόθεση για την υποστήριξη και καθιέρωση εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι ο προσδιορισμός ορθολογιστικών κριτηρίων
- Η προσβασιμότητα για τα ΑΜΕΑ στις τουριστικές δραστηριότητες χρειάζεται να γίνει στόχος πρώτης προτεραιότητας για όλους όσοι εμπλέκονται στον τουρισμό.
- Ανάγκη υπάρχει για δικτύωση των μικρών ξενοδοχειακών μονάδων.
- Διασύνδεση του τουρισμού με τον πρωτογενή τομέα και προώθηση της πιστοποίησης τοπικών προϊόντων και τοπικής διατροφής
- Δράσεις προβολής του τουριστικού προϊόντος σε στοχευμένες αγορές.
- Ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης τουριστικών στελεχών
- Χρηματοδότηση ενός περιφερειακού δικτύου προώθησης των θεματικών μορφών τουρισμού με τη συμμετοχή τουριστικών επιχειρήσεων, εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων, ιδρυμάτων υγείας, πολιτιστικών φορέων και οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης
- Στον τομέα του μαζικού τουρισμού χρειάζεται η ευαισθητοποίηση των κατοίκων των περιοχών που τον δέχονται
- Και βέβαια οι αρχές που σχεδιάζουν και προγραμματίζουν την τουριστική δραστηριότητα, πρέπει να αντιληφθούν την ανάγκη ανταλλαγής απόψεων και εκπόνησης ερευνών από περισσότερες ειδικότητες εμπειρογνομόνων στον τομέα του τουρισμού, με βάση την τουριστική εμπειρία
- Είναι τέλος απαραίτητη η συμμετοχή αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων και περιβαντολλόγων σε κάθε επίπεδο σχεδιασμού της τουριστικής δραστηριότητας
- Και τέλος έργα υποδομής (για ασφαλείς και γρήγορες μεταφορές και κυρίες προς και από τις πύλες εισόδου (Α/Δ, Λιμάνια) που εκτός από τον ασαφή χαρακτηρισμό τους, το ουσιαστικό είναι η επέκταση και ολοκλήρωση των απαραίτητων εγκαταστάσεών τους. Οπωσδήποτε βέβαια τα έργα περιβάλλοντος, βιολογικοί καθαρισμοί, ορθολογική διαχείρισης στερεών απορριμμάτων κλπ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**ΕΛΛΗΝΙΚΗ**

- Βαρβαρέσος Στέλιος (2000): Τουρισμός- Έννοιες- Μεγέθη- Δομές Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Ηγουμενάκης Κ., Κραβαρίτης Ν., Λύτρας Π. (1998): Εισαγωγή στον τουρισμό, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks
- Ρίγγας Χρήστος (2003): Αειφορία και εναλλακτικές μορφές τουρισμού ΤΕΙ Κρήτης.
- Κομίλης Π. και Βαγιονής Ν. (1999): Τουριστικός σχεδιασμός: Μέθοδοι και πρακτικές αξιολόγησης, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Τσαλουχίδης Γιάννης (1986): Αναπτυξιακός τουρισμός, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001): Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Κομίλης Παναγιώτης (2001): Οικοτουρισμός, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Σωτηριάδης Μάριος (1994): Τουριστική Πολιτική, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks
- Πατσουράτης Βασίλειος (2004): Η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (Ι.Τ.Ε.Π.) Εκδοτική Παραγωγή Επτάλοφος
- Εφημερίδα “ΤΟ ΒΗΜΑ” Άρθρο του Γιώργου Ρωμαίου 25/9/2003 Αθανασίου Λ. (2002), *Ο Συνεδριακός Τουρισμός στην Ελλάδα: Εξελίξεις , Προβλήματα, Δυνατότητες και Πολιτική*, Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ)
- Αυγερινού-Κολωνία Σ., Ζαχαράτος Γ., Ιακωβίδου Ο, Κοκκώσης Χ., Κούση Μ., Μπριασούλη Ε., Σπιλάνης Γ., Τσάρτας Π., (2000), *Τουριστική Ανάπτυξη – Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Εξάντας
- Βασσάλου Κ., «*Μαγνήτης*» *Η Κουζίνα*, Άρθρο στην εφημερίδα «Ο ΜΙΤΟΣ», 4-1-2004

- Γαλάνη-Μουτάφη Β. (2002), *Έρευνες για τον Τουρισμό στην Ελλάδα και την Κύπρο: Μια Ανθρωπολογική Προσέγγιση*, Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός
- Ζαχαράτος Γ. (1999), *Οικονομική του Τουρισμού και Οργάνωση των Τουριστικών Ταξιδιών*, Τόμος Α, ΕΑΠ
- Καραγιάννης Στ. – Έξαρχο Γ. «Τουρισμός – Τουριστική Οικονομία, Ανάπτυξη, Πολιτική», (2006), Εκδόσεις Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Ηράκλειο.
- Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Λογοθέτης Μ, Εισήγηση στο 13^ο Συνέδριο Πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων με θέμα: *Δάση-Χωροταξία-Τουρισμός*, Ρόδος 19-22 Οκτωβρίου 2001
- Μεξιά Α. (2002), *Τουρισμός-Περιβάλλον Επιπτώσεις*, Σημειώσεις για το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, «Σχεδιασμός, Διοίκηση και Πολιτική του Τουρισμού», στα πλαίσια του μαθήματος Τουρισμός και Περιβάλλον, Χίος
- Παπαδάκη-Τζεδάκη Σ. (1999), *Ενδογενής Τουριστική Ανάπτυξη: Διαρθρωμένη ή Αποδιαρθρωμένη Τοπική Ανάπτυξη; Η περίπτωση του Ρεθύμνου Κρήτης*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Παπακωνσταντινίδης Λ. (1993), *Αγροτουρισμός: Σταθμός στο Δρόμο για την Τοπική Ανάπτυξη*, Αθήνα: Εκδόσεις Δωρικός
- Παπανίκος Γ. (1999), *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και οι Επιπτώσεις στον Ελληνικό Τουρισμό*, Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων
- Παρπαϊρης Α. (2000), *Τουρισμός και Περιβάλλον*, Σημειώσεις για το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, Σχεδιασμός, Διοίκηση και πολιτική του Τουρισμού, στα πλαίσια του μαθήματος Τουρισμός και Περιβάλλον
- Παυλόπουλος Π. (2001), *Ο Χειμερινός Τουρισμός στην Ελλάδα: Ανάλυση-Συμπεράσματα-Προτάσεις*, Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων
- Στασινοπούλου Ε (2003), *Hotels Spa: Προορισμοί σαν Οάσεις*, Άρθρο στο περιοδικό BLUE (Aegean Airlines)
- Σφακιανάκης Μ. (2000), *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*, Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην
- Σχιζιάς Γ. (1998), «*Ο Άλλος Τουρισμός*»: *Η Οικολογική Διέξοδος στα Αδιέξοδα του Συμβατικού Τουρισμού*, Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις/Οικοτοπία

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Coccossis H, Parpairis A, Mexa A, Collovini A, Konstandoglou M, Defining, Measuring and Evaluating Carrying Capacity in European Tourism Destinations, Athens, December 2001
- World Tourism Organisation, (2004) *Tourism is on the Rise Again*
- World Travel and Tourism Organisation and International hotel and Restaurant Association, *Tourism and Sustainable Development, The Global Importance of Tourism*, Commission on Sustainable Development, Seventh Session 19-30 April 1999, New York
- Gartner W. (2001), *Tourism Development, Principles, Processes and Policies*
- Michael Hall and Alan A. Lew, (1998), *Sustainable Tourism : a geographical perspective*, Essex :Addison Wesley Longman
- Salah Wahab and John J. Pigram (1997), *Tourism, Development and Growth : the challenge of sustainability*, London :Routledge

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

[http:// www.traveldailynews.gr](http://www.traveldailynews.gr)

[http:// www.ionianislands.gr](http://www.ionianislands.gr)

<http://www.tear.gr/forum/viewtopic.php?p=20931>

<http://www.xania.eu/xania/>

<http://www.chania.eu/index.php?lang=el>

<http://www.windmillstravel.com/gr/destination.php?type=city&id=131>

<http://clubs.pathfinder.gr/scriptwriters/326142>

<http://www.tuc.gr/102+M54a708de802.html>

<http://www.explorecrete.com/chania/GR-Chania.html>

<http://www.chania-guide.gr/st/gen/chaniagr.jsp>

<http://www.chania.gr/city/usefull-phones/touristic-info.html>

<http://www.chania-info.gr/>

<http://www.visitgreece.gr/?langID=1>

<http://www.etasa.gr/page.aspx>

<http://www.grhotels.gr/EN/Pages/default.aspx>

<http://www.otek.edu.gr/index.html>

<http://www.hapco.gr/>

